

KROK

4

Ročník 9/2012

Kulturní
Revue
Olomouckého
Kraje

OBSAH ČÍSLA

ÚVODNÍK – Město s pohnutou minulostí i nadějnou budoucností
(Richard Změlík) 1

ŠUMPERSKO

HISTORIE A ARCHITEKTURA MĚSTA ŠUMPERKA

Město Šumperk není jen bránou Jeseníků (Milena Filipová) 3

ŠUMPERK A OKOLÍ OBRAZEM A SLOVEM

Historické toulky Šumperskem (Zdeněk Gába o knize Drahomíra Polácha) 8

POZVÁNKA DO MUZEÍ V REGIONU

Povedou všechny cesty do Víkřovic? (Alena Turková) 10

Nová expozice Pravek Mohelnicka (Marie Gronychová) 14

DIVADLO, HUDBA, KNIŽNÍ NAKLADATELSTVÍ

Macbeth se stal naším Taxisem – skočili jsme ho (Jitka Maixnerová)

...s ředitelem divadla v Šumperku R. Sviderským a uměleckým šéfem O. Elblem 16

Pavel Ševčík: Zájem o region, to bych si přál, aby zůstalo (Lukáš Neumann)

...s majitelem nakladatelství Pavel Ševčík-Veduta, sídlícího ve Štítech na Zábřežsku 23

Za zvuku sitárů aneb Na kus řeči s muzikantem Karlem Cvrkem (Richard Změlík)

...s písničkářem, multiinstrumentalistou a hudebním pedagogem doprovázeným

perokresbami Kamily Mátychové 27

DĚJINY ŠUMPERSKÉ „NEKROPOLE“

Šumperké hřbitovy a pohřebiště (Drahomír Polách) 33

VÝTVARNÉ UMĚNÍ / POLEMKA

Kurt Gröger a informace z třetí ruky (Josef Maliva) 38

HISTORIE

JUDr. Auředníček – zapomenutá oběť hilsneriády (Lubomír Novotný) 40

KNIHY A OSUDY

Kniha o léčivých vodách. Příběh dvou lékařů (Libuše Hrabová) 45

CO SE DĚJE V OLOMOUCI

ROZHLASOVÁ PUBLICISTIKA Tomáš Soldán On Air (Nela Kvapilová)

...rozhovor s dramaturgem a režisérem Českého rozhlasu Olomouc 50

PŘEHLÍDKA ANIMOVANÉHO FILMU Alexandr Jančík: Zajímají nás nové

souvislosti a technologické proměny (Petr Pláteník) 55

RECENZE / LITERATURA / POEZIE

Chytat chvíli básníka Zygmunta Dmochowského je objevné (Bohumír Kolář) 58

DIVADELNÍ REPORTÁŽ O Václava z Václavova pošesté (Květuše Soukupová) 60

HUDEBNÍ REPORTÁŽ It's alive (Robert Hanus) 62

KULTURNÍ ITINERÁŘ Rukověť návštěvníka kulturních událostí

v Olomouckém kraji (Lukáš Neumann) 65

Obálka: Pohled na historické jádro Šumperka od západu.

Foto: archiv Městského úřadu v Šumperku

KROK • Kulturní revue Olomouckého kraje
Vydává Vědecká knihovna v Olomouci
Ročník 9., číslo 4, vychází čtyřikrát ročně

Vedoucí redaktor: Mgr. Lukáš Neumann, Ph.D.,
e-mail: neumann@vkol.cz

Odpovědná redaktorka: Mgr. Olga Chmelíčková,
e-mail: olga.chmelickova@vkol.cz

Redakční rada:

RNDr. Jitka Holásková,

holaskoj@vkol.cz

Mgr. Miloš Korhoň,

milos.korhon@vkol.cz

Mgr. Nela Kvapilová,

e-mail: nela.kvapilova@vkol.cz

PhDr. Jindřich Garčic,

j.garcic@kr-olomoucky.cz

RNDr. Lenka Prucková,

e-mail: pruckova@kml.cz

PhDr. Renáta Fifková,

e-mail: fifkova@vmo.cz

Mgr. Veronika Rybová,

e-mail: muzeum@jeseniky.net

PhDr. Marie Dokoupilová,

e-mail: mdokoupilova@muzeumpv.cz

PhDr. Jiří Šmeral,

e-mail: smeral@prerovmuzeum.cz

Mgr. Miluše Berková,

e-mail: miluse.berkova@muzeum-sumperk.cz

Adresa vydavatele a redakce:

Vědecká knihovna v Olomouci,

Bezručova 3, 779 11 Olomouc

Tel.: 585 205 311, fax: 585 225 774

e-mail: redakce@vkol.cz

IČO: 100625

Grafická úprava obálky: Ivana Perůtková

Technická redakce: Petr Jančík

Tisk: Polygrafické středisko

Univerzity Palackého v Olomouci

Biskupské nám. 1, 771 11 Olomouc

ISSN: 1214-6420 (tištěná verze)

1214-648X (elektronická verze)

Registrace: MK ČR E 6450

www.vkol.cz/krok

facebook: <https://www.facebook.com/kulturnirevue>

Uzávěrka čísla: 23. listopadu 2012

Město s pohnutou minulostí i nadějnou budoucností

Šumperk právem náleží k nejkrásnějším městům v podhůří Jeseníků. Je nejen vstupní branou do těchto hor, ale i místem s bohatou historickou a kulturní tradicí. Jeho poloha v podhorské kotlině jej předurčuje být ideálním vstupním místem do okolní krajiny a činí z něj rovněž kulturní i průmyslové centrum Jesenicka. Kdysi dvojjazyčné česko-německé město, založené v době tzv. vnější kolonizace, si do dnešních dob dokázalo udržet kompaktní charakter starší zástavby, kterou ještě zčásti obepínají dochované hradby. Uvnitř této dispozice patří k architektonicky nejnáměnitelnějším stavbám dominikánský klášter s kostelem Zvěstování Panny Marie, spojený s počátky města, dále římskokatolický kostel sv. Jana Křtitele, barokní morový sloup na náměstí či tzv. Geschaderův dům, který svým nezvyklým umístěním odkazuje k středověkému rázu města s typickou nepravdělnou uliční zástavbou. Převážně o městské architektuře v kontextu historického vývoje města pojednává v tomto čísle i článek Mileny Filipové.

Do historie Šumperka se v minulosti zapsaly známé, avšak nechvalně proslulé čarodějnické procesy (na tuto historickou etapu města dnes upomíná např. již jmenovaný Geschaderův dům či místo bývalé městské šatlavy, kde je umístěna pamětní deska), jakož i nucené vysídlení původního českého obyvatelstva na počátku druhé světové války. Některé z těchto aspektů připomíná i nedávno vydaná kniha šumperského historika Drahomíra Polácha *Historické toulky Šumperskem*, která bývalý největší okres v republice

představuje v několika místopisně-historických kapitolách, k nimž jejich autor v tomto čísle *KRO-Ku* pomyslně připojil zajímavou stať o šumperských hřbitvech a pohřebištích. Blíže Poláchovu knihu přibližuje Zdeněk Gába, osobnost, jež je rovněž významně spjatá (nejen) s šumperským regionálním děním.

Po válce se do prázdných domů a vil „po Němcích“ (jak se tu říkává) začalo znovu stěhovat domorodé obyvatelstvo, a to z různých částí obnoveného Československa, což mělo za následek i postupnou nivelizaci původních dialektů těchto novodobých kolonizátorů ve prospěch hovorové češtiny.

Šumperk býval prosperujícím průmyslovým městem; v minulosti se tu dařilo zejména textilní výrobě, ve 20. století pak nastoupila prášková metalurgie. Současnost města patří především kultuře, o čemž svědčí řada dnes již renomovaných festivalů a kulturních slavností. Jedním z největších a nejznámějších hudebních festivalů, a to zdaleka nejen v rámci šumperského regionu, je jistě Blues Alive, za jehož letošním ročníkem se v příznačně nazvaném článku *It's Alive* ohlíží Robert Hanus. Mozaiku kulturního dění doplňuje rozhovor se současným ředitelem šumperského divadla René Sviderskim, jakož i interview s Karlem Cvrkem, známým šumperským písničkářem, multiinstrumentalistou a v neposlední řadě i hudebním pedagogem.

Po četných peripetiích, kterými si město ve své minulosti prošlo (a zdaleka jsme je výše nevyjmenovali všechny), se zdá, že dnešek otevřel Šum-

perku nové možnosti jeho dalšímu rozvoji: vedle bohatého kulturního dění a snahy zachovat paměť místa a krajiny se přichozím otevírá široká paleta nabídek, které reprezentují město Šumperk jak v jeho historickém profilu, tak současně i jako

moderně vybavené místo, vhodné nejen k sezónní rekreaci v přílehlých Jeseníkách.

*Richard Změlík,
šumperský rodák a vědecký pracovník Katedry
bohemistiky Filozofické fakulty UP v Olomouci*

K sochařské výzdobě náměstí Míru v Šumperku patří bronzová Lavička vzkazů s plastikou od sochařky L. Vivot, temenické rodačky, žijící v Kanadě. Foto: Josef Pavlíček

Město Šumperk není jen bránou Jeseníků

Milena Filipová

Město Šumperk – brána Jeseníků. Známy slogan, byť vhodný, zastiňuje poněkud to, že samotné město Šumperk je rovněž hodno pozornosti, že není jen bránou, kterou se projíždí za jiným cílem. Bývalo to, a dnes opět je, výstavné město s bohatým kulturním a společenským životem, které má svým obyvatelům i příchozím co nabídnout. Jsou zde školy všech stupňů, stálé divadlo, aktivní Vlastivědné muzeum a Městská knihovna, dobře vybavené domy mládeže, velký sportovní areál se zimním stadionem i plavecký bazén. Město má 30 tisíc obyvatel, není ani velké, ani malé, všude se lze dostat pěšky a vyřídit osobní záležitosti, ať již na městském úřadě s rozšířeným zastoupením státní správy či v nemocnici poskytující téměř úplnou škálu zdravotnických služeb. Je tu čistý vzduch, dobrá voda, četné parky a les je vidět na konci každé ulice. A do hor skok. V zimě chrání Jeseníky město před větrem a tuhými mrazy, letní horka jsou díky nim méně vyčerpávající. Do Brna a Olomouce jede rychlík několikrát denně, na Prahu se musí v Zábřehu přestoupit. Ideální místo k životu především pro mladé rodiny.

Na konci 80. let 20. století však Šumperk nepatřil k sídlům, která by přitahovala svým vzhledem nebo historií. Pohraniční, před válkou převážně Němci osídlené město s významným textilním průmyslem, přilákalo po roce 1945 nové obyvatel z celé republiky. Dlouho se zde necítili doma a s městem se sžívali velice pomalu. Jeho historická část je zajímala minimálně, nebyl zájem tam bydlet. Domy chátraly tak, že nebylo ani zřejmé,

že je ve městě řada památek a zajímavých architektur. Štukové fasády z 19. století, považované za eklektické a tudíž bezcenné, mizely nahrazovány břizolitovou omítkou nebo byly ponechány bez údržby. Historické jádro bylo ponuré, jakoby vzniklé v bezčasi.

Šumperk ale má svou zajímavou obecnou i stavební historii. Byl založen jako kolonizační město na počátku 2. poloviny 13. století. Dodnes se zachoval jeho středověký půdorys uvnitř kruhového hradebního prstence, kde má většina domů gotické a renesanční sklepy. Velké středověké stavby města ale neblaze poznamenal čas a časté požáry. Přesto si děkanský i klášterní kostel zachovaly původní půdorys a řadu stavebních relikvií ze 14. století, z doby, kdy byl Šumperk bohatým městem vyhlášeným především soukenickou výrobou. Obě stavby byly v 17. a 18. století barokně přestavovány a zvláště v klášterním kostele se dochoval skvělý mobiliář svědčící o tom, že severozápadní Morava čerpala svou barokní inspiraci v Podunají. Renesanční žerotínský zámek, od 60. let 16. století majetek města, dnes vlastnictví státu, byl tolikrát přestavován, až ztratil charakter zámecké stavby a jen některé prvky vnitřního vybavení a jeho urbanistická funkce mu zachovávají status památky. Zato asi třicítka měšťanských domů má renesanční, barokní i klasicistní partery a zajímavé fasády, i když většinou až z 19. století. Tehdy totiž započal v Šumperku velký rozvoj textilního průmyslu, nejen plátenického, ale i bavlnářského a hedvábnického. Město zbohatlo a jeho pod-

nikatelé navázali intenzivní spojení se světem. A tak vedle architektury tradiční, stavěné ve stylu barokního klasicismu až do poloviny 19. století, se začaly poněkud opožděně uplatňovat i stavby empírové a historizující, které nahradily stavby starší. Z anonymity vystupují první stavitelé, např. Ignác Richter, pravděpodobný autor empírových staveb na Starobranské 20 a na Gen. Svobody 17, a stavební podnikatel i architekt Josef Bayer, který v Šumperku působil od půli 19. století. Je tvůrcem četných společenských i soukromých staveb podle vlastních i cizích projektů, jako např. Měšťanské střelnice, vily na ulici ČSA č. 1, hotelu Schneider (Slovan) i Bujattiho továrny, pro kterou projekt na vilu fabrikanta dodala firma Fellner & Hel-

mer. I společensky byl Bayer tak oblíben, že se předměstí poblíž nádraží, kde podle územního plánu z roku 1875 postavil řadu domů, začalo říkat Josefov.

Budovy několika textilních továren se v 19. století přimkly až těsně pod historické jádro města a staly se součástí dnešního městského centra. Prošly revitalizací a jsou využívány k obchodním účelům i velkými obchodními řetězci, takže se za nákupy v Šumperku nemusí nutně jezdit až za město. Vzhled staré stavby si z textilních výroben zachovala jen empírová Oberleithnerova manufaktura na tzv. „točáku“ a kancelářská klasicistní budova Klapperothovy manufaktury, obě v ulici Gen. Svobody.

Nárožní budovu lékárny U Medvěda si nechal postavit v roce 1885 podle projektu šumperského rodáka, vídeňského architekta K. Seidla, lékárník E. Hackl. Průčelí jejích historizujících fasád čerpají z podnětů klasicizující renesance. Foto: J. Pavlíček

Bohatství šumperských podnikatelů i politické ambice některých z nich otevřely Šumperku svět. Městská smetánka měla kontakt s Vídní a o projekty na své nové domy i na stavby veřejné se obracela většinou na vídeňské architekty. Zelenou měl především šumperský rodák působící ve Vídni Karel Seidl, autor městských lázní, hřbitova, lékárny „na točáku“, paláce na Hlavní třídě 6 a dalších. Vídeňský Moritz Hinträger, mistr přestaveb, navrhl novorenesanční palác v Pavlíniň dvoře, přestavbu zámku na školu a se synem Karlem novostavbu dívčí školy na Žerotínově ulici. Kontakty s Vídní se projeví výrazně v kulturním životě města, které na přelomu století navštěvovala Vídeňská opera i četní sóloví umělci světového jména. Vždyť město mělo od roku 1903 Spolkový dům s velkým sálem s moderní divadelní scénou. Projektoval ho architekt Georg Berger, který je autorem i celé řady šumperských historizujících a romantických staveb včetně radnice. Dnešní Hlavní třída s exkluzivními paláci i menšími, ale pohodlnými měšťanskými domy se stala na přelomu 19. a 20. století nejživější částí města. V rámci mocnářství byl oceněn projekt na monumentální budovu gymnázia na náměstí Svobody od bratří Antona a Josefa Drexlerů. Budova, v níž dnes sídlí Obchodní akademie, uzavírá zamýšlený bulvár, na jehož druhém konci je historizující třítraktová víceúčelová budova nádraží z roku 1901.

Hospodářská prosperita města se odrazila i v tom, že se obyvatelé přizpůsobili modernímu trendu bydlení, změnili životní styl a začali vedle paláců ve městě budovat i vilové čtvrti na jeho okrajích. V těsné blízkosti města, ale již „v klidu“ pod lesem, vyrostlo na severu soukromé sanatori-

um. Na konci století se ale s kvalitními stavbami uplatňovali i někteří další šumperští stavitelé, jako např. Heinrich Popp a Franz Hloch. Šumperk se stal živým moderním městem a pro eleganci a výstavnost četných městských paláců se mu na přelomu století říkalo Malá Vídeň.

První světová válka a vznik Československé republiky vnesly do života Šumperka a jeho vzhledu řadu změn. Mladý stát se snažil dostat do téměř jen německého města české státní úředníky, zaměstnance dráhy, pošty a armády. Nebyli zrovna přívětivě přijati a stát musel svým gážistům zajistit vedle práce i bydlení. Stalo se tak jak přímou státní výstavbou, tak podporou stavebního družstva Svěpomoc, které pro stále vzrůstající českou populaci v Šumperku zajistilo možnost individuální i družstevní výstavby v České čtvrti i na dalších místech ve městě. Do roku 1930 pak vyrostly ve městě dvě nové české školy, Masarykova obecná a měšťanská škola a reálné gymnázium, které projektoval Josef Dryák. Ekonomicky si město stálo dobře a rozrůstalo se především vilovými čtvrtěmi a dostavbou proluk ve vnitřním městě. Pro veřejnost bylo postaveno koupaliště na Malých Benátkách, skokanský můstek a Družstevní chata na Kotli a dva stadiony. Německý, s velkou konstruktivisticky řešenou tribunou a skromnější český, Tyršův. Dvě nová kina, luxusně vybavená, svědčila o tom, že v Šumperku se žije s dobou. Velmi zaměstnaným architektem byl v Šumperku místní Ernst Hantschl, architekt s citem jak pro moderní tvorbu vycházející z konstruktivismu, tak i pro tradiční tzv. Heimatstil, spojující moderní architekturu s tradičními místními prvky. Dále se rozrůstaly vilové čtvrti, nejen ty s luxusními stavbami, ale i s menšími rodinnými domy. Nadále dostávali

příležitost prvotřídní architekti z center, tentokrát vedle Vídně i z Prahy či Brna.

Druhá světová válka znamenala pro město stagnaci a po válce výměnu většiny obyvatel. Do Šumperka se vrátili Češi, kteří se po okupaci vystěhovali, ale přišlo i mnoho nových obyvatel z Čech i Slovenska, aby udrželi v chodu průmyslové podniky a aby se zde usadili. Mezi příchozími byla i řada zlatokopů, drancujících opuštěné domy. Bylo zničeno mnoho z kulturního odkazu předchozích obyvatel Šumperka. Když se po čase situace ve městě stabilizovala, přišla další rána, zestátnění menších podniků a obchodů po roce 1948. Řada lidí se stáhla do ústraní. Ale město začalo znova prosperovat nejen díky tradičnímu textilnímu průmyslu, ale i rozvoji nových podniků a závodů, jako například podniku práškové metalurgie, pozdějšího Pramet, závodům MEZ, Železničním dílnám, nyní Pars, a dalším. Přibývalo zaměstnanců, záhy chyběly byty. Stavěly se nejdříve cihlové domy, ale od 60. let zažil Šumperk rozsáhlou výstavbu panelových sídlišť, která zcela změnila malebné panorama města. Vyrostly i nové školy, školky, nemocniční budovy, zastavovaly se proluky. Byl postaven Dům kultury, plavecký bazén, zimní stadion, hotel, krematorium. Doprava si vynutila novou průjezdnou trasu mimo centra, ale přesto nebylo dost místa pro pěší. Proto se již od 70. let 20. století stala z Hlavní třídy a části ulice Gen. Svobody pěší zóna, která je i přes absenci dopravy nejživější částí města.

Po roce 1989 se začalo v historickém jádru s průzkumy a s vyhodnocením stávající stavební situace z různých hledisek, zpracovávaly se varianty prognóz a stavebních zásahů. Nejdůležitější byla obnova inženýrských sítí a zádlažeb ve středu měs-

ta, které byly v havarijním stavu. Tento problém se začal prakticky řešit po výbuchu plynu v roce 1994. V městské památkové zóně byly nové dlažby a výměna inženýrských sítí ukončeny, až na ulice Kozinovu a Hanáckou, v roce 2001. Šumperk byl jedním ze zakládajících členů Sdružení historických měst a sídel a plně využil pro rekonstrukci památek Program regenerace, který pro sdružení připravilo Ministerstvo kultury ČR. Město na tři roky založilo i svůj vlastní fond na příspěvky pro opravu historických fasád mimo památkovou zónu a zachránilo tak štukovou výzdobu četných dalších staveb významných tvůrců konce 19. století, které neměly status kulturní památky. Přestože se během let příspěvek z Programu regenerace stále snižuje, práce v městské památkové zóně pokračují velkoryse díky nesníženému zájmu ze strany města i jeho obyvatel, z nichž je většina již zdejšími rodáky. V roce 2010 byla obnovena fasáda funkcionalistického domu na Hlavní třídě, opraveno pro nové využití je i staré děkanství. Rekonstruovaly se vši šetrností i domy, které nejsou zapsány ve státním seznamu jako památky, jako např. radnice, Divadlo Šumperk, dům U Bílého psa, restaurace Černý havran, dům U Zlatého jelena, kino Svět a další. Neopomenutelný je vznik nových prostranství, parkovišť nebo nového parku v parkánu. Historické jádro města propojují s předměstími jedny historické, nově opravené schody a dvojce schody nové. Historický Šumperk je dnes krásné město, jak je možné přesvědčit se v publikaci Šumperk ve fotografiích Josefa Pavlíčka, kterou město financovalo a vydalo u příležitosti fotografových 85. narozenin v roce 2011.

Ale i v okrajových částech Šumperka se mnoho změnilo. Zmizely kotelny na tuhá paliva a byly na-

Zlověsný profil. Detail štukové výzdoby na budově Základní umělecké školy v Žerotínově ulici. Palácová stavba, již navrhli vídeňští architekti bratři Drexlerové roku 1897 pro továrníka M. Primavesiho, je postavena v intencích pozdního historismu.

hrazeny plynovými, velmi se zlepšily komunikační a dopravní podmínky v celém městě. Obyvatelé investují do svých domů, činí se i developerské firmy, které staví moderní provozovny a byty. Byly rozšířeny staré vilové čtvrti a postaveny nové pod

Hájem, pod Holubím vrchem a nad Cihelnou. Vznikly i nové výrobní podniky a závody, které po zrušení textilek ve městě zajišťují alespoň částečně náhradu zaniklých pracovních míst. Město podporuje rozvoj sportu, jak investicemi do sportovních zařízení, tak dotováním sportovních oddílů. Vypomáhá výrazně i kulturním zařízením, především těm, jejichž je zřizovatelem. Šumperk v posledních dvaceti letech opravdu změnil svou tvář, a i když jsou Šumperané stále s něčím nespokojení, své město milují. A světe div se, najednou si uvědomují, že Šumperk má svou bohatou historii, která není zanedbatelná, zajímají se o ni a respektují ji. Návštěvníky města jistě pozvou do opraveného klášterního kostela či do expozice čarodějnických procesů hned vedle. Nezapomenou ani na expozice a výstavy ve Vlastivědném muzeu či na možnost vidět město z výšky radniční věže či z dálky, z rozhledny na Háji.

Milena Filipová (1944) nastoupila v roce 1969 do Vlastivědného ústavu v Šumperku jako odborný pracovník pro výstavní činnost, později jako vedoucí oddělení správy zámků. Po přejmenování zařízení na Okresní vlastivědné muzeum pokračovala v práci jako historička umění až do roku 1993. Poté pracovala sedm let na MěÚ v Šumperku na Útvaru hlavního architekta a na odboru rozvoje města. V letech 2000–2002 byla zaměstnána ve Vlastivědném muzeu Jesenicka, odkud odešla do důchodu. Od roku 2005 až doposud pracuje na částečný úvazek ve Vlastivědném muzeu v Šumperku jako historička umění a podílí se na odborné, prezentační i publikační činnosti zařízení.

milena.filipova@muzeum-sumperk.cz

Představení knihy *Historické toulky Šumperskem*

Zdeněk Gába

Drahomír Polách: Historické toulky Šumperskem. 238 stran. Vydalo nakladatelství Pavel Ševčík – VE-DUTA Štýty v roce 2012.

Je to pěkná vázaná kniha s 293 černobílými a barevnými ilustracemi. Ale jaký je to vlastně žánr? Určitě je to vlastivěda, o tom nemůže být sporu. Ale jak knihu charakterizovat blíž – to už je těžké. Jsou to jakési „vybrané kapitoly“ z dějin Šumperska, podané natolik populárně, že si je může přečíst každý zájemce o historii bez ohledu na své školní vzdělání. Autor prošel v Šumpersku řadou pracovišť. Po krátké praxi na Okresní správě kin byl dlouho ve vlastivědném muzeu, kde měl na starosti agendu státní památkové péče, pak byl v okresním archivu a nakonec mnoho let na Městském úřadě, mj. i ve funkci kronikáře. Takže poznal Šumpersko opravdu z různých stran a z různých pohledů.

Jaký region tu máme na mysli, když mluvíme o Šumpersku? Je to území historického šumperského okresu v hranicích z let 1849–1960, tj. od Branné a Starého Města na severu po Libinu na jihu. Nepatří sem tedy ani Zábřežsko ani Jesenícko, které byly součástí šumperského okresu po roce 1960.

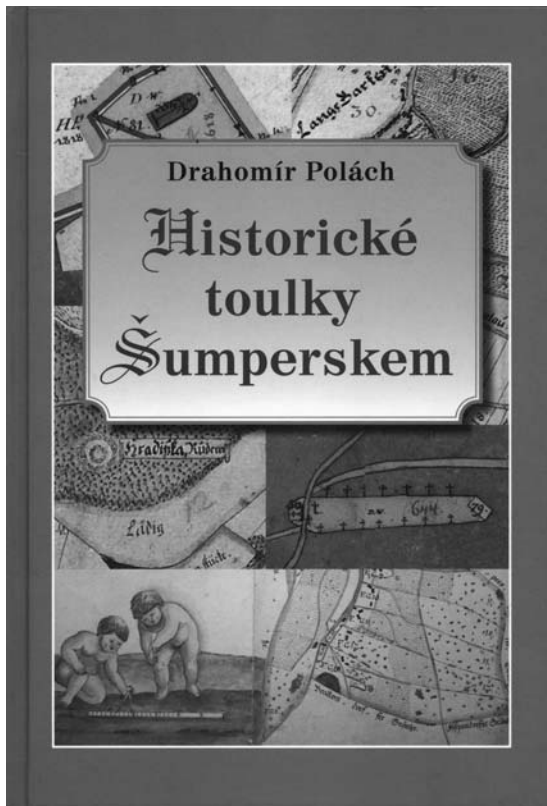
Kapitol nebo samostatných článků je v knize čtyřicet. Všechny se vztahují k něčemu konkrétnímu. Buď k nějaké budově, sakrální památce nebo třeba balvanu v lese, nebo k nějaké události. Ty události jsou známé (například čarodějnické procesy) nebo i méně známé či neznámé.

Je třeba se zastavit u ilustrací, z nichž je na každém listě alespoň jedna. Obecně vzato dodávají knize velkou dokumentární hodnotu – zejména staré obrazy, fotografie a pohlednice, ale i výřezy ze starých map – zejména z mapy 1. vojenského mapování z 18. století a katastrálních map z roku 1834. Tyto mapy jsou teď k dispozici na internetu (donedávna byly prakticky nedostupné).

Pochopitelně tu není místo rozebírat každou kapitolu zvlášť. Zastavím se blíž jen u několika. Jedna z kapitol je věnována známému příběhu „sesterských kostelů“. Byly to kostely v Rapotíně a Petrově nad Desnou, dnes již neexistující, které byly prakticky stejné a přitom stály jen asi 200 m od sebe (odděloval je tok Desné). Postaveny byly kolem roku 1500, ale jinak se o jejich vzniku téměř nic neví. Lid si proto o nich vytvořil pověst o dvou zneprátených sestřích, která je v knize také celá reprodukována. Jak to bylo doopravdy, zůstává a asi také zůstane záhadou.

Velmi zajímavá a vpravdě „detektivní“ je kapitola o procesu s velkou loupežnickou bandou severní Moravy, který se konal roku 1771 v Šumperku. V textu je dost podrobný popis řádění bandy, výslechů, mučení a stětí aktérů. Nejasným zůstává to, proč tak velký proces se konal zrovna v Šumperku (loupežníci byli převážně z Moravskotřebovska).

Jedna z dalších kapitol jedná o velmi málo známých pozoruhodnostech Branné. Zde nechal postavit vládnoucí kníže Lichtenštejn v letech 1681–85 obrovskou sýpku rozměrů 85 × 27 me-

trů, která tu stála až do roku 1905. Proč taková stavba zrovna v Branné, kde produkce obilí nebyla velká, je zvláštní – asi tu hrál úlohu strach z Turků, kteří tehdy ohrožovali Vídeň. Pozoruhodný byl ovšem i záměr postavit na místě zbořené sýpky nemocnici. Bylo to dost kuriózní, uvážíme-li, že Branná měla tehdy 1 400 obyvatel a ani okolí

nebylo hustěji zalidněné. Čím byl tento záměr, který skončil zpracováním stavebního projektu, motivován, není známo.

V poslední kapitole se Polách zabývá rodem jednoho z našich slavných skoro-rodáků, Franze Schuberta. Jeho otec a strýc pocházeli z Vysoké na Staroměstsku, ale jako mladí se nějak dostali do Vídně a tam se stali učiteli triviálních škol. Proč a jak k tomu všemu došlo, o tom existují jen dohady. Polách se přiklání k tomu, že oba Schubertové měli latinské školy (gymnasium) v Brně, což se zdá dost fantastické, ale zatím to nelze ani potvrdit, ani vyvrátit.

Předpokládám, že z tohoto zamyšlení plyne přinejmenším to, že kniha je svým obsahem značně rozmanitá a pestrá a každý v ní něco pro sebe zajímavého najde.

Zdeněk Gába (1939) se narodil ve Zlíně. Vystudoval přírodní vědy – obor geologie, pracoval v jesenickém, poté v šumperském muzeu. Publikoval knižně a časopisecky vědecké studie i populárně naučné články z oboru geologie, z oblasti historie dopravy a vlastivědné tematiky. Je čestným členem Společnosti pro výzkum souvků (souvek je úlomek horniny zaoblený ledovcovou abrazí, tj. otíráním o skalnaté dno při unášení ledovcem) se sídlem v Hamburku a Greifswaldu. Kromě toho je uznávaným prozaikem, esejistou a básníkem. Verše a prózy z let 1961–2010 vyšly v roce 2011 pod titulem *Dlažební kostky*; v roce 2012 vydal Moravskoslezský kruh v Brně *Hovory se Zdeňkem Gábou – Větr se vrací*, dialog vedl Antonín Hošťálek. Zdeněk Gába žije v Šumperku.

Povedou všechny cesty do Víkýřovic?

Alena Turková

Koncem roku 2010 se do již poměrně početné rodiny muzeí ČR zařadilo nové muzeum, zaměřené na silniční a dopravní tematiku – na historii cest a silnic, práci cestářů a silničářů kdysi a dnes. Podnětem k založení muzea byla činnost vedoucího Správy a údržby silnic Šumperk ing. Romana Bednáře, který se dlouhodobě zabývá záchranou dostupných písemností a předmětů dokumentujících toto téma v rámci celé ČR. Po vzniku Správy silnic Olomouckého kraje toto úsilí podpořilo i vedení této příspěvkové organizace Olomouckého kraje. V roce 2003 Rada Olomouckého kraje rozhodla o zahájení přípravných kroků ke zřízení muzea silnic a odsouhlasila také financování studie muzea v objektu bývalého střediska dopravy Správy a údržby silnic Šumperk – tzv. Krenišovského dvora. Tento objekt se zdál být vhodným sídlem muzea silnic jak z důvodu jeho historických vazeb na silniční síť, tak i výhodným umístěním u silnice I. třídy, směřující na Ostravu a Jeseník. Také poměrně velká rozloha dvora se přímo nabízela k prezentaci historických silničních mechanismů, dnešním technickým požadavkům nevyhovujících mostů apod.

Krenišovský dvůr má vcelku bohatou historii. Byl panským dvorem s mlýnem, kapličkou a hostincem v bývalé vsi Krenišov, rozkládající se po obou březích řeky Desné, v sousedství obce Víkýřovice a města Šumperka. V šumperské městské knize je zmiňován již v roce 1594 a za dobu své existence vystřídal řadu majitelů. Z nich nejvýznamnějšími byli Jan Jáchym ze Že-

rotína, pán na Velkých Losinách (od roku 1690) nebo zámožný šumperský měšťan Franz Tersch (od roku 1812), pozdější provozovatel přepřahovací stanice poštovního úřadu pro spojení Zábřeh – Šumperk – Frývaldov (Jeseník). Od roku 1861, kdy byl dvůr součástí velkostatku Třemešek, byl majitelem dvora JUDr. Eduard R. Ulrich, ze známého podnikatele Franze Kleina st. Po jeho smrti byl dvůr přičleněn k formujícímu se statku šumperskému, od roku 1911 pak byl v držení významného šumperského průmyslníka a politika, svobodného pána Karla von Chiari. V roce 1921 byla katastrální obec Krenišov sloučena s obcí Víkýřovice, od roku 1930 pak název Krenišov zce-

la vymizel z úřední dokumentace a mluví se již jen o Vikýřovicích, i když mezi místními se název Krenišovský dvůr stále užívá. Po 2. světové válce byl dvůr zkonfiskován a brzy poté zrušen. Do roku 1974 ve dvoře působil Státní statek Šumperk, poté jej získala Okresní správa silnic Šumperk, která zde umístila garáže a cestmistrovství Vikýřovice.

V roce 2003, kdy byl schválen dodatek Zřizovací listiny Správy silnic Olomouckého kraje, byla do hlavní činnosti této organizace zařazena i muzejní činnost. Projektu zřízení silničního muzea ve Vikýřovicích se dostalo souhlasného stanoviska i Ministerstva kultury ČR, Ministerstva dopravy a spojů ČR a České silniční společnosti. Až do 26. října 2010 však chyběl funkční objekt, ve kterém by muzeum mohlo dokumentovat a prezentovat silniční historii. V prvních letech existence muzea byla řádná muzejní činnost realizována ve Středisku údržby v Šumperku. Zde byly vytvořeny podmínky pro stavební přípravu celého muzejního areálu, které vyústily ve zhotovení architektonické studie a vydání stavebního povolení pro I. etapu. Díky podpoře Olomouckého kraje a získáním grantu z finančního mechanismu EHP/Norska se podařilo I. etapu výstavby v červenci roku 2010 dokončit, přičemž snahou investora a projektanta v I. etapě rekonstrukce Krenišovského dvora byla přestavba historicky a stavebně nejcennější části komplexu dvora – přízemního sálu s klenbami. Právě v těchto prostorách

bylo dne 26. října 2010 muzeum slavnostně otevřeno zpřístupněním stálé expozice „Via est vita – silnice je život“, která prezentuje vývoj silnic od nejstarších stezek po dnešní moderní silnice na území Čech, Moravy a Slezska. Expozice představuje jak vlastní muzejní sbírkové předměty, tak i sbírky zapůjčené partnerskými muzei či soukromými sběrateli. K vidění je tak nespočet historických map, dobových dokumentů, vzácných fotografií, výjimečná sbírka služebních a firemních odznaků a medailí, zrekonstruované silniční sáně a bryčka, expozici oživuje i panorama s výjevem ze života cestáře. V interaktivní části expozice lze zhlédnout řadu zajímavých dokumentů z historie výstavby silnic a dálnic. Ve venkovní expozici se nacházejí dnes již historické silniční mechanismy (válce, sněhové frézy, nakladače apod.) a ocelové příhradové mosty, vyrobené v železárnách bratří Kleinů. Před vchodem do muzea jsou umístěny

*Muzeum silnic ve Vikýřovicích u Šumperka,
fotoarchív Muzea silnic*

historické patníky a hraniční kameny, vymezující silniční hranice okresů.

Díky systematické sbírkotvorné činnosti se kurátorům sbírkového fondu daří budovat specializovanou muzejní sbírku, která od data zápisu do centrální evidence sbírek v roce 2006 měla k 31. 12. 2011 již na 1 165 kusů sbírkových předmětů. Další desítky předmětů jsou pak vedeny v doprovodné evidenci. Muzeum se může mj. pochlubit zajímavou sbírkou služebních cestářských odznaků, pamětních odznaků a medailí, dobových pohlednic a fotografií, nejrůznějšího cestářského nářadí a mechanismů, ale také výtvarnými díly zpodobňujícími silnice, cesty a mosty. Od roku 2011 obohatilo Muzeum silnic svoji prezentační činnost krátkodobými tematickými výstavami. Návštěvníci tak v prostorách muzea

Ze stálé expozice „Via est vita – silnice je život“, fotoarchív Muzea silnic

mohli zhlédnout např. výstavu Silniční archeologie, kde byly prezentovány předměty nalezené při stavbách nebo rekonstrukcích silnic, byla zde vystavena soukromá sbírka historických kol, 15 let od ničivé povodně na Moravě v roce 1997 připomněla fotografická výstava „Co velká voda vzala a dala“.

Jedním z posledních významných počinů pro dokumentaci a prezentaci historie silniční dopravy našeho regionu bylo otevření rekonstruované mýtní stanice v Sobotíně v září 2011. Mýtnice byla v roce 2011 předána do vlastnictví Olomouckého kraje a od letošního roku ji získalo do užívání Muzeum silnic. První zmínky o této mýtní stanici, stojící u dnešní silnice I/11, pocházejí z roku 1864. Silnici, dříve nazývanou Šumperská nebo Jablonská, postavila v letech 1839–1842 firma bratří Kleinů a mýtnice je uváděna v seznamu majetku jejich sobotínských železáren. Kleinové si v této době pronajali od státu vybírání mýta na silnici mezi Rýmařovem a Šumperkem a za tímto účelem také postavili domek pro výběrčího mýta, který sloužil svému účelu až do počátku 20. století (na státních silnicích povinnost platit mýtné trvala do roku 1895, k úplnému zrušení výběru mýtného došlo v roce 1902). Poté mýtnice sloužila patrně

k obytným účelům, po roce 1945 zde byla trafika. Naštěstí se ani jeden z jejích majitelů nepokusil o nějaké větší stavební úpravy a tím se sobotínská mýtnice, možná i jako jediná v ČR, dochovala ve svém původním stavu. Její unikátnost pak ještě zvyšuje i neobvyklá střešní krytina, kterou jsou litinové tašky. I když nejsou z produkce železáren bratří Kleinů, je jejich použití na střechách budov velmi originální a v našem prostředí zcela nezvyklé.

Budování Muzea silnic ani po roce 2010 neustalo. II. etapa rekonstrukce byla zahájena schválením příprav projektové dokumentace Radou Olomouckého kraje, následovalo zpracování projektu a dokumentace pro stavební povolení, které bylo vydáno v únoru 2012. Cílem této etapy je dokončení rekonstrukce celého objektu dvora a úprava vnitřního nádvoří. Část rekonstruovaných vnitřních prostor umožní vytvořit reprezentativní stálou expozici věnovanou životu a dílu bratří Kleinů, mj. stavitelů silnic a železnic po celé rakousko-uherské monarchii. Svoji stálou expozici budou mít v Muzeu silnic také mosty. Prezentovány budou dochované prvky historických mostů, které již přestaly sloužit svému účelu, doplní je nejružnější předměty s vyobrazením mostů (bankovky, mince, medaile, známky, fotografie a pohlednice, výtvarná díla apod.). Nádvoří by měla dominovat socha sv. Kryštofa, patrona silničářů a automobilistů, v krytém přístřešku budou vystaveny dnes již historické silniční mechanismy. Tím by ovšem budování muzea nemuselo skončit. Prozatím v představách muzejníků i projektantů je i III. etapa výstavby, jejímž vyvrcholením by mohla být instalace dochované železné lávky, která původně stála nad železničním přejezdem na šumperské Lidické ulici a kterou muzeu darovalo

Město Šumperk. Návštěvník by tak mohl k návštěvě muzea využít naučnou stezku s atraktivním přechodem přes lávku přemostující silnici I/11, s možností vystoupit do vyhlídkové věže vybudované nad lávkou a poskytující rozhled na okolní krajinu. Nádvoří muzea a přilehlý dvůr by také oživila plánovaná stavba kovárny a odpovídající uložení několika „kleinovských“ železných obloukových mostů, unikátního vojenského tankového nůžkového mostu a především řady zajímavých silničních mechanismů – válců, sněhových fréz, nakladačů apod.

Za dobu své dvouleté existence prošly expozicemi a výstavami Muzeum silnic ve Víkřovicích u Šumperka již tisíce návštěvníků, přičemž návštěvnost muzea rok od roku stále stoupá. Atraktivní výstavy pro rok 2013 (Historické motocykly, Z dějin SPZ, Druhá světová válka na silnicích a mostech a další) by mohly počet spokojených návštěvníků ještě zvýšit a pomohly tak naplnit poopravené rčení, že „*všechny cesty vedou do Víkřovic!*“

Alena Turková (1962) absolvovala obor historie na FF UP v Olomouci. V letech 1984–2012 zastávala následující „profese“: historička, redaktorka muzejního sborníku Severní Morava (do roku 1991) a kurátorka sbírkového fondu ve Vlastivědném muzeu v Šumperku (dříve OVM v Šumperku), kde pracovala do roku 2010. Od srpna 2010 působí jako vedoucí Muzea silnic ve Víkřovicích u Šumperka. Zabývá se regionální historií, v současné době se zaměřením na historii cest a silnic v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, a podnikatelskou rodinou Kleinů, stavitelů silnic a železnic.
turkova@ssok.cz

Nová expozice Pravěk Mohelnicka

Marie Gronychová

Specializované expozice archeologie, archeoskanzeny či centra pro experimentální archeologii rostou v poslední době jako houby po dešti. A není se co divit. Archeologie je pro mnohé z nás vědou atraktivní a dobrodružnou, vědou odkrývající tajemství té nejstarší minulosti lidstva.

Na Mohelnicku má archeologie již téměř stoletou tradici. Tato klimaticky příznivá oblast na levém břehu řeky Moravy byla osídlena již ve starší době kamenné a od té doby zde člověk přebývá více méně nepřetržitě až dodnes. Nálezy pravěkých artefaktů byly tedy poměrně běžným jevem. Jedno z prvních archeologických muzeí vzniklo po první světové válce v Dubicku díky úsilí několika amatérských archeologů. Dalším podnětem pro popularizaci archeologie byly rozsáhlé výzkumy vedené Archeologickým ústavem v Brně na lokalitách v Mohelnici a Moravičanech. Nálezy z těchto výzkumů se staly základem pro expozici pravěku a dějin města, která byla v mohelnickém muzeu otevřena již v roce 1960. Archeologická expozice

byla postupně rozšiřována a doplňována a přitahovala po dlouhou dobu i přes svoji zastaralost poměrně značný zájem návštěvníků. V roce 2005 však byla nahrazena novou expozicí Z dějin Mohelnicka. Ačkoli tato expozice byla oceněna prestižní cenou Gloria musaealis za nejlepší muzejní výstavu roku 2005, nedosahuje takového návštěvníckého ohlasu jako tematicky specializovaná expozice předchozí. V oblasti s takovou četností archeologických výzkumů a s tak neuvěřitelným zázemím archeologických nadšenců je téměř povinností vytvořit opět ryze archeologickou, stálou expozici.

Expozice s názvem **Pravěk Mohelnicka** je umístěna do středověkých sklepních prostor, situovaných pod dvorní částí objektu muzea v Mohelnici. Jedná se o šest místností, z nichž tři prostory jsou gotické, zaklenuté kamennými klenbami. Veškeré nutné stavební úpravy byly provedeny citlivě a respektovaly dochované historické konstrukce. Kamenné a z části i cihelné zdivo bylo vyčištěno a ponecháno v rezné podobě, podlahy jsou vydlážděny neglazovanou cihelnou dlažbou.

Expozice představí jednak pravěký vývoj regionu, tj. od mladého paleolitu až po kultury protohistorické na přelomu letopočtu, jednak i raně středověké osídlení tak, aby bylo dosaženo kontinuity a bez výrazného časového hiátu pokračoval středověký a novověký vývoj, prezentovaný v expozici Z dějin Mohelnicka v patře budovy.

Návštěvník vstoupí po cihelném schodišti do velké zaklenuté místnosti, která je pojednána jako úvodní prostor se základními informacemi.

Zde budou představena jednotlivá pravěká a raně středověká období, a to jak formou posterů, tak i vývojovou řadou keramiky a kamenných, měděných, bronzových a železných nástrojů. Významná naleziště regionu jsou prezentována na velkoplošném interaktivním dotykovém monitoru. Expozice je pak řazena chronologicky od paleolitu až po období Velké Moravy. Instalační prostředky byly voleny tak, aby byly co nejméně nápadné a aby prostor, který je materiálově i hmotově roztržité, byl do jisté míry sjednocen. Důraz byl kladen na logičnost řazení exponátů, chronologii a přehlednost. Jednotlivá období doplňují reprodukce obrazů od akademického malíře Libora Baláka.

Kromě tradičních instalací do prosklených zabudovaných vitrín jsou v expozici vytvořeny i aranžované scény, např. Mladečská jeskyně, lovec mamutů, žena drtící obilí na zrnotěrci nebo vesnice z doby popelnicových polí. Voskové figuríny jsou oblečeny do oděvů zhotovených dobovými technikami podle dostupných archeologických pramenů. V expozici najdeme i dvě rekonstrukce hrobů, jeden je žárový z doby popelnicových polí, druhý kostrový z období Velké Moravy. Netradičním prvkem je tzv. „dvorana slávy“, v níž jsou představeni nejvýznamnější amatérští archeologové, kteří v regionu působili v minulém století.

Vyvrcholením prohlídky expozice bude velkoplošné promítání v poslední místnosti. Aranžovaná scéna představující život ve vesnici z doby popelnicových polí ožije a před návštěvníkem se postupně objeví jednotlivé fáze výstavby typického srubového domu se stěnami vypletenými proutím. Výjev bude doplněn i audioefekty.

Expozice *Pravěk Mohelnicka* byla vytvořena z nesmírně bohatého fondu archeologických sbí-

rek Vlastivědného muzea v Šumperku. Kromě množství keramiky a kamenných nástrojů zaujmou i unikátní artefakty, jako například torza neolitických venuší, nádobka s lineárním písmem, náhrdelník z měděných drátků a provrtaných perel z pozdní doby kamenné nebo vzácné měděné nástroje či depoty bronzových předmětů. Milovníci experimentální archeologie si mohou vyzkoušet, jak obtížné bylo vyvrtat otvor do kamenné sekerky pomocí dutého vrtáku z bezinkové tyče.

Expozice je svým celkovým pojetím určena nejen pro zapálené archeology, ale také pro širokou veřejnost. Scénář i samotná instalace jsou přizpůsobeny návštěvníkovi – laikovi tak, aby si každý odnesl ty základní poznatky o nejstarším a současně nejdělnějším období historie člověka. Expozice bude veřejnosti zpřístupněna v prosinci tohoto roku.

Marie Gronychová (1960), archeoložka, v současné době je ředitelkou Vlastivědného muzea v Šumperku. Je autorkou řady interaktivních výstav, které se svým pojetím i instalací blíží významným projektům, jež vytvářejí velká muzea a které kladou důraz na výchovu „návštěvníka“ od mateřské školy až po dospělost. K jejím nejvýznamnějším počínům patří např. cyklus věnovaný sakrálnímu umění *Ars longa, vita brevis*, výstavy *Erotika* v muzejních sbírkách, *Lea Vivot*, *Cesta do pravěku*, *Putování středověkem*, *Z pohádky do pohádky* a další. Během jejího sedmiletého působení se šumperské muzeum proměnilo v moderní instituci, která se stala vědeckým a společenským centrem města Šumperka. Autorka příspěvku „*Nová expozice Pravěk Mohelnicka*“ je také členkou rady odborných komisí města Šumperka.
marie.gronychova@muzeum-sumperk.cz

Macbeth se stal naším Taxisem – skočili jsme ho

Jitka Maixnerová

Divadlo v Šumperku vždy muselo bojovat o svoji existenci. Veškeré překážky, se kterými se v průběhu své činnosti „divadelníci“ museli vypořádat, začínají, ale bohužel také nekončí u geografické polohy města Šumperk, které je obklopeno horami a leží na bývalém území Sudet, tedy vzdáleno uměleckému centru. Na prknech šumperského divadla se dříve také usilovalo o prosazení českých her v původně německém divadle, o znovuoživení divadla po rozsáhlém požáru v devadesátých letech dvacátého století, nebo o radikální změnu ve vedení divadla v posledních letech. Divadlo nepřestává bojovat ani v současné době, kdy se jedná především o finanční příspěvky na plnohodnotný provoz divadla.

Divadlo Šumperk je naštěstí v tomto letitém sváru vyzbrojeno účinnými zbraněmi. Starší, léty ověřený a kritiky dusící bojový instrument se nazývá KVALITA. Moderní bojová taktika vynesla na přední místa novější zbraň zvanou REGION, jenž především vyniká přesným místem dopadu.

Šumperskému divadlu se povedlo z nepříznivých vnějších okolností vytvořit originální a osobitý ráz divadla, zaměřilo se na dramatické zpracování regionální tematiky. „*Neznám žádné městské divadlo, které by takto komunikovalo se svým regionem,*“ říká ředitel divadla René Sviderski.

Profesionální soubor ve městě s necelými třiceti tisíci obyvateli. Neobvyklé. Divadlo Šumperk ale už 62 let dokazuje, že i v menším městě může být stálá a kvalitní divadelní scéna. A proč Taxis? Ano, další překážka a milník v dějinách divadla.

V rozhovoru s ředitelem divadla René Sviderským a uměleckým šéfem Ondřejem Elblem se mimo jiné dozvíte, zdali před uvedením Macbetha byli nervózní jako koně před svým veleskokem a kdy je zaplavilo „něco jako“ pocit hrdosti na jejich dramatická stvoření.

Jakou roli hrálo a hraje Divadlo Šumperk v často reprizované a hojně navštěvované hře *Regionální kultura*?

René Sviderski (RS): Jsme součástí pestré kulturní nabídky, která v Šumperku je. Jsme výjimečným tím, že jsme profesionální divadelní soubor. Vzniká tu díky nám původní divadelní tvorba. Tím se Šumperk odlišuje od jiných měst okresního formátu. Kromě divadla je ve městě mnoho galerií, pořádají se koncerty populární i vážné hudby, blues. Svůj prostor zde má folklor, důležitá je činnost knihovny, Domů dětí a mládeže. Je zde i nezávislá klubová scéna. Kdo má zájem o kulturu, své si najde. Hlavní role je zde putovní. My máme své premiéry a festivaly, kulturní dům má Blues Alive, knihovna Město čte knihu, příznivci lidového tance Roztančenou ulici...

Jak to nyní vypadá za i před oponou v Divadle Šumperk? A jaká je vaše představa „ideálního“ stavu?

RS: V současnosti jsme schopni za sezónu vyprodukovat pět večerních premiér a dvě pohádky. Hrajeme téměř dvě stěkrát za rok. Kromě vlastní scény jezdíme na zájezdy a festivaly. Máme krásný

*Slavná tragédie
William Shakespeara
Macbeth v režii Ondřeje
Elbla měla v šumper-
ském divadle premiéru
15. září 2012. Foto: Jan
Valchař*

sál pro tři sta diváků a komorní scénu pro šedesát. Dále u nás působí Studio D 123 – ochotnické divadlo, začínáme s projektem Divadelní dílny. Takto divadlo funguje od roku 2000, kdy byla po rekonstrukci otevřena budova divadla. Na tomto stavu bych nic neměnil, jen bych si přál, aby pro umělce bylo trošku více peněz. To je věčné téma.

Ondřej Elbel (OE): Velikost souboru má do ideálního stavu daleko. Jádrem tvoří vlastně jen devět lidí a k nim někteří stálí hosté, hrající inspicient apod. A poskládat dramaturgický plán v takovém obsazení není jen tak. Hodně zajímavých her potřebuje větší počet herců, takže někdy musíme sáhnout k razantní úpravě. To ale nejde pokaždé, hodně pozoruhodných titulů se

tedy na šumperské jeviště prostě nevejde. Takže já bych bral pár herců navíc.

V čem spočívá projekt Divadelní dílny?

RS: S myšlenkou divadelních dílen přišla bývalá členka Studia D 123 Petra Zsáková, je to absolutní novinka. Uvidíme, jestli se ujme. Je to setkání těch, kteří se chtějí o konkrétní inscenaci dozvědět více, setkají se na devadesát minut před představením a vedeni lektorkou spolu pracují. Tyto aktivity už v jiných divadlech běží.

S jakými kulturními institucemi v regionu spolupracujete a jak vaše spolupráce vypadá?

RS: Spolupracujeme velice intenzivně s ně-

kolika institucemi. Spolu s kinem jsme se přidali k akci městské knihovny Město čte knihu. Je to celoroční práce, která vrcholí začátkem listopadu, kdy se vydá kniha, ta se čte na různých místech (školy, kluby, divadlo, kostel). My se podílíme tím, že naši herci čtou při akcích, chystáme program pro slavnostní večer, je u nás výstava a další hostující akce.

Spolupracujeme s Domem kultury na našem letním divadelním festivalu. Pomáháme také s festivalem Losinské kulturní léto, které pomáháme technicky zabezpečit a také tam vystupujeme. V regionu máme dobré vztahy s kulturními domy a divadly, ve kterých hostujeme. Pravidelně jezdíme do Jeseníku, Bruntálu, Krnova.

Divadlo Šumperk je kamenné profesionální divadlo s dlouhou tradicí a stálými diváky. Jakými prostředky, řekněme jakými zbraněmi, bojujete o zachování přízně abonentů a čím si získáváte (chcete získat) nové návštěvníky?

RS: Je jenom jedna zbraň – kvalita. Děláme všechno pro to, aby v divadle byli angažováni nejlepší možní herci, režiséři, výtvarníci a další profese. Kvalitní také musí být náš dramaturgický plán. Najít každý rok sedm titulů, které potěší našeho diváka, je přetěžký úkol. Vždy se musí najít shoda mezi hostujícím režisérem, možnostmi souboru, dostupnými prostředky na nastudování. Ne vždy vítězíme na všech frontách, ale v zásadě se nám daří.

OE: My se musíme zaměřit na pestrost repertoáru. Je jasné, že něco jiného zajímá šestnáctiletého diváka a něco zase šedesátiletého. Aniž bychom chtěli rezignovat na kvalitu a řekněme moderní a atraktivní způsob vyprávění, snažíme se

být docela vstřícní, někdy až konzervativní. Přesto stojíme o nové návštěvníky a ti jsou v tak malém městě především mezi mladými lidmi. A pro ně stojí za to nasadit něco ne zrovna tradičního.

Zdá se mi, že Moravské divadlo v Olomouci už delší dobu hledá hru (funkční propojení tematické linie s formální složkou), která by „připoutala“ diváky k sedačkám po dobu představení. V hledišti se totiž setkávají dvě nesourodé skupiny hostů, jež si nejspíše nikdy neporozumí a od předvedené hry očekávají protikladné zážitky. Jedná se o často konzervativní abonenty, vyznavače klasického, tradičního divadelního umění, kteří mnohdy nejsou nakloněni novu – neznámí autoři, nové hry, moderní interpretace klasických látek atd. Druhá strana je zastoupena především studentstvem, které od divadla v 21. století vyžaduje odvahu, neotřelé metody, hru se zažitými stereotypy, střety nízkého a vysokého aj. Jak se s tímto rozporem v nárocích majoritních skupin navštěvujících umělecká zařízení vyrovnává Divadlo Šumperk?

RS: Situaci v MDO znám, rok a půl jsem tam pracoval. Problém MDO je v tom, že tam činohra hraje hlavně pro abonenty, a k tomu sní o divácích z řad studentů Univerzity Palackého v Olomouci. Nás naučila nouze housti. Naši abonenti tvoří jen jednu z mnoha cílových skupin. Mnohem více hrajeme pro školy, mnohem více jezdíme na zájezdy, také si musíme troufat na „volné kasy“. Jediný způsob, jak toto zvládnout, je nelhat. Sobě ani divákům. Není nic horšího, než když si umělci myslí, že divák je nechápe. To se potom někde stala chyba. Buď jsme nevhodně vybrali titul nebo jsme neměli pro dané role herce nebo svoji práci neodvedl dramaturg či režisér. Rozhodně není

chyba, že do divadla přišel divák (jiný než po kterém toužíme). I nám se stane, že někoho naštveme a ztratíme diváka. Je to vyváжено tím, že jiného diváka získáme.

Dle jakých kritérií vybíráte hry na celou sezónu? Vítězí preference režisérů, předpokládaná divácká úspěšnost, aktuální problematika či složení stálého divadelního souboru?

Hra Eskymo je Welzl je inspirována osudy slavného rodáka ze Zábřehu na Moravě, cestovatele, dobrodruha, lovce, zlatokopa, vynálezce, náčelníka Eskymáků a třeba také nejvyššího soudce v Nové Sibiři, Jana Welzla. Foto: Jan Valchař.

OE: Platí všechno dohromady. Celý proces začíná oslovením hostujících režisérů. S nimi poté hledáme tituly. Většinou nabídnou téma či okruh autorů, případně rovnou titul. A nad různými možnostmi se bavíme, až vzejde výsledek. Někdy titul přinese sám režisér. Vše pak záleží na domluvě, skladbě celé sezóny, obsazení apod. S některým režisérem se domluvíme ihned na první možnosti, s jiným to trvá třeba rok. Někdy to dopadá tak, že se musím v jejich prospěch vzdát titulů, které jsem chtěl sám režirovat a vzít si hru, kterou se mi nepodařilo udat. Ale to se děje naprosto výjimečně.

Míváte před premiérou trému? Dokážete odhadnout reakci vašich diváků na vybranou hru? Znáte „své publikum“?

RS: Strašnou. Reakce diváků už jsem schopen odhadnout a svého diváka už trochu znám.

OE: Snažíme se neopakovat a vyvarovat se šarží, takže publiku předkládáme vždy úplně novou věc. Reakce sice člověk díky zkušenostem dokáže odhadnout, ale nikdy si jimi nemůže být jistý. Nervozita stoupá před premiérou vždy. Někdy se jí snažím zahnat tím, že hercům tvrdím, že je to jen veřejná generálka. Nikdy mi nikdo ale neuvěřil.

Repertoár sezóny 2012/2013 je už zveřejněný, čeká nás a můžeme se těšit na pět premiér. V této souvislosti se v tisku objevila zpráva o tom, že

Snímek z Čechovovy trpké komedie Racek. Foto: Jan Valchař.

Divadlo Šumperk sází na klasiku. Vnímáte tento sumarizující a zjednodušený popis chystaných představení pejorativně?

RS: Ano, letos převažuje. Měli jsme sezóny, kdy to bylo naopak. Pokud někde bylo něco o sázení na klasiku, byl to spíše novinářský titulek. My totiž ty klasické tituly rozhodně neděláme klasickým způsobem. Některé diváky, kteří čekají u klasického titulu i „klasické“ zpracování, hodně šokujeme. Klasické jsem dal do uvozovek protože v tomto případě klasické znamená spíš muzeální. Šlechtic rovná se rytíř v brnění a hrad znamená spousta kaširovaného kamení s věžičkou.

OE: S výrazem klasika bych byl opatrný právě proto, že někdo může vnímat klasiku jako něco bezpodmínečně starého (a tedy nudného). V divadle jde vždy v první řadě o vyprávění příběhů.

To, že se stále hrají některé tituly už desítky či stovky let, neznamená nic jiného, než že se autorům podařilo napsat nadčasové příběhy, které oslovují diváka dodnes. To, že se ta díla nehrají tak jako v době jejich vzniku, je jiná věc.

Každá doba má svůj jazyk a inscenace vždy osobitým způsobem převypráví předlohu. Dokonce je povinností současného divadla, aby místo oprášování a rekonstrukcí historie mluvilo s divákem současným jazykem.

Jaké představení bylo v minulé sezóně divácky nejúspěšnější? Kdy jste byli na „své“ divadlo hrdí?

RS: Nedá se soudit podle počtu repríz. To, co hrajeme od podzimu, si najde více diváků než premiéry na konci sezóny. Všichni jsme byli nadšeni z Racka. Hodně se chodilo na Saturnina a Prodanou nevěstu aneb Naši cestu. Já jsem byl nejvíce pyšný na Zánik samoty Berhof a Hvězdy na vrbě. Obě inscenace byly na repertoáru v prvním sezóně poté, co jsme v divadle provedli výrazné změny.

Bylo zde mnoho nevěřících a nepřejících. My jsme dokázali, že umíme „dělat divadlo“.

OE: Těžko hodnotit. Všechny inscenace, které ředitel vyjmenoval, byly výrazné a nezapomenutelné. Rád bych ještě zmínil hru o Eskymo Welzlovi, o dvou zakladatelích lázeňství na Jesenicku Voda není víno a Priessnitz není Schroth a také Ibsenův Domeček pro panenky, za který máme dvě širší nominace na hereckou Cenu Thálie. A nezapomínejme na pohádky, např. Markéta Kalužíková byla v roli Pipi Dlouhé punčochy vynikající a dostala za to cenu na festivalu Dítě v Dlouhé (jedná se o divadelní festival pro děti a jejich dospělé). Takové zmínky v celorepublikovém kontextu přispívají k rostoucí dobré pověsti šumperského divadla. A dá se říct, že právě to ve mně vyvolává cosi jako pocit hrdosti.

V aktuálním repertoáru máte vždy alespoň dvě hry určené pro potěchu dětského diváka. Tato představení poté děti nejčastěji navštěvují se školou, organizovaně, tedy víceméně povinně. Myslíte si, že se jedná o vhodné seznámení dítěte s dramatickým oborem? Nemůže divadelní umění potkat něco podobného jako literaturu, která u dětí nejvíce utrpěla – trpí právě kvůli nešťastně prezentované „povinné četbě“?

RS: Bez dětí by naše divadlo nepřežilo. Já se chci ohradit proti termínu povinně. Ty doby už jsou pryč. Dnes už je návštěva divadla dost drahá a organizačně náročná činnost. Mnozí ředitelé škol pro ni nemají pochopení. Já za každou školní návštěvou vidím práci nadšenců – učitelů, kteří si návštěvu divadla ve své škole vybojují a děti či studenty připraví. Případy, kdy jsou do divadla děti jen odloženy a těžko si je získáváme také

jsou, ale jsou v menšině. Se čtením je to jiné. Pokud rodiče děti ke čtení nepřivedou, tak to žádná škola nespraví.

OE: Do divadla chodí prý čtyři procenta populace. Jsme na tom docela dobře, do galerií jen půl procenta. Pokud se díky organizovaným školním návštěvám podaří přidávat k těm čtyřem procentům pár čísel na víc, je to dobře. Na školním představení budou vždy sedět diváci, které to naprosto nezajímá a jsou jen rádi, že odpadla matika. Ale přesně jako je to v případě povinné četby, některým dětem, které by po knize nikdy nesáhly, taková „povinnost“ otevře nové obzory. Ke vzdělávání patří přece i kultivace.

S jakými cíly a přáními vstupujete do nové divadelní sezóny? Vaší první premiérou byl Macbeth – v novinách obtěžkaný přízviskem v moderním jazyce – politický thriller. Proč Shakespeare? Nastudovali jste tuto hru v překladu Martina Hilského, uvažovali jste i nad jiným překladem?

RS: Hrát Shakespeara je povinnost. Nejtěžší ze všech těžkých úkolů. Já sám si Macbetha nazývám Taxisem. Skočili jsme ho. Použít jiný překlad než ten pana Hilského nelze, jeho překlady jsou nejlepší.

OE: Překladů Macbetha je hodně a po pravdě jsem je všechny ani neprošel. Jakmile jsem si přečetl Hilského, věděl jsem, že naprosto vyhovuje záměru, s jakým jsem chtěl inscenaci vystavět. Básnická forma, která mísí prostý a někdy přízemní způsob vyjadřování s vybroušenou poezií, je pro Shakespeara příznačná. A Hilský ji podle mě svým překladem přibližuje současnosti, a tedy větší srozumitelnosti, nejlépe.

Praha. Praha je daleko, „tam se dělá to opravdové umění“. Panuje mezi mimopražskými divadly a pražskými divadelními soubory rivalita? Jste konkurenceschopní i z východního bodu republiky? Účastníte se celorepublikových soutěží, festivalů?

RS: V Praze se toho dělá hodně, občas i nějaké to umění. Rivalita ani konkurence zde není. Když jedeme na festival, tak se za svoji práci nemusíme stydět. V Praze pravidelně vystupujeme na festivalu České divadlo, měli jsme už dvě Žižkovské štace (menší festival v Žižkovském divadle Járy Cimrmana, který umožňuje regionálním divadelním souborům představit svou práci pražskému publiku), dvakrát jsme byli na festivale Dítě v Dlouhé. Při poslední návštěvě v Dlouhé jsme třikrát vyprodali sál s naší Pipi, to byla nádhera! V listopadu budeme na festivalu České divadlo hostovat s Rackem, bude to v Divadle Komédie, moc se těšíme.

OE: Myslím, že prestiž našeho divadla roste i v Praze. Ale nebudeme si namlouvat, že si tam ze Šumperka všichni sednou na zadek. Dlouho se prý studentům herectví říkalo: „Když budeš špatný, skončíš v Šumperku.“ Nejvtipnější vtipálci dodávali: „Jako nápopěda.“ Teď už to snad neplatí... Občas se sice v Praze objevíme a myslím, že odjíždíme se ctí, ale přece jen jsme od centra daleko a recenzenti k nám vůbec nejezdí. Jen během našeho interního Festivalu Miloše Mohnara se objeví dva až tři studenti olomoucké divadelní vědy, kteří se pokoušejí o reflexi našich inscenací. Jinak jen jednou za sezónu Jiří P. Kříž a mluvit o relevantnosti jeho článků je zbytečné.

V čem se cítíte být nejvíce limitováni při realizaci neobvyklého nápadu, snové divadlení fantazie?

RS: Termín neobvyklý nápad už asi vnímáme jinak. Vždyť dělat ve městě s 27 000 obyvateli, se souborem o deseti lidech a rozpočtem osmnáct milionů repertoárové divadlo, to je neobvyklý nápad. Kéž by nám vydržel. Ale nyní vážně. Například každý rok připravíme inscenaci na místní téma. Kdysi to byl Dábel proti bohu, za nás Zánik samoty Berhof, Eskymo je Welzl, Voda není víno a Priessnitz není Schroth, bude V pátek v 7 u Řeka. Neznám žádné městské divadlo, které by takto komunikovalo se svým regionem.

OE: Já se příliš limitován necítím. Jen objektivními skutečnostmi, jako je např. velikost souboru. A každé divadlo má nějaká omezení. Samozřejmě, že nedráždíme diváky vyhocenými experimenty, ale občas jim něco neobvyklého nabídneme. V pátek v 7 u Řeka bude zřejmě inscenace hodně překvapivá svou formou, ale věřím, že diváci naši lehce interaktivní hru přijmou a zapojí se do ní.

Jitka Maixnerová (1987) se narodila v Králíkách, tedy na území někdejších Sudet. Od roku 2006 žije v Olomouci, kam přesídlila především kvůli studiu na Univerzitě Palackého v Olomouci v oboru Česká filologie. Nyní je interní doktorandkou na katedře bohemistiky a zabývá se reflexí židovské tematiky v současné české próze. V literatuře i filmu preferuje autentické ztvárnění historických událostí, avšak tento princip by měl být obohacen o nesnadně odhalitelnou fabulaci, jenž čtenáře nutí nad textem kriticky uvažovat. V současné době studuje na německé Universität Leipzig.

MaixnerovaJitka@seznam.cz

Pavel Ševčík: Zájem o region, to bych si přál, aby zůstalo

Lukáš Neumann

Když jsem si připravoval podklady na setkání s *Pavlem Ševčíkem*, představoval jsem si jej trošku jako dobrodruha, donquijotského bojovníka pohybujícího se na klidné mělčině regionu a daleko od rozbouřených vod neúprosného „byznysu“, kde přežijí jen ti draví, což v praxi vydávání knih znamená jediné – komerčně smýšlející. Kladl jsem si tedy otázku, zda vůbec lze na dnešním trhu uspět s nabídkou titulů s regionální tematikou. Oproti očekávání jsem vedl rozhovor s v oboru zkušeným a s nutnou dávkou pragmatismu uvažujícím vydavatelem knih, jenž považuje za hlavní smysl své práce seznamovat čtenáře s historií regionu, kde žijí a kde pracují. „Zájem o region, to bych si přál, aby zůstalo,“ zdůrazňuje Pavel Ševčík, majitel „svého“ nakladatelství Pavel Ševčík-Veduta a laureát Ceny Olomouckého kraje za přínos v oblasti kultury v roce 2006. Tradice, střízlivý odhad toho, co vydávat, pestrá nabídka titulů přesahující hranice regionu či kraje – to jsou hlavní dominanty *Veduty* a také témata, o nichž budou následující řádky...

Nakladatelství jste založil na rok přesně před dvaceti lety, v roce 1992. Odkud se vzal popud k jeho vzniku? Dají se ve vašem curriculum vitae dohledat dřívější aktivity v této „branži“?

„Vyučil jsem se sazečem a v tiskárnách jsem pracoval na všech možných postech. Naposledy jsem byl vedoucím tiskárny v Šumperku. Proble-

matiku výroby knih jsem znal dopodrobna a lákalo mě zjistit, jak to vypadá z druhé strany, tím myslím přípravu knihy před příchodem do tiskárny. Když se po roce 1989 otevřel prostor mít vlastní nakladatelství, neváhal jsem. Chtěl jsem vydávat to, co se mi líbí, znal jsem problematiku tisku a přípravy knihy a měl jsem také kontakty na místní autory. Znalost toho, jak se knihy připravují, byla důležitá. Vztah ke knize tedy u mě vznikl také v tiskárně.“

Zmiňujete kontakty na místní autory. Jak se dá z publikovaných titulů soudit, zaměřujete se takřka výhradně na Šumpersko, Zábřezsko, zejména na tyto okresy Olomouckého kraje...

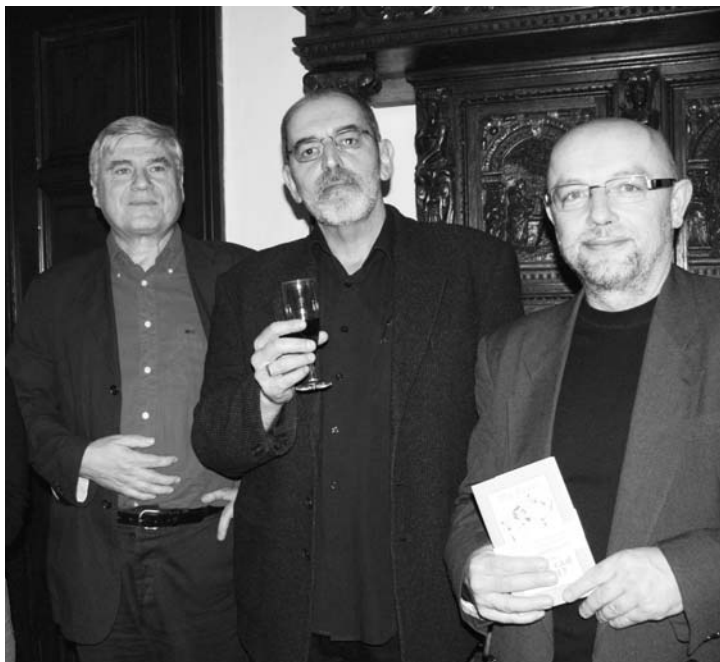
„Regionální literatura je mojí hlavní doménou, tento region je mi nejbližší a nejmilejší, žiju v něm. Regiony, které uvádíte, jsou ty zásadní. Pro mě jakožto vydavatele je znalost regionu, o kterém mám vydávat knihy, to nejpodstatnější. Nemám ale problém vydat knížku s tematikou odkudkoliv z Olomouckého kraje, pověsti, o historii měst, stejně tak překročit jeho hranice, ale zatím mě nikdo neoslovil tak, aby mě to zaujalo. Třeba mě ale další autoři, o nichž doposud nevím, osloví.“

Cítíte se jako lokální patriot, jenž by měl nést břímě a současně také milý dar šíření literatury v rámci regionu a uchovávat paměť regionu pro budoucí generace?

„Chci lidi v regionu seznámit s historií mís-

ta, kde žijí, se zajímavými osobnostmi, s krásami místní přírody. Tato témata jsou pro velká nakladatelství okrajovou záležitostí. Já si kladu za cíl vydávat knihy o takovýchto tématech.“

Byli bychom však na omylu – v souvislosti s Vedutou nelze hovořit o literatuře ryze regionální, i když se specializujete na krajové báje a pověsti, na místa v kraji v proměnách času. Vydal jste však knížky Vladimíru Körnerovi, Ludvíku Vaculíkovi, Jiřímu Suchému, povídky Oty Pavla, Bohumila Hrabala, publikaci o Gustavu Frištenském, o hrdinech československého odboje za druhé světové války a tak bych mohl pokračovat dále...

„Vydávání většiny mimoregionálních autorů, prozaiků, je úzce spjato s literárním festivalem *Město čte knihu*, který se každoročně na podzim koná v Šumperku (podrobněji v letošním KROKu č. 3 na stranách 56–57). U této příležitosti se každý rok vydává kniha uznávaného českého autora, doprovázená většinou fotografiemi či ilustracemi umělců z regionu. Tyto knihy tedy souvisí s regionálním literárním festivalem, takže je to takové propojené, jde o česko-regionální záležitost. Mám z toho vždy výjimečné zážitky, poznávám zajímavé lidi mimo region. Je to pro mě opravdové zpestření práce.“

A co jiné žánry? Současná česká beletrie, poezie, odborné publikace, překladová literatura...

„Vydal jsem jednu knihu básní a přilíh se to neprodávalo. Pokud mě však autor osloví s dílem, které je mi blízké a já si budu myslet, že na knižním trhu chybí, nebráním se je vydat.“

Jaká jsou vaše kritéria pro volbu titulu? Máte nějakého tipéra, spolupracovníka? Nebo rozhoduje pouze osobní vkus? Spolupracujete s již osvědčenými autory?

„Musím zdůraznit, že vést nakladatelství je podnikání jako kaž-

Zleva Jiří Slíva – grafik, malíř a ilustrátor, vedle něho Ivo Šmolda – básník a kulturní publicista, zcela vpravo pak Pavel Ševčík na křtu knihy Oty Pavla Proč mám rád sport?

Pavel Ševčík krití knihu Silný jako Gustav Frištenský, jež vyšla v jeho nakladatelství v tomto roce.

dé jiné. Odhadnout, o jaký titul bude na trhu zájem, je jedna z nejtěžších věcí. Když mě osloví autor s titulem, prvně se podívám, zda na trhu už podobný titul není a dále se řídím vlastním instinktem, který jsem si za dvacet let vydávání knih vytvořil a kdy zhruba vím (stoprocentní to ale samozřejmě není), jaký titul má na knižním trhu šanci uspět. U většiny dosud vydaných knih jsem autory oslovil já a požádal je, aby určité téma zpracovali do knižní podoby, protože jsem byl přesvědčený, že by o to mohl být zájem.“

Hovoříte o důležitosti uspět na trhu. Aby se knížka prodávala. Musíte tedy určitě mít zprávy o tom, co čtenáře aktuálně zajímá nejvíce...

„Je to tak. Já jako regionální nakladatel musím sledovat, co se v regionu děje. Po tolika letech vím, o co tak mají lidé zájem. V současné době mě překvapuje ohromná poptávka čtenářů po knize autora Drahomíra Polácha *Historické toulky Šumperskem*. Velký zájem je také třeba o knihu mladého autora Víta Lucuka – *Přežili svou dobu – Osudy lidí Šumperska, Zábřežska a Mohelnicka 1938–1989*.“

Další otázkou navážu na to, o čem jsme již hovořili – abyste jako nakladatel byl na trhu úspěšný, je třeba úspěšně čelit konkurenci...

„V rámci regionu, kde vydávám, výraznou konkurenci necítím. Ale možná si ji tímto prohlášením vytvořím (smích). Opravdu neznám takto specializované nakladatelství. Riziko, finance, nervy, odhad, marketing – to jsou faktory, bez nichž bych nemohl na tomto poli působit a s nimiž musím počítat. Vydávat knihy není jednoduché, není to pouze bohulibá činnost.“

Z čistě komerčních důvodů to dělat nelze, na tom se určitě shodneme. Co je tedy smyslem vaší práce, kde na ni berete chuť a energii. Jak vidíte budoucnost svého, řekněme nyní, „podnikání“?

„Kdyby má práce nebyla mým koníčkem, tak už bych dávno skončil. Vydávání knih není až tak výnosným podnikáním. Vše se v budoucnu bude odvíjet od toho, zda další generace budou číst knihy. Televize a internet jsou v dnešní přetech- nizedobě velkým konkurentem klasických knih, ale přesto si myslím, že kniha jako taková všechna konkurenční média přežije.“

Nedá mi to nezeptat se na e-čtečky, na elektro- nické knihy...

„E-knihy bych nezatracoval z toho hlediska, že lidé mají možnost číst knihy za relativně příznivé ceny oproti klasické knize. I já na tento formát v blízké době budu muset přejít. A ještě – přínos e-knih vidím v tom, že je vyšší šance, že nakladatelství budou vydávat méně známé a začínající autory.“

Češi a čtenářství – je to se čtením knih tak tragic- ké, jak – většinou nepoučení – skeptikové soudí?

„Necítím se kompetentní na to odpovědět. Pro mě je nejdůležitější – a je to hlavním posláním nakladatelství – aby lidé měli zájem seznamovat se s historií regionu, kde žijí, kde pracují. Zájem lidí o svůj region, to bych si přál, aby stále trvalo.“

Nemohu se nezastavit u názvu nakladatelství. „Veduta“ na mě působí nápaditě, originálně, při- tom staromilsky.

„Ano, je to častý dotaz. Je známo, že veduta je pohled na město, který dříve, než se objevila foto- grafie, zpracovávali výtvarníci. Název mě zaujal, protože jsem si říkal, že bych rád vydával knihy o historii měst. Odráží to orientaci nakladatelství. Pohled na město, ve kterém žijeme.“

Co pro čtenáře v blízké době chystáte? Co byste jim z aktuální nabídky doporučil?

„Do konce roku vyjde ještě výbor z díla Karla Čapka *Nejen povídky* s ilustracemi citátů od regi- onálního výtvarníka Petra Válka, což bude kniha doprovázející jmenovaný šumperský festival *Město čte knihu*. Jinak bych nechtěl vyzdvihovat jedině- ho autora či knihu; byl bych rád, kdyby si čtenáři vybrali z nabídky takový titul, který jim přijde nejzajímavější. Do budoucna připravuji zajímavé tituly pro zájemce o historii regionu, nerad bych však něco zakřiknul, proto ta obecná odpověď.“

Máte mezi „svými“ knížkami vlastního „favori- ta“? Na co jste nejvíce pyšný?

„Za prvé je pro mě jako pro každého naklada- tele důležité, aby se vydaný titul vyprodal a abych případně mohl dělat dotisk – to je hlavní kritéri- um, podle něhož lze posoudit, zda nakladatel je se svou produkcí úspěšný. Ke každé knize, kterou jsem vydal, mám určitý vztah, takže „favorita“ nemám. Velice mě těší, že lidé mají zájem o knihy, které vydávám. Například o pověsti ze svého regi- onu – prakticky všechny knihy s touto tematikou jsou vždy vyprodány.“

Lukáš Neumann (1981) si psaní medailonů vlast- ně vymyslel, takže by měl o sobě napsat něco veli- ce seriózního a snad i vtipného. Nicméně neučiní tak. Poví na sebe jen to, že jej zajímá každý umě- lecký projev, který je autentický a sebeobnažují- cí. Na olomoucké Katedře bohemistiky obhájil doktorskou práci „Hlásková instrumentace v díle Vladimíra Holana“. I nadále žije v Olomouci, kde se věnuje KROKu.

neumann@vkol.cz

Za zvuku sitárů aneb Na kus řeči s muzikantem Karlem Cvrkem

Richard Změlík

Karel Cvrk se do povědomí obyvatel Šumperka a okolí zapsal mnoha zajímavými projekty, jimiž výrazně přispěl k obohacení a zpestření kulturního dění v tomto regionu. K nejznámějším asi patří Hrnečku pař, šumperský festival hudebníků, recitátorů, divadelníků, výtvarníků a performerů, který byl zpočátku iniciován jako studentský happening. Postupně se stal pravidelnou akcí, která doznala skutečných festivalových rozměrů nejen co do počtu festivalových dní, ale i vzhledem k pestrosti programu. Jak je to s budoucností festivalu, na který každoročně zavítají známé i méně známé kapely a umělci nejen ze Šumperka, co plánuje a čím se aktuálně zabývá jeho autor, jsem se zeptal přímo Karla Cvrka.

Jak probíhají přípravy na další ročník Hrnečku pař?

Jak již mnozí fanoušci regionální kultury v Šumperku zaznamenali, letošní ročník festivalu

Karel Cvrk se narodil roku 1977 v Šumperku. Zde vystudoval obchodní akademii a poté Pedagogickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci, obor Hudební výchova – pedagogika. Téma jeho diplomové práce bylo etnomuzikologické (Africký buben djembe). Zájem o hudbu cizích kontinentů jej dovedl v rámci postgraduálního studia k cestě do Indie, kde se jak teoreticky, tak prakticky seznamoval se sitárem, typickým nástrojem indické klasické hudby. Po vysokoškolském studiu působil jako učitel hudební výchovy na gymnáziích v Šumperku a v Zábřehu na Moravě a současně jako muzikoterapeut v Pommence, speciální škole pro handicapované v Šumperku. V současné době učí hru na kytaru, housle a bicí nástroje na Základní umělecké škole v Rýmařově.

Hrnečku pař na jaře neproběhl. Zatím to vypadá, že třináctý ročník byl příznačně tím posledním.

Důvodem ukončení této akce byla únava ze stereotypu nebo ses musel vyrovnávat s něčím specifickým, co je podle tvého názoru typické pro – řekněme – regionální kulturní provoz?

Jak jsi již naznačil, začátky festivalu byly provázeny ještě v polovině devadesátých let jakýmsi přirozeným nadšením pro vše, co se děje. Na kulturní akce tehdy chodila spousta lidí a každý ročník dýchal nezapomenutelnou originální atmosférou. Měli jsme partu asi deseti lidí, kteří byli pro každou recesi. Vymýšleli jsme autorské divadelní kousky a podíleli se každý podle svých možností na organizaci. Také v té době bylo v regionu mnoho autorských projektů nejen v oblasti hudby, ale též ochotnické divadelní soubory a originální básníci, či recitátorské projekty. Posledních pár ročníků jsem zastával organizaci převážně sám a festival se orientoval především na hudebníky. Alternativní scéna a ostatní druhy umění pak dostaly prostor vždy na jednom komornějším večeru, který zasvěcení návštěvníci označovali vždy za vrchol festivalu. Celkově ale akce strádala tím, co v posledních letech pociťují všechny kluby a fes-

tivaly v menších městech, a to menší návštěvností a nedostatkem finančních prostředků. Já osobně jsem se chtěl začít věnovat spíše akcím, které budou zaměřeny více na alternativní umění a „etno“ umění než na mapování regionálního autorského umění.

Mohl bys ve stručnosti nastínit historii této akce?

První ročník byl nápadem tří písničkářů – Vojtěcha Kroupy, Pavla Zavadila a mě. Přidala se parta ochotníků, ze kterých během let vznikly dva divadelní soubory – Střemhlavci a Tragédi. Zprvu jednodenní studentská akce se rozrostla natolik, že jsme se při čtvrtém ročníku přemístili ze středního sálu D123 do velkého sálu domu kultury. Šestý, největší ročník probíhal celé dva víkendy. Dva nabitě večery plné kapel ve velkém sále, druhý víkend 7 divadel, alternativní a folkové projekty, performance. Tehdy jsem pochopil, že regionální festival nelze více nafukovat a program jsem krátil na minimum, až se na tři roky úplně odmlčel. V roce 2007 jsme Hrnečku pař obnovili v místním H-clubu, vždy dva dny místních hudebních projektů a třetí den zaměřený na alternativní hudbu a další umění.

Jak akci ty sám hodnotíš, co pro tebe znamenala a co (dle tvého názoru) bylo jejím širším přínosem pro regionální kulturu na Šumpersku?

V době, kdy v Šumperku ještě nefungovaly zaběhnuté hudební kluby, byl náš festival jednou z mála možností, jak prezentovat místní uměleckou scénu. Několik ochotnických projektů vzniklo díky možnosti účinkování na festivalu, také mladé studentské kapely dostaly možnost předvést svou tvorbu a některé z nich pak zaznamenaly úspěch i mimo šumperský region, na velkých festivalech a v médiích. Šumperskému publiku jsme pak nabídli alternativu k televizní zábavě, celebritám či diskotékám... Já osobně jsem se seznámil se skvělými osobnostmi místní scény a vybrousil jsem organizační dovednosti, schopnost něco dotáhnout do konce.

V úvodu jsem se pokusil alespoň částečně vyjmenovat tvé hudební aktivity, zapomněl jsem na něco?

Asi nejdůležitější jsou pro mě projekty a soubory, kde se můžu uplatnit i jako autor. Kromě písničkáření to byla folková kapela Ratata, doom-rocková kapela Dying Passion a moje současná kapela Shamania Mania, která kombinuje známé hudební styly s prvky hudby cizích kontinentů. Kromě toho jsem jako hráč na různé nástroje byl součástí asi dvaceti různých projektů, kapel a souborů různých hudebních stylů.

Nějakou dobu jsi pobýval v Indii, kde ses učil hru na sitár. Co vede evropského muzikanta k tomu, že si vybere tento pro nás přece jen netradiční nástroj?

Zvuk indického sitáru a krása indické klasické hudby mě očarovaly chvíli po ukončení magisterského studia. Už tehdy mě začala zajímat nejvíce hudba, která pochází z mimoevropských regionů nebo hudba, která využívá prvky odjinud. Měl jsem to štěstí se v rámci postgraduálního studia dostat na Faculty of Music and Fine Arts v indickém hlavním městě Delhi. Tam jsem pod vedením zkušených pedagogů a profesionálních hudebníků částečně pronikl do techniky hry na tento úžasný nástroj a také do úplně odlišného hudebního vnímání, než je nám Evropanům vlastní.

Dnes se věnuješ pedagogické praxi. Kde a co učíš?

Minulý školní rok jsem začal učit na Základní umělecké škole v Rýmařově, tam se věnuji výuce hry na kytaru, housle a bicí nástroje a také dvěma souborům. To je pro mě výborná zkušenost, jak

hudbu předávat přímou cestou z učitele na žáka, tak jak je to obvyklé i v indickém hudebním školství. Je to úplně jiná zkušenost, než učit teorii, jak tomu bylo na fakultě, nebo působit jako muzikoterapeut na speciální škole pro postižené, kde časem dochází k takzvanému „vyhoření“. Kromě zaměstnání ještě několik let pořádám kurzy a workshopy afrického a relaxačního bubnování.

Jaké jsou u nás možnosti využití sítarů pro pedagogické účely?

Myslím si, že sítar se dá velice dobře uplatnit v zajímavých world-music projektech, ale pro výuku tohoto nástroje je potřeba stát se mistrem hry, být jakýsi „guru“, ale to bych v Indii musel strávit několik let...

Předpokládám, že kromě výuky tě veřejné vystupování stále zajímá. Plánuješ v tuto chvíli nějaký další projekt, který by byl přístupný širšímu obecnstvu?

Rád bych teď zapracoval na sólových nahrávkách a udělal si jakousi „historii“ své tvorby. S kapelou Shamania Mania plánujeme nějaký nový projekt, který by se ještě více orientoval na etno a world-music, předpokládám i zapojení mého bubenického souboru Drum Orchestra a dalších hostů. To je však zatím jen v plánech. Doufám, že se nám podaří třetí ročník festivalu L'ETNO, který se zaměřuje právě na alternativní a etnickou kulturu.

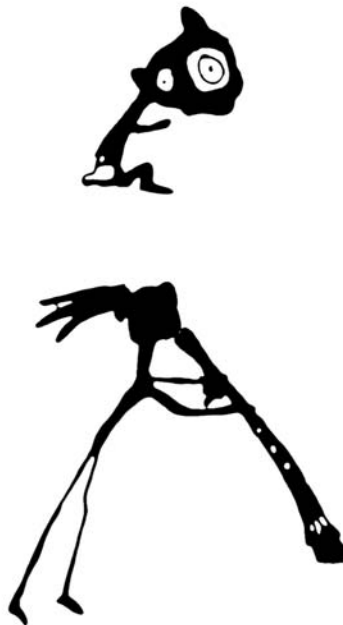
Hudbu si ke svým písním píšeš sám; jak je tomu s texty? Využíváš výhradně vlastních zdrojů?

Většinou přichází alespoň střípky textu již s nápadem hlavní hudební myšlenky. Texty ale

nesypu z rukávu, a tak je dotvoření písně někdy záležitostí pár minut, někdy to trvá i několik let. Jednou za čas mi ale někdo přinese svůj text ke zhudebnění. Největší spolupráci jsem navázal s dnes již uznávaným básníkem a překladatelem Radkem Malým, z které vzniklo asi dvacet písní.

Pokoušel jsi někdy publikovat své texty samostatně, např. v některém z literárních časopisů?

Tištěné podoby se moje texty a básně našťastí nedočkaly. Považuji se především za hudebníka a nechci lézt do zelí skutečným básníkům. Přesto jsem se občas zúčastnil čtení autorské poezie, ať už na malých festivalech nebo v rámci Noci básníků v olomoucké Ponorce.

Domníváš se, že místo, region, ze kterého pocházíš, nějak ovlivňuje tvoji tvorbu? Mohl bys případně uvést, které další vlivy (a nejen ty hudební) na tebe v minulosti výrazně působily či působí?

Když člověk dospívá, má obvykle nutkavou potřebu vyjadřovat názory na svět, nějak se vůči němu vymezovat. Často se zamilovává. To se samozřejmě odráží i v textech. Nyní se mi líbí spíše texty, které vystihují atmosféru, náladu, texty, které plují a nic nepopisují. Hudebně mě více než region ovlivňují konkrétní hudební osobnosti a projekty. Kromě hudby jiných kontinentů na mě teď asi nejvíce působí čistě akustická hudba, čili bez různých elektrických či elektronických zvuků.

Plakáty a upoutávky na tvá vystoupení či akce, které jsi pořádal, doprovází atypické kresby (týká se to i tohoto rozhovoru), které alespoň pro mě evokují cosi z nástěnných maleb u pravěkých lidí. Kdo je jejich autorem a jak souvisí s tvou hudbou?

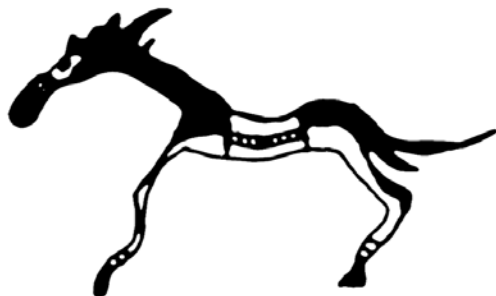
Autorkou je Kamila Mátychová, studentka výtvarné výchovy. Myslím si, že její kresby daly několika ročníkům festivalu osobitou tvář, jak na plakátech, komiksových pozvánkách či v návrhu webových stránek. Mě osobně její tvorba naplňuje hravostí a přirozeností. Jako vzpomínky na pocity, které jsem měl v dětství nebo vzpomínky na dávne kmeny a civilizace (další informace o autorce kreseb K. Mátychové se dozvíte v medailonku).

Šumperk je městem, ze kterého vzešla například dnes známá kapela 05 & Radeček. (V 90. letech se do širšího povědomí dostala např. kapela Senova, jejíž klip a píseň Námořnická se objevily i v celostátním televizním vysílání. S jedním ze členů této bývalé kapely – Petrem Juříčkou, hudebníkem a jejím zakladatelem – dnes hraješ ve společném projektu Shamania Mania.) Jak je podle tebe šance prosadit se např. na celorepublikové úrovni?

Asi záleží na tom, zda se chce muzikant prosadit v médiích v rámci středního popového proudu, nebo se dá svou cestou. Ti, kteří tvoří originální hudbu, většinou nejsou hraní v rádiích, ale v rámci klubové či festivalové scény mohou být známí po celé republice nebo i v zahraničí.

Jak ty sám hodnotíš šumperskou kulturní scénu?

Je zde několik větších akcí, jako například Mezinárodní folklorní festival nebo Blues Alive.

Kromě toho je tu několik velmi originálních výtvarných umělců i hudebních skupin či projektů. V šumperském divadle působí jak stálý herecký soubor, tak i velmi oblíbený ochotnický spolek. Naopak klubová scéna, nyní představovaná především H-clubem, se potýká s nízkou návštěvností, přestože program je zde opravdu bohatý.

Na závěr by mě zajímalo, kam směřují další kroky (nejen) muzikanta Karla Cvrka?

Doufám, že mé hudební kroky půjdou stále více k tvorbě, ve které se prolínají různé hudební tradice a přístupy s vlastní invencí a inspirací. Howg.

Kamila Mátychová (1987) vystudovala Střední školu uměleckoprůmyslovou v Ústí nad Orlicí. Po absolvování dějin umění na Univerzitě Palackého v Olomouci se v současné době věnuje dalšímu studiu, konkrétně oboru Speciální výtvarná výchova na Masarykově univerzitě v Brně. „V tvorbě mě ovlivňuje více faktorů, baví mě hledat podstatu výtvarného vyjádření. Tu nacházím u stylizovaných obrazů pravěkých lidí, primitivních národů, v dětské kresbě a v poslední době se převážně inspiroji automatickou kresbou. Vytvářím především perokresby, málokdy používám barvy. A k mým zájmům patří ilustrace, komixy, arteterapie.“

Richard Zmélík (1978) se narodil v Šumperku. Absolvoval Slezskou univerzitu v Opavě, obor Česká literatura (2003), Univerzitu Palackého v Olomouci, obor Česká filologie (2006), a na téže univerzitě v roce 2010 i postgraduální studium v oboru Česká literatura. V současné době působí na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci jako odborný vědecký pracovník na katedře bohemistiky. Odborně se zaměřuje na literární teorii, zejména na literárněvědný strukturalismus, sémiotiku a naratologii a na problematiku prostoru a jeho reprezentací ve fikčních světech prózy. Publikuje v domácích i zahraničních sbornících a periodikách, vystupuje na mezinárodních konferencích doma i v zahraničí.

richard.zmelik@upol.cz

Šumperské hřbitovy a pohřebiště

Drahomír Polách

Hřbitov u farního kostela a bývalé Nové brány

Šumperský farní kostel sv. Jana Křtitele byl založen při vzniku města kolem poloviny 13. století, tudíž v té době existoval i hřbitov, o jeho podobě a velikosti však nemáme žádné zprávy. Jisté se rozprostíral kolem chrámu, byl obehnan zdí a mimo fary na něm stála později i škola.

Zde byli pochováváni zejména obyvatelé žijící ve vnitřním městě uvnitř hradeb. V průběhu 16. století se většina šumperských obyvatel stala luterány, kteří si hledali nová pohřebiště. Farní kostel se hřbitovem zůstal v užívání nepočtených katolíků. Pohřbívalo se pochopitelně i uvnitř kostela. Například při likvidaci starého hlavního oltáře v roce 1834 byla nalezena kostra dospělého člověka, patřící patrně zakladateli kostela. Staré hroby a hrobky, v nichž mohli být uloženi i někteří

Kostelní náměstí, kde do r. 1884 býval hřbitov.
Kresba J. E. Kastnera, asi 1840.

zástavní držitelé Šumperka ve 14. a 15. století, nejsou známy, a do nové krypty, postavené v roce 1707, byly roku 1773 pohřby z hygienických důvodů zakázány. Josefínská nařízení se dotkla samotných pohřbů. Mrtvola člověka, který zemřel na nějakou nákazu, musela být posypána silnou vrstvou nehašeného vápna. Císař však musel pro odpor veřejnosti zrušit patent, jenž zakazoval používat k pohřbům rakve (aby se ušetřilo dřevo), přičemž nebožtíci byli uloženi do pytlů (výrobci měli získat zakázky) a jejich rozklad mělo urychlit vápno. V roce 1784 bylo pohřbívání kolem kostelů ve městech zakázáno. Po deseti letech měly být ostatky vykopány a s náhrobky přemístěny na jiné pohřebiště, což se pochopitelně důkladně neprovedlo, protože při výkopových pracích kolem šumperského kostela se stále nacházejí lidské kosti. Obvodová zeď zrušeného hřbitova byla zbourána v roce 1805 a materiál byl použit na stavbu sakristie.

Katolíčtí obyvatelé šumperského předměstí a Temenice byli pohřbíváni nejpozději od 16. století ve svahu před Novou bránou, tzn. v prostoru u dnešních ulic Langrova a Lužickosrbská. Od roku 1624 sloužilo toto pohřebiště luteránům, jejichž pohřbívání zde skončilo s vydáním Obnoveného zřízení zemského pro Moravu v roce 1628, kdy se katolictví stalo jediným legálním náboženstvím. Samostatný vstup na hřbitov z města umožňovala branka, která byla prolomena v městské hradbě. Při archeologickém průzkumu v letech 2007–2008 byly na tomto pohřebišti, které výrazně

narušila stavební činnost zejména v 19. století, vyzvednuty ostatky nejméně 80 jedinců, takže celkový odhad pohřbů se pohybuje nejméně v několika stovkách.

Pohřby v prostorách dominikánského kostela a kláštera

Řád dominikánů, který se v Šumperku usadil na konci 13. století, poskytoval zájemcům za patřičný poplatek pohřební místa ve svém kostele i v klášterních chodbách. Zejména šlechta si stavěla rodinné hrobky, takže např. Žerotínové, kterým patřil Šumperk v 16. století, měli v kostele dvě krypty a pojistili si je při prodeji města v roce 1562 ve smlouvě k věčnému užívání. Poslední odpočinek zde našla také česká protestantská šlechta z okolí. Například v roce 1619 byl uprostřed kněžiště pohřben za velkého sběhu lidí Bedřich Odkolek z Oujezdce se svojí tetou, které v temnické tvrzí zavraždili jejich služící. Hrob byl uzavřen náhrobníkem z bílého kamene, na němž byla vytesána postava muže v brnění v životní velikosti a obvodový nápis. V roce 1782 získala kámen bohatá šumperská rodina Dittrichů, která na rubovou stranu nechala později vytesat kříž, avšak na konci 19. století se tato cenná památka ztratila. Pohřby evangelíků probíhaly v kostele v době, kdy byl dominikánský řád ze Šumperka vypuzen (1553) a chrám získali ke svým bohoslužbám luteráni, kteří si u něho vytvořili hřbitov, jenž zde však patrně existoval pro katolíky již dávno předtím. Toto pohřebiště užívali luteráni až do roku 1606.

Dominikáni se vrátili do Šumperka v roce 1623 a při následných úpravách a přestavbách kostela zlikvidovali některé hroby, včetně žerotínských hrobek, které jim překážely při stavbě

jejich nové krypty uprostřed kněžiště. Zhruba od roku 1675 do ní bylo pohřbeno celkem asi 30 řádových bratrů. Většina mnichů se však nechala pohřbít do jednoduchých hrobů pod dlažbu kostela, což odpovídalo jejich řádové tradici chudoby. Již v 17. století bylo obnoveno prodávání hrobových míst v kostele. Josefínské reformy přinesly v roce 1784 zrušení dominikánského kláštera a pohřbívání v kostele skončilo. Při archeologickém průzkumu v roce 1993 v něm byla nalezena obrovská spousta kosterních ostatků. Řádová krypta musela být kvůli nebezpečným plísním, které se dovnitř dostaly poté, kdy v minulosti bylo narušeno přirozené větrání prostoru, vyklizena, zbytky kostí přerakovány a pohřbeny za hlavním oltářem.

Bývalý hřbitov u kostela sv. Barbory v dnešních Jiráskových sadech

Dočasný politický obrat na počátku 17. století provázela snaha šumperských dominikánů o navrácení jejich majetku. Protestanté se proto rozhodli založit si nový hřbitov vně městských hradeb v dnešních Jiráskových sadech. Stavba se uskutečnila v roce 1606. Pohřebiště bylo obeháno zdí, v rozích stály čtyři věžičky válcového tvaru s kuželovými střechami, které sloužily k úschově náradí a jako kostnice.

Luteráni ho užívali jen do roku 1624, kdy bylo předáno katolickým obyvatelům předměstí a Temenice. V roce 1664 vznikla nadace na postavení kaple, kterou založil T. S. Dresser. Stavba svatoštěpánské kaple se však realizovala až v roce 1753, následně byla kaple vyzdobena freskou uničovského malíře I. Oderlického a zasvěcena sv. Barboře. Při josefínských reformách měl být svatoštěpánský kostel zbourán,

Dole pod číslem 8 hřbitov v místech dnešních Jiráskových sadů. Výřez z veduty Šumperka, asi r. 1730.

ale císař vyslyšel prosby šumperských měšťanů, aby mohli kapli užívat jako hřbitovni.

Po zrušení pohřebiště u farního kostela musel být hřbitov rozšířen o vedlejší ovocný sad, odkoupený v roce 1796. Prostor byl doplněn novým centrálním pískovcovým křížem, který vytvořil kamenický mistr M. Fischer z Boskovic, v rohu dnešní Kozinovy ulice bylo ponecháno oddělení pro sebevrahy, nepokřtěné děti a jiné osoby.

Rostoucí počet obyvatel města přinesl další rozšíření hřbitova, k němuž došlo po roce 1850 podle projektu šumperského stavitele J. Bayera. Úpravy se týkaly i samotné plochy, takže např. cesta od brány ke kapli byla vydlážděna, ostatní cesty vyštěrkovány, vysázena byla kaštanová alej a dalších 400 stromů, rozmístěno bylo 30 laviček. Nový pořádek v uspořádání hrobů znamenal, že každé pohřební místo dostalo číslo, hrob měl podle předpisu rozměry přibližně 190x125 cm a pronajímal se na 20 let za 8 zlatých. V roce 1858

získala šumperská evangelická obec na hřbitově malé oddělené pohřebiště.

Hřbitov se stal pro šumperské obyvatele příjemným místem odpočinku, protože zvláště v letním období vypadal jako krásně upravená zahrada. Ř. Wolny ve svém moravském místopise v roce 1839 uvedl, že množstvím skvostných náhrobků a rodinných hrobek patřil šumperský hřbitov k nejkrásnějším městským hřbitovům v celé olomoucké arcidiecézi.

Kvůli pokračující bytové zástavbě v této části města a zejména výstavbě nových kasáren se v roce 1884 začalo jednat o výstavbě nového hřbitova. Od 1. září 1886 bylo pohřbívání na tomto hřbitově zakázáno a některé náhrobky spolu s ostatky byly postupně přeneseny na nový hřbitov. 18. června 1897 rozhodl obecní výbor vytvořit z tohoto místa městský park, jímž jsou dnešní Jiráskovy sady.

Dnešní hřbitov

Po delším hledání bylo vybráno místo pro dnešní hřbitov u tehdejší císařské silnice na Bludov. Stavební práce probíhaly v letech 1885–1886 podle projektu šumperského rodáka, vídeňského architekta K. Seidla. Plocha byla srovnána, obehnána cihelnou zdí, jejíž součástí je polorondelově pojatá vstupní část. Vzniklo přes tisíc hrobových míst, ústřední kříž zhotovila olomoucká sochařská dílna E. Melnitzkého. Hřbitov byl otevřen pro pohřbívání příslušníků všech křesťanských vyznání, což dokládalo liberální smýšlení představitelů města. První pohřeb se konal 2. září 1886. U vstupu vzniklo čestné pohřebiště, vyčleněné pro čestné občany města Šumperka. U polorondelu a obvodových zdí vznikly honosné hrobky šumperských podnikatelských rodin.

Již v roce 1898 bylo nutno hřbitov rozšířit o horní část, v níž bylo založeno 700 nových míst. Za 1. světové války zde vzniklo vojenské oddělení, v němž bylo pohřbeno na 450 vojáků, kteří zemřeli v šumperských lazaretech. V průběhu 2. světové války tady pohřbili 167 německých vojáků a 34 vojáků Sovětské armády, které však v roce 1946 po exhumaci převezli do Olomouce, ostatky německých padlých se exhumovaly roku 1999 a skončily v Brně.

Někteří movitější Šumperáci se již za Rakousko-Uherska nechávali v zahraničí zpopelnit. První urnový háj měl vzniknout v roce 1932, realizoval se však až roku 1956. V roce 1978 bylo zprovozněno krematorium, před nímž byla vytvořena vespová loučka.

Hřbitov v Temenici

Temeničtí obyvatelé byli až do roku 1886 pochováni na šumperských hřbitovech, ale v roce 1885 se rozhodli zřídit si vlastní hřbitov. Od lichtenštejnského dvora koupili vhodný pozemek a šumperský stavitel A. Schwestka v následujícím roce 1886 pohřebiště realizoval.

Velmi často byli v Temenici pohřbíváni i šumperští obyvatelé, takže kapacitu hřbitova bylo nutno již v roce 1919 rozšířit na celkových 2000 hrobových míst. Čestné hroby zde mají mj. bezdětní manželé Schubertovi, kteří založili pro obec dobročinnou nadaci a v roce 1866 postavili v Dolní Temenici kapli. Nejzajímavější stavbou je hrobka stavitele hřbitova A. Schwestky (†1905) se sochou dívky, kterou vytvořil ateliér sochaře Mizery v Olomouci.

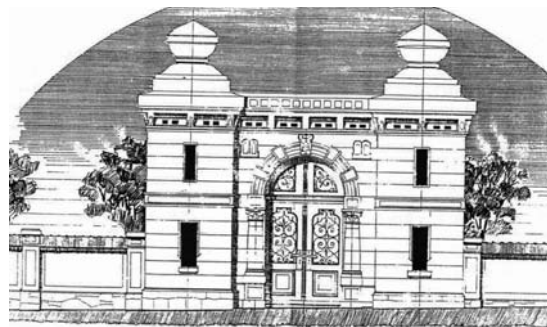
Židovské hřbitovy

V 16. století se v Šumperku usadili Židé, kteří zde měli synagogu, rabína a s největší pravděpo-

dobností i hřbitov, který se nacházel na hranici mezi Šumperkem a Bludovem. Podle starých pomístních názvů zde bývalo místo nazývané „u židovských bříz“, případně „u židovského buku“. V roce 1585 museli Židé z města odejít a do Šumperka se začali stěhovat znovu až ve 2. polovině 19. století. Na počátku 20. století začali usilovat o získání pozemku na stavbu vlastního hřbitova, aby nemuseli své mrtvé převážet na židovské hřbitovy do Úsova, Loštic a jinam. Po složitějším jednání bylo koupeno místo poblíž městského hřbitova a v období od 21. května do 21. září 1910 bylo pohřebiště podle projektu šumperského stavitele H. Nadera realizováno a zkolaudováno. Hlavní dominantou byla vstupní brána, která měla zároveň funkci obřadní síně. Je tvořena uzavřeným průjezdem, vlevo byla v přízemí márnice a za ní komora na nářadí (dnes jsou zde obytné prostory), v pravé části obřadní hala.

V roce 1932 byla brána zakryta zvonovou střechou a objekt získal dnešní podobu.

Hřbitov již nepřipomíná klasická židovská pohřebiště, náhrobky nemají tradiční židovské

Vstupní brána na židovský hřbitov, v r. 1932 zastřešena zvonovou střechou. Výřez ze stavebního plánu z r. 1910.

Národní pohřeb českých vlastenců 20. ledna 1946 před šumperskou radnicí. Foto: archiv autora.

formy a hebrejština byla nahrazována nebo kombinována s němčinou. Z 201 hrobového místa je zaplněna jen přibližně jedna třetina. Během 1. světové války zde byli pohřbeni židovští vojáci, kteří zemřeli v Šumperku. Za 2. světové války se zde konal jediný pohřeb. Za účasti římskokatolického faráře byl pochován bývalý ředitel Hanušovického pivovaru Ludwig Strassmann, který v roce 1942 spáchal sebevraždu. Přestože se již koncem 19. století nechal pokřtít, nesměl být uložen na městském hřbitově. Po skončení války se na několika náhrobcích objevila nová jména umučených v koncentračních táborech, další pohřby se zde však nekonal. Hřbitov je zapsán ve státním seznamu nemovitých kulturních památek.

Další pohřebiště

Prastaré pohřebiště sebevrahů a nekrtěňátek se podle tradice mělo nacházet u staré cesty ze Šumperka do Bludova, v jejíž blízkosti dodnes stojí zbytky barokního kamenného kříže, označovaného jako „hrobníkův kříž“.

Kam pohřbívali Šumperští své mrtvé za morových epidemií, které postihly město mj. v letech 1571–1572 a 1585, není známo. Při morové nákaze v letech 1714 až 1715 byl vyhlouben hromadný hrob poblíž hřbitova v dnešních Jiráskových sadech, pod křížovatkou na konci Kozinovy ulice. Odpočívá zde 185 obětí ze Šumperka, včetně děkana Paula Dittricha, který zemřel 8. října 1714, když se nakazil při udělování posledního pomazání. Pohřbeno zde bude asi také 33 osob z Dolní a Horní Těmenice.

Při nákaze cholery, jež postihla Šumperk v letech 1831 a 1832, zemřelo 405 lidí, kteří s největší pravděpodobností odpočívají ve společném hrobě na bývalém hřbitově v dnešních Jiráskových sadech, protože cholerový barák byl zřízen poblíž – v prostoru dnešní Evaldovy ulice.

Lidé odsouzení ke ztrátě hrdla byli popraveni na Šibeničním vrchu, který se nacházel na kopci v bývalém plicním sanatoriu u Reissovy ulice. Jejich těla byla ponechána potupně svému osudu a zbytky zahrabány na místě. Nedaleko odtud, v místech jezírka téže ulice, byl v poslední třetině 17. století rozptýlen popel 22 osob odsouzených za čarodějnictví. Jejich těla byla po stětí spálena na hranicích.

31. března 1945 bylo na tzv. Bratrušovské strelnici bestiálně zavražděno a pohřbeno ve společném hrobě 16 českých vlastenců z Pískova, Troubelic, Králové, Dolních Studének a Bludova. Místo poprav bylo nalezeno až na začátku v roce 1946, exhumace proběhla 16. až 18. ledna 1946. 20. ledna 1946 se konal v Šumperku národní pohřeb a téhož dne byly rakve s ostatky vlastenců převezeny do jejich rodných obcí.

Drahomír Polách (1948), historik, nyní v důchodu.
drahomirpolach@seznam.cz

Kurt Gröger a informace z třetí ruky

Josef Maliva

Je přirozené, že informace převzaté již z druhé ruky bývají nepřesné a mnohdy i zkreslují realitu. Tak se stalo i v článku *Simone Grögerová píše Václavu Havlovi*, publikovaném v 2. čísle 9. ročníku kulturně záslužné revue *Olomouckého kraje KROK*, podepsaném Bohumírem Kolářem. Pochybné je již tvrzení autora, že malíř Kurt Gröger byl téměř pozapomenut. Již proto připojuji několik poznámek, kterými chci některé chybné údaje upřesnit a korigovat. Vždyť už v roce 1993 vydala Univerzita Palackého v Olomouci drobnou umělcovu monografii: Josef Maliva, *Kurt Gröger. Malba z let 1923/1937*, ve které je na 102 stranách vylíčeno rodinné zázemí a umělcovy životní osudy a kde je rovněž charakterizovaná tvorba malíře nejen za doby studia na Akademii v Drážďanech, ale i za jeho pobytu v Paříži ve třicátých letech minulého století. (Část nákladu publikace byla za ničivých povodní odepsaná.) Umělcovo dílo připomínají též statě v prestižní revue *Moravské galerie v Brně* a rovněž (byť s chybami) i příspěvky v tzv. *Akademických dějinách* (ed. Vojtěch Lahoda et al., *Dějiny českého výtvarného umění. 1890–1938*, vydané Akademií věd ČR v Praze v roce 1998). Umělcovo dílo bylo zařazeno také do výstavní expozice *Moravské galerie* konané k 90. výročí vybudování brněnského Domu umění a bylo připomenuto (ač opět s chybami) v textu výstavního katalogu od Jitky Sedlářové v roce 2000. Naposled bylo dílo Kurta Grögera (ve třech jazycích) charakterizované v textu publikací vydaných Agenturou GALIA pro olomoucké hejtmánství v roce 2008

a 2010: *Krajina v tvorbě umělců olomouckého kraje, malba, kresba, grafika 1900–2008* ve stati: Josef Maliva, *Od počátku 20. století do konce druhé světové války a Figurální tvorba umělců olomouckého kraje, malba, kresba, grafika 1900–2010* ve stati: Josef Maliva, *Dny všední a sváteční od počátku 20. století do roku 1948*. Autor v obou publikacích připomíná umělce nejen v textu, ale i v několikastránkových medailonech doprovázených barevnými reprodukcemi Grögerových obrazů. Další zmínky o umělci nalezneme ve statích Vlasty Hlůzové, Anny Pravdové i dalších autorů.

Bohumír Kolář se rovněž mylně domýšlí, že k erudované analýze díla chybí dostatek dostupných uměleckých děl a archivních pramenů. Je tomu právě naopak. Patrně nepostřehl desítky písemných pramenů citovaných ve zmíněné monografii ani množství archivního materiálu, který v roce 1989 publikoval pracovník Státního okresního archivu v Olomouci Miroslav Kudela v *Archivní ročence*. Zde by se pisatel citovaného článku v revui *KROK* dověděl i to, že umělci, jako odbojáři, bylo úředně přiznáno (navráceno) československé státní občanství, které však Gröger nepřevzal a záhy poté se stal francouzským občanem. Veškeré údaje si autor této poznámky ověřoval korespondencí nejen s mnohými institucemi (mj. také v Československém vojenském archivu na Slovensku, kde jsou doklady o Grögerově vojenské a odbojové činnosti). Korespondoval i se sestrami malíře Margaretou Schefterovou a Helgou Macholdovou, které žily

v USA a v NSR. Nechybí ani dostatek dostupných uměleckých děl. Autorovi monografie se podařilo vyhledat a zdokumentovat na našem území více než stovku olejů a několik desítek časných prací v soukromém majetku v zahraničí a v rozsáhlé pozůstalosti nacházející se nyní v komerční galerii Mme Berè v Paříži.

Pokud jde o dopisy umělcovy ženy odeslané do naší země, nejednalo se vždy o „apelace na přehodnocení postojů“ k jejímu muži. Zprvu šlo o arogantní a urážlivé dopisy zasílané tajně zjištěným majitelům Grögerových obrazů, kteří byli paní Simonou označeni za zloděje, ačkoliv tito majitelé získali umělcova díla zcela legálně v běžném poválečném výprodeji německého majetku v někdejší olomoucké prodejně ASO. Pozdější žádosti paní Simony Grögerové o vrácení majetku s oprávněnou připomínkou poválečných přehmatů obracely se již na oficiální místa. Státní orgány však nemohly žadatelce vyhovět, aniž by porušily zákony, neboť obrazy nebyly zabaveny autorovi, ale rodičům K. Grögera podle známých poválečných dekretů.

Nicméně lze plně souhlasit s pisatelovým hodnocením pozitivního přístupu Mgr. Davida Vody k celému případu i s jeho úsilím alespoň o morální nápravu poválečné křivdy. Věřím, že tato snaha je na dobré cestě. Díky iniciativě někdejšího děkana Filozofické fakulty UP prof. Ivo Bartečka byla předloni pořizena kvalitní barevná fotodokumentace více než stovky Grögerových obrazů a desítek grafických listů a kreseb. Již více než před rokem vypracoval autor tohoto článku i odborný text nové a obsáhlejší monografické publikace, jejíž vydání přislíbil i současný rektor zdejší univerzity. Podpora byla v tomto směru

přislíbena i ze strany starosty města Šternberka, jenž je nakloněn myšlence autorovy politicko-společenské prezentace a rehabilitace. Věřme, že se na stránkách tohoto periodika objeví nejen zpráva o vydání zmíněné nové monografie, ale také o udělení čestného občanství výraznému šternberskému umělci a rodákovi, který ač nevoják nasadil svůj život v boji proti německé okupaci a nacistické ideologii. Píše-li pan Bohumír Kolář, že *pro nápravu nebylo prstem hnuto*, měl by přistoupit k seriosnímu hledání pravdy u původních zdrojů informací. Dokreslování údajů získaných z třetí ruky bohužel pravdě příliš nesvědčí.

Již jen na okraj chtěl bych připomenout, že proti nacistické zvůli se postavil i o osm let starší umělec Ferdinand Kuschel, rovněž šternberský rodák německé národnosti a vynikající sochař, jenž po odsunu dále působil v jihoněmeckém Kempenu. I o něm a dalších sochařích, včetně autorů německé národnosti, kteří působili hlavně v severních částech olomouckého kraje, se více dovíme v publikaci nedávno vydané Agenturou GALIA pro reprezentační účely olomouckého hejtmanství (Josef Maliva, *Sochařství v Olomouckém kraji 1900–1950*, Jiří Hastík, *Sochařství v Olomouckém kraji 1950–2012*. In: *Sochařství v Olomouckém kraji 1900–2012*. Olomouc: Agentura GALIA, 2012).

Josef Maliva je emeritním docentem dějin umění. Vystudoval v Olomouci obory dějiny umění a estetika. Pracoval jako ředitel muzea, ředitel galerie a vysokoškolský učitel. Zabýval se problematikou sochařství 16. století a meziválečného umění v regionu. Působí jako soudní znalec. Blíže viz: Kdo je kdo, Praha 2005.

malivaj@seznam.cz

JUDr. Auředníček – zapomenutá oběť hilsneriády

Lubomír Novotný

Řekne-li se dnes hilsneriáda, většině čtenářů se vybaví jména jako Hilsner, Masaryk, Baxa, Anežka Hružová či Polná. Již mnohem méně známé je jméno Zdenka Auředníčka (častěji se psal Zdenko), obhájce Leopolda Hilsnera. Jestliže Masaryk hilsneriádou vstoupil do všeobecného povědomí obyvatel českých zemí, monarchie i Evropy, o podobném dopadu nelze v Auředníčkově případě hovořit. Hilsnerův advokát byl účastníkem celé soudní kalvárie od soudu v Kutné Hoře až po druhé kolo v Písku a i v dalších letech se celému případu věnoval a nikdy neochoval ve snaze napravit tento zřetelný omyl rakouské justice. Polenský proces Auředníčka a celou jeho rodinu velmi poznamenal a v Čechách profesně a společensky zničil. Přesto je dnes s obranou Hilsnera spojeno jméno Masaryka, ač hlavní a nejvytrvalejší postavou tohoto dramatu byl právě Auředníček.

Rodinné kořeny

Kdo vlastně byl JUDr. Zdenko Auředníček? Jaké byly kořeny jeho rodiny a především jaké důvody jej vedly k tomu, že se v dubnu 1899 rozhodl pro obhajobu v trestní věci, která neslibovala nic než veřejné opovržení, nenávist a ztrátu klientely?

Narodil se 14. 5. 1863 v Liberci. Pocházel z vážené a známé rodiny advokáta a zemského poslance Antonína Auředníčka, po němž Zdenko po studiích a koncipientské etapě převzal klientelu i advokátní kancelář v Kutné Hoře. Rodina to byla poměrně zámožná, patřící ke středním, dobře situovaným vrstvám, kulturně orientovaná.

V roce 1891 se Zdenko Auředníček oženil s Annou Schickovou (Schikovou), dcerou šéfredaktora německy psaných, staročesky orientovaných novin Politik. Manželský pár patřil v Kutné Hoře k místní elitě, účastnil se společenského života a patřil k jeho organizátorům (ve své domácnosti hostili např. zemského místodržitele Maxe Coudenhova apod.).

Nález těla Anny Hružové v lese Březina nedaleko vysočinského městečka Polná v dubnu 1899 odstartoval sled událostí, které by nevykreslil ani spisovatel s nejbarvitější fantazií. Zanedlouho v nich hrál jednu z hlavních rolí Zdenko Auředníček a nepřímo s ním i celá jeho rodina.

Auředníčkův vstup na scénu

V dubnu 1899 cestovala z Prahy domů do Kutné Hory Anna Auředníčková, když tu si v Kolíně přisedl do vlaku státní návladní dr. Schneider-Svoboda (zvaný pro své mírné koktání „pan te, te, te“), patřící taktéž v Kutné Hoře k místní honoraci. Začal ihned rozprávět o tom, že jede z Polné, kde se stala vražda s nepochybně rituálním motivem, načež se Zdenkova choť, dle vlastních vzpomínek, začala smát nevěříc tomu, že podobným báhorkám může někdo věřit, leč Schneider-Svoboda trval neoblomně na svém. Doma tuto historiku sdělila svému muži, který jí oznámil, že se chystá převzít obhajobu obviněného židovského mladíka Hilsnera. Jaké jej k tomu vedly důvody? Proč se rozhodl vzít kauzu, z níž neplynul žádný pekuniární prospěch, ale jen potíže? Jako hlavní

argument se většinou uvádí, že jej mravně rozhořčovala rituální pověra, že byl o to požádán židovskými kruhy apod. Nepochybně hrály tyto argumenty značnou roli, ale hlavní důvod lze nejspíš spatřovat v rodinných kořenech, lépe řečeno v původu rodiny jeho ženy Anny. Jak již bylo výše řečeno, jejím otcem byl známý pražský novinář Ignát Schick, matkou Růžena Schicková, rozená Brandejsová. Oba rodiče byli židovského původu, leč ve shodě s tendencemi druhé poloviny 19. století se nechal Ignát v roce 1885 v Dómu sv. Petra v hornolužickém Budyšině pokřtít a přestoupil ke katolické víře. Taktéž jeho dcera Anna byla vyznání katolického. Ovšem ve stejné době začal rašit vedle staletého křesťanského antijudaismu i nový fenomén a to antisemitismus rasový, který možnost toho, jak napsal Eduard Goldstücker, že by Židé „své zbloudění uznali a každý žid, který přijme křesť, by se stal rovnoprávným členem obce Kristovy“ jasně zavrhoval a naopak razil heslo „*Aus der Rasse kann man nicht austreten*“ (z rasy nelze vystoupit). Svár obou těchto postojů postupně narůstal a do budoucna nevěštil nic dobrého. Je proto pravděpodobné, že pro Zdenko Auředníčka byla obhajoba v polenském procesu především bojem za svoji rodinu.

Kutnohorský proces

Soudem určeným k projednání daného skutku byl c. k. soudní dvůr porotní v Kutné Hoře. Na září 1899 bylo nařízeno hlavní líčení. V létě 1899 již byly antisemitské kolovrátky v novinách rozjety plnou parou a atmosféra nabyla téměř lynčovních podob. Auředníček byl vystaven nenávisti sousedů ve městě, v němž bydlel, kde měl svoji advokátní kancelář a v němž do dubna 1899 patřil k místní

JUDr. Zdenko Auředníček. Oba snímky zde otištěné pocházejí z pozůstalosti Auředníčkovy ženy. Auředníčkova pozůstalost je uložena v Památníku národního písemnictví v Praze, kterému tímto za možnost zveřejnění děkujeme.

honoraci. Tato atmosféra nepochybně urychlila i nemoc Auředníčkova tchána Ignáta Schicka, který krátce před hlavním líčením, 4. 9. 1899, zemřel. Oporu neměla Zdenkova rodina prozatím v nikom (vyjma kruhů kolem sociální demokra-

cie), střízlivá část veřejnosti zůstala zastrašena, umírněnější čekali až na veřejné přelíčení, aby se dostali k informacím, jež by nebyly filtrovány antisemitským tiskem. Když 12. 9. proběhl první den líčení, byla atmosféra vybičována na nejvyšší možnou míru. Anna Auředníčková po druhé válce vzpomínala, jak její manžel „*k soudu i od soudu musil chodit pod ochranou stráže, četníci před ním, četníci za ním a spousta hulákajících lidí kolem, kameny létaly, nadávky jen přšely.*“ Psychóza dosáhla takového stupně, že byl dokonce znečištěn hrob Auředníčkova otce, staročeského poslance zemského sněmu a uznávaného advokáta. Historik Bohumil Černý trefně poznamenal, že Zdenko Auředníček se v těchto dnech stal „...*Davidem proti obru lidské hlouposti a zloby*“. Celý prvoinstanční kutnohorský proces byl bojem nejen proti atmosféře ve společnosti, proti zmocnění poškozené strany Karlu Baxovi a státnímu návladnímu Schneider-Svobodovi, což by ještě rámcově odpovídalo znakům spravedlivého procesu, ale i Auředníčkovým bojem proti c. k. soudci dr. Ježkovi, který se stal, dle slov historika a autora nejlepší historiografické práce o Hilsnerově případu Jiřího Kovtuna, „*třetím žalobcem*“. Takto byl výsledek soudu již předem předurčen, když porota podrobena davové veřejné psychóze i pokřivenému divadlu v soudní síni přisvědčila tomu, že byla spáchána vražda úkladná dle §§ 134, 135 č. 1 a 136 rakouského trestního zákona a Hilsner byl odsouzen k trestu smrti.

Celý proces měl i své mezinárodní souvislosti. Když byl 16. 9. 1899 vynesena rozsudek v Kutné Hoře, tak ve Francii doznala kampaň za očistění Dreyfusse svého prvního velkého vítězství, když tomuto důstojníkovi francouzského generálního

štábu byla 19. 9. udělena milost. I tento moment byl povzbuzením pro domácí odpůrce antisemitismu. 17. 11. zveřejnil Masaryk článek o procesu ve vídeňském Neue Freie Presse, v němž zpochybňoval skutkové okolnosti, na jejichž základě byl rozsudek u prvoinstančního soudu vynesena a 20. 11. podal Zdenko Auředníček zmáteční stížnost proti kutnohorskému rozsudku u c. k. Nejvyššího soudního a kasačního dvora ve Vídni. Vyvrcholením této ofenzívy bylo Masarykovo vydání spisku „*Nutnost revidovati process Polenský*“ (Baxa na Masarykův tisk reagoval výrokiem: „*Rozebírati vývody pana profesora Masaryka znamená pro právníka právě tolik, jako kdyby kdo jemu, filosofovi, dal k opravování latinské komposice primánův.*“) začátkem listopadu 1899, který byl c. k. státním zastupitelstvím v Praze zabaven, což posloužilo jako záminka pro interpelaci sociálnědemokratických poslanců na říšské radě a díky tomu se tento justiční přehmat opět dostal na hlavní parlamentní scénu. Vídeňský kasační dvůr poté na začátku roku 1900 přihlédl k novým lékařským znaleckým posudkům a rozsudek prvoinstančního soudu zrušil. Takto Masaryk a Auředníček odvrátili první mečbol fanatismu a vyhrězlé nenávisti.

Písecké druhé kolo

Další kolo soudního řízení se konalo v Písku o více než rok později (25. 10.–14. 11. 1900), ale rozhodně nelze říci, že by se vášně uklidnily. Naopak proces vedený proti Hilsnerovi nabýval na mezinárodních ohlasech a do poklidného jihočeského města byli vysláni zpravodajové řady evropských listů. Místní pošta takový provoz ještě nezažila a bylo nutno ustanovit 24hodinovou službu pro obsluhu telegrafického přístroje. Celkem

dle údajů historika Bohumila Černého zpravodajové odeslali 1 597 telegramů o 206 670 slovech. Vlastní přelíčení probíhalo v podobné režii jako v Kutné Hoře, jen obžaloba byla absurdně rozšířena o vraždu prostou na Marii Klímové, další mrtvou nalezenou ve stejné době nedaleko Polné, a pro zločin na cti utrhaní, když zoufalý Hilsner označil za své spolupachatele nevinné osoby. Proti dr. Auředníčkovi tentokrát stála vozová hradba, tvořená především státním zástupcem dr. Malijovským a již proslulým dr. Karlem Baxou. Porota opět uznala Hilsnera vinným zločinem vraždy úkladné, vraždy prosté a také utrhaním na cti a byl soudem odsouzen k trestu smrti provazem.

Tímto rozsudkem byla ukončena soudní bitva, ale nebyl to konec války o Hilsnerův život a také o čest rakouské justice. Dr. Auředníček opětovně podal zmateční stížnost v lednu 1901, která byla tentokrát v dubnu 1901 zamítnuta, s čímž se počítalo, a tak jedinou možností bylo obrátit se na císaře a zachránit Hilsnera cestou milosti. Špičky rakouské politiky si zřetelně uvědomovaly, že proces měl velmi pochybné rozměry, a proto se aktivně pustily do boje za odvrácení výkonu uloženého trestu. V květnu 1901 podal ministr spravedlnosti Spens-Boden císaři analýzu celého procesu po stránce formální i materiální a uvedl v ní, že „*vykonání trestu smrti se mi v tomto případě zdá vyloučené už z toho důvodu, že není přímý důkaz ani pro činné spolupůsobení a že důkazy indiciemi má mnoho mezer a některé z těchto indicií nejsou zcela nepochybné*“. Císař udělil Hilsnerovi v červnu 1901 milost, čímž byl zachován jeho život, ale nebylo učiněno zadost spravedlnosti, jelikož zůstal odsouzeným dvojnásobným vrahem, jenž si měl odpykat svůj trest v doživotním žaláři.

Naštěstí pro něj se vedle Auředníčka (Masaryk už aktivně nezasahoval) začaly objevovat i další osoby, jimž polenský případ nedal spát. Jednou z nich byl i berlínský právník Artur Nussbaum, jehož publikace „*Polenský proces za rituální vraždu: kriminálně-psychologické vyšetření na základě dokumentů*“ z roku 1904 znamenala mocný impuls směrem k revizi.

Vídeňské období

Co v této době činil dr. Auředníček? Je nutno říci, že po píseckém řízení se jeho situace v Kutné Hoře stala již neudržitelnou. Celá rodina byla ostrakizována, maloměstská nenávist zničila jeho advokátní kancelář a Auředníčkovi nezbylo nic jiného, než zvolit cestu ústupu. Jeho žena Anna po druhé válce vzpomínala na těžké měsíce roku 1901, když rodina žila jen z úspor: „*...lidé se nám vyhýbali...byli jsme vyvrheli, bez krejcaru, proces honorován nebyl, ačkoliv se vyprávěly pohádky o obrovském honoráři, který muž prý dostal od Rothschilda.*“ Masaryk, jenž sám v této době zvažoval odchod z Prahy do Spojených států, jim doporučil jako místo pro další existenci Vídeň, kam se Auředníčkova rodina přestěhovala v roce 1902 a kde zůstali až do Zdenkovy smrti v roce 1932. Ani zde se dr. Auředníček nepřestal zajímat o Hilsnerův osud a po jeho přemístění z pankráckého vězení do věznice Stein na Dunaji jej navštěvoval. Přes složité počátky Zdenko Auředníček postupně vybudoval první kancelář českého advokáta ve Vídni, jež měla klientelu českou i německou, i když jeho hlavní úloha spočívala v práci pro českou vídeňskou menšinu. Postupně se domácnost Auředníčkových otřepala z traumat předchozích let, na český národ rozhodně nezanevřela a jejich

domov se stal českým kulturním a společenským centrem. Z důležitých osobností byli u nich před Velkou válkou hosty poslanec dr. Kramář, ministr dr. Pacák, ministr dr. Žáček, dr. Šámal (pozdější kancléř prezidenta republiky), bývalý a budoucí předseda předlitavské vlády Ernst Körber, vydavatel Lidových novin Adolf Stránský i profesor Masaryk. Auředníčkovi si ve Vídni vydobyli slušné postavení po pracovní i společenské stránce a přesto Zdenko nezapomněl na svého nespravedlivě odsouzeného klienta a dále se snažil v jeho případě ingerovat. Soustavným tlakem řady osobností, institucí a vlivných kruhů se nakonec podařilo to, že rakouská vláda v březnu 1918 rozhodla proti stanovisku píseckého soudu (zde státní zástupci dr. Malijovský a dr. Šebánek opakovaně

zamítali žádosti o obnovu řízení) o Hilsnerově propuštění na svobodu. Bylo to Auředníčkovo opožděné vítězství, které bylo navíc oslazené tím, že po vzniku Československa mu byly v novém státě nabídnuty významné pozice ve státním aparátu (například místo vyslance v Římě či funkce senátního prezidenta Nejvyššího soudu). Auředníček tyto nabídky nepřijal, nejspíš v něm ještě zůstávala hořkost a navíc nechtěl opouštět těžce vybojované vídeňské pozice a snad, jak v roce 1935 psala jedna vídeňská žurnalistka, cítil, že jeho domovem je již Vídeň. Auředníčkova domácnost zůstala i nadále jedním z českých společenských vídeňských center (návštěvníkem býval i premiér a poté vyslanec dr. Vlastimil Tusar). Když v roce 1928 zemřel Leopold Hilsner, napsal Auředníček do Neue Freie Presse článek „Mein Klient Lepold Hilsner“, kterýmž zrekapituloval životní osudy muže, na němž byl spáchán justiční zločin, jenž tak významně ovlivnil osudy celé Auředníčkovy rodiny. Zdenko zemřel 21. 9. 1932 ve věku 68 let ve Vídni. Je neprávem opomíjenou postavou nedávné minulosti. Prokázal nejen profesní právní kvality, ale především odvahu a tvrdohlavost. V době, která stavěla nejvíce na odiv národní myšlenku, byl schopen se postavit zfanatizovanému davu a převážně většině členů vlastního národa a bránit spravedlnost. Svým neúnavným, téměř dvě desetiletí trvajícím bojem, pak zachránil čest rakouské (české) justice.

Lubomír Novotný (1978) vystudoval historii a práva na Univerzitě Palackého v Olomouci. Odborně se zaměřuje na dějiny 19.–20. století a právní dějiny.

lubomir.novotny@vkol.cz

Úmrtní list
Z. Auřed-
níčka.

Knihy o léčivých vodách. Příběh dvou lékařů

Libuše Hrabová

Voda je živlem životodárným, očištným i zhoubným. Proto byla od nepaměti uctívána. Podoby kultu vody měly různé formy. Pozůstatky obětních darů dokládají pouti k pramenům už v době neolitické. Posvátné byly studánky v hájích i prameny v horách, z nichž vyvěraly řeky, a jejich vody byly pokládány za léčivé. Teprve však na počátku novověku rozmach kritického myšlení, důraz na zkušenostní poznání i novinky technického vybavení umožnily zkoumat vodu takových pramenů i látky v ní obsažené. Tak se v 16. století zrodila oblast medicíny, která se opírala o výzkum a která doporučovala léčebné lázeňské kúry na základě výsledků rozboru vod, zkušeností z jejich využívání v lázeňských centrech a doloženého působení na lidské zdraví.

Ve druhé polovině 16. století vyšla v Olomouci kniha Tomáše Jordana z Klausenburku, moravského zemského lékaře, *O vodách hojitedlných a teplicech moravských*, která byla pak ještě dlouho pokládána za významnou příručku nového medicínského oboru nazvaného balneologie. Autor ji vydal vlastním nákladem v Olomouci u tiskaře Fridricha Milichtalera, dědice Güntherovy tiskárny, v roce 1580. Tato kniha je dnes poměrně vzácná, najdeme ji však ve všech nejdůležitějších knihovnách, ve VKOL pod signaturou 32.427. Původně patřila knihovně olomouckého kláštera na Hradisku. Částečně ji v roce 1948 vydal Bedřich Slavík v Knížnici Obchodní a živnostenské komory v Olomouci. Toto vydání obsahuje pouze zprávu o výzkumu pramenů z dvanácti míst na Moravě

a z jednoho na dnešním Slovensku, které byly pokládány za léčivé. Původní kniha z roku 1580 má v úvodu navíc na prvních 180 stranách 8 kapitol, pojednávajících o místech i o jménech moravských lázní, o druzích jejich vod, o látkách v nich obsažených a metodách zjišťování těchto látek, a 7 kapitol o způsobu jejich užití v léčení (koupání, mytí, pití, příkládání) a o zásadách, kterými se má léčba řídit.

Třetí část knihy na stranách 181 až 193 podává zprávu o výsledcích výzkumu. Tomáš Jordan procestoval všechny uváděné lokality, zkoušel jejich vody destilací, vařením i ochutnáváním, zjišťoval jejich teplotu, vyptával se na jejich užívání a působení. U některých léčivých vod se již vytvářely skutečné lázně. Nejblíže dnešní představě o lázních měly Teplice u Hranic, kde majitel panství, Jan Kropáč z Nevědomí, zřídil po roce 1570 u pra-

Portrét Tomáše Jordana
ve věku 42 let.

mene teplické kyselky lázeňský dům, v němž byl bazén ke koupání, kde bylo podle Jordana možno i plavat, a oddělení s vanami. Mohutné zdi s klenutými okny jsou dodnes v základech lázeňské budovy, zvýšené o několik pater. Velkým problémem pro výzkum kyselky byl kysličník uhličitý v ní obsažený, protože vařením ani destilováním nebylo možno zjistit nic jiného než vápno. Kde kysličník unikal z jeskyní, o jejichž rozsahu v kopci nad lázněmi se v 16. století ještě nevědělo, zabíjel zvířata a omamoval ty průvodce Jordanovy, kteří se jej nadýchali, „jako se těm přihází, kteříž do sklepu vinného, pokud víno mladé vře a kyše, vcházejí“. Jordan se svými spolupracovníky navštívil také propast v lese na protější straně údolí a někteří z nich dokonce sestoupili až k jezírku na jejím dně. Sedmdesátiletý přítel Jordanův mu vypravoval, že se v něm za svého mládí potápěl, aby našel dno, což se mu nezdařilo (a nepodařilo se to dodnes).

Vany a bazén, naplňované horkou vodou, jejíž příměs určil Jordan jako síru, měly i Velké Losiny na panství Žerotínů. Síru obsahoval i pramen ve Slatinicích patřících Pernštejnům, kde však pouze vytékala voda ze skály a nebylo tam další zařízení. Jordan připomíná, že by se Vratislav z Pernštejna a jiní páni velice zasloužili, kdyby tu dali postavit lázeňskou budovu a nádrž. Uvedené lázně, budované s podporou vlastníků panství a zřejmě hojně navštěvované, se uchovaly jako lázně dodnes. Z ostatních měly jakési budovy, avšak už téměř rozpadlé, lázně u jihomoravského Petrova. Ostatní „hojitedlné vody“ měly podobu studánek, k nimž chodili pro vodu lidé z okolí. Že zájem o jejich léčebné účinky má souvislost s prastarým kultem pramenů, ukázalo se Jordanovi

u studánky pod hradem Buchlovem, kolem které byly postaveny kříže a ležely tam „kousky chleba, jakoby obětované bohům pramenů za vrácené zdraví“. K těm, které vzkvétaly v pozdějších dobách a jsou lázněmi dodnes, patřily i lázně trencínské, t.j. dnešní Trenčanské Teplice. Tam však v oné době nebylo žádné lázeňské zařízení, jen dvě „hlubiny dosti prostranné“ se sirnou vodou, jejíž teplota je „libá, mírná, příjemná“. Zde však Jordan nešetří kritikou hygieny. Do lázně chudých mohl vstoupit kdokoli „i prašivost ohydnou mající“, lázeň pro pány zase neměla trouby, kterými by voda odtékala, málokdy se její dno čistilo a voda byla stojatá – „to býti nemůže“, uvádí popis. Jordan kritizuje také vládnoucí představu, že čím nemocný déle ve vodě sedí, tím bude zdravější, i to, že pro odpočinek po lázni nejsou žádné kryté prostory. Páni a rytíři si na okolní louce stavěli stany, obecný lid si stavěl boudy z listových větví. Je zřejmé, jak se autora hluboce dotýká, že trencínská voda, pro své složení i pro svou přirozenou teplotu „nemalé chvály hodná“, je v pusté krajině bez jakéhokoliv správy a jakéhokoliv zařízení, které by usnadňovalo její léčebné využití. Bylo mu řečeno, že uherští králové dali toto území sedlákům blízké vsi a ti pro svou chudobu žádné náklady na úpravy vynakládat nemohou a nechťejí. Jordan dodává: „A tak když o své vlastní věci péči máme, obecné věci na zkázu přijít musejí.“

Jordan podnikl svůj desítiletý výzkum léčivých a za léčivé pokládáných vod, aby ukázal, že Morava, svěřená jeho péči jako zemského lékaře, má stejné předpoklady k rozvoji lázeňství ve svém bohatství minerálních pramenů jako Čechy, Rakousy a jiné země střední Evropy. Chybí jí jen organizace lázeňské péče, jejíž schéma navrhuje

Jordan v druhém oddíle své monografie. Patří k ní podle něho užívání léčivých vod tak, aby složení vod odpovídalo nemocem, stejně tak i řád (regule) pro denní režim pacientů, náležité lázeňské budovy s bazény a vanami pro koupele, ale důležitou podmínkou lázeňského léčení je také „život veselý a bezstarostný“.

Dílo *O vodách hojitedlných neb teplícech moravských*“, jak ukazuje přípis na titulním listě, bylo věnováno „Slavným Čtyřem Stavům Markrabství Moravského“, kterým Jordan touto formou děkuje za udělení moravského inkolátu (zemské příslušnosti) a za přijetí do stavu moravského rytířstva. Na začátku knihy zdůrazňuje pak svou radost nad tím, „že od Vašich milostí povolán jsa, v této přešťastné krajině jsem se osadil, kteroužza vlast svou mám“. Jak si vážil toho, že se stal právoplatným obyvatelem Moravy, ukazují i skutečnost, že vydal své dílo v českém překladu. Původní verze (rukopis se bohužel ztratil) byla latinská. K práci na překladu si našel radního písaře města Slavkova Ondřeje Zborského. Zborský pocházel z českobratrské lékařské rodiny a měl tedy pro překlad lékařské knihy optimální předpoklady: dokonalou znalost obou jazyků a orientaci v lékařském názvosloví. V doslovu však píše o tom, jak obtížné bylo překládat jména kovů a jejich sloučenin. Vytvářel vlastně původní chemickou terminologii, která v češtině do té doby neexistovala. Některé jeho názvy nebyly později akceptovány, jiné jím užívané zčeštěny (sanytr-ledek, alaun-kamenec), některé jsou pro dnešního čtenáře poněkud zavádějící (zkamenělou pryskyřici – jantar nazývá nafta, skalici vitriol). Překladaťel proto prosil čtenáře, aby ho podle potřeby opravili. Avšak jinak je kvalita češtiny

jeho překladu taková, že vzbuzovala na počátku 19. století pozornost a obdiv, jak o tom svědčí článek autora K.W.(pravděpodobně Karla Vinařického), kterému Jordanovu knihu zapůjčil Václav Hanka, v Muzejníku roku 1829.

Latinský originál Jordanova díla vyšel pod názvem *De aquis medicatis Moraviae commentariolus (Komentář o moravských léčivých vodách)* ve Frankfurtu v roce 1586. Toto vydání VKOL nemá a v České republice je má pouze knihovna Akademie věd. Měl je však v ruce už ve třicátých letech 20. století autor monografie o Tomáši Jordanovi, o níž bude řeč dále. Zjistil, že jde pouze o třetí část knihy, kde k popisu moravských „hojitedlných vod“ byl ještě přidán popis a rozbor vody hlucké u jihomoravské vsi Hluku a další zprávy o vodě u Čejče. Jordan sám rozhodl o tomto zkrácení, protože chtěl hlavně informovat zahraniční veřejnost o do té doby neregistrovaných léčivých vodách na Moravě. Obecné části na začátku díla vycházely z prací v zahraničí již vydaných a zčásti byly už překonány novými objevy. Rozhodnutí nepublikovat je znovu svědčí o velké svědomitosti autorově. Bylo by jistě vhodné hledat možnosti, jak tuto verzi díla, určenou pro zahraniční veřejnost, získat pro některou z moravských vědeckých knihoven, ať už v Brně, kde Jordan žil a které miloval nebo v Olomouci, kde své velké dílo vydal.

S Olomoucí byl spojen svým dlouholetým působením a s Brnem svým pozdějším pobytem také autor jediné české monografie o životě a díle Tomáše Jordana, Gustav Gellner, důstojník, lékař a historik, starší bratr básníka Františka Gellnera. Osud G. Gellnera v některých momentech vykazuje analogie s osudem Jordanovým a autor životopi-

su byl si toho zřejmě vědom. Gustav Gellner byl obdobně jako Jordan jistou dobu vojenským lékařem. Byl primářem, později i velitelem vojenské nemocnice v Olomouci na Hradisku. Věnoval se stejně jako Jordan studiu infekčních chorob a epidemií. Jordan se po svém příchodu na Moravu vedle lékařské činnosti zabýval edicí českých dějin (*Historia regni Bohemiae*) Jana Dubravie, které byly vytištěny v Prostějově v roce 1552 v nedokončené podobě a v důsledku náhlé smrti biskupa Dubravie nebyly doplněny potřebnými náležitostmi (názyvy kapitol, rejstříkem, datováním apod.). Roku 1575 vyšla Jordanova redakce Dubraviova díla pod názvem *Historia Boiemiae* v Basileji u Petra Perny a stala se základním zdrojem informací o českých dějinách v západní Evropě. Gustav Gellner koncem dvacátých let vystudoval dálkově na brněnské univerzitě historii a získal doktorát. Po odchodu do důchodu roku 1930 pak publikoval několik významných studií z dějin lékařství.

Mezi ně patří i uvedený životopis Tomáše Jordana, který vydal k 350. výročí Jordanova úmrtí. Tato vynikající monografie, opřená o domácí i zahraniční archivní prameny a literaturu, nebyla bohužel vydána knižně, nýbrž pouze v Časopisu Matice Moravské v roce 1936, a to ve dvou oddělených částech. I dnes by bylo přínosem, kdyby byla vydána jako kniha. Už jen proto, že obsahuje v poznámkách pod čarou a v Dodatcích na konci druhé části 58 větších či menších medailonů lékařů Jordanovy doby, jeho učitelů, protivníků,

Fotografie G. Gellnera věnovaná prof. MUDr. J. Kabelíkovi spolu se separátem studie „Z dějin epidemií“ v roce 1936.

přátel a současníků. V souhrnu přináší přehled o tehdejších studovaných lékařích nejen na Moravě, ale i v dalších zemích, a o tématech, kterými se zabývali. Někomu se může zdát, že věnovat takovou pozornost medicíně v 16. století je zbytečné, protože příliš nepokročila od léčitelství babek kořenářek, lazebníků a jim podobných. Pochopitelně mnohé názory tehdejších studovaných lékařů se ukázaly jako mylné. Avšak podstatné je to, že se už nechtěli opírat jen o tradované zkušenosti nebo o dávné autority jako jejich předchůdci, ale že začali zkoumat choroby i léky, že si kladli otázky a hledali metody, jak na ně odpovědět. To byl počátek vývoje medicíny jako vědy a Jordan patřil k těm, kdo tento vývoj prosazovali

G. Gellner v prvé části životopisu sleduje Jordanův život od narození roku 1539 v sedmihradské Kluži – Klausenburgu (dnes Cluj v Rumunsku) v komunitě saských kolonistů. Tomáš Jordan pocházel ze zámožné měšťanské rodiny luterského vyznání. Proto odešel na studia do Vitenberku, a proto měl pak možnost pokračovat v lékařských studiích na nejlepších vysokých školách ve Francii (Paříž, Montpellier), ve Švýcarech (Curych), v Itálii (Padova, Bologna, Pisa a Řím, kde získal doktorát), aby nakonec byl zapsán ve Vídni v katalogu doktorů medicíny a mohl přednášet na univerzitě. Brzy však byl fakultou spolu se dvěma dalšími učiteli vyslán provázet jako polní lékař tažení císaře Maxmiliána II. proti Turkům. Úspěšné tažení podlomila infekce, nazývaná Lues

pannonica. Jordan studoval tuto nemoc a její šíření ve vojenských táborech, později ve vídeňském vojenském špitále. Psal pak o ní pak ve svém spise *Pestis phaenomena*, vydaném v roce 1576.

Během svého vídeňského pobytu se seznámil s vynikajícími lékaři. Zvláště si Jordana oblíbil vratislavský rodák Jan Crato, který ve třicátých letech studoval ve Vitenberku teologii a patřil k nejbližším spolupracovníkům Lutherovým. Na Lutherovu radu se pak věnoval studiu medicíny. Vzdor těmto skutečnostem se stal císařským lékařem a od roku 1563 působil u dvora

Ferdinanda I., Maxmiliána II. a později Rudolfa II. a byl za své služby povýšen do rytířského stavu. Podílel se na Jordanově vydání Českých dějin Jana Dubravia, k nimž napsal předmluvu. Crato se sblížil s českými bratry, kterým pomáhal přeložit bratrskou konfesi do němčiny, a pod jeho vlivem se začal i Jordan s nimi stýkat. Získal tak povědomí o Moravě a tamních poměrech, což ho vedlo k tomu, že po roztržce s vídeňskou univerzitou přesídlil do Brna a přijal funkci zemského lékaře na Moravě. Brněnský pobyt dal podněty ke zpracování a zveřejnění Jordanových lékařských zkušeností. Infekce, která v roce 1571 zahubila 3000 Brňanů, přiměla ho znovu se vrátit k problému nakažlivých chorob, který rozebral ve spise *Pestis phaenomena, seu de iis, quae circa febrem pestilentem apparent, exercitatio. (Příznaky nemoci, neboli objasnění toho, co se objevuje při infekční horečce)*, kde prokázal, že Lues pannonica neboli Uherský mor nebyl chorobou způsobenou ovzduším, ale nákazou zavlečenou do Uher pomocným vojskem z Itálie. Ještě výše než tuto Jordanovu práci oceňoval G. Gellner studii *Luis novae in Moravia exortae descriptio (Popis nové nemoci,*

kteřá se objevila na Moravě), vydanou ve Frankfurtu 1580. Zkoumáním infekce, která v letech 1577–78 postihla 180 brněnských obyvatel Jordan zjistil, že nákaza vznikla v brněnských veřejných lázních při sázení baněk syfilitickým lazebnickým pomocníkem, jenž pak ze strachu z obvinění uprchl. Jordan tím prokázal možnost extragenitální příjčné nákazy. Nasadil proti ní tehdy užívané léky, guajakové dřevo a pokud bylo nutné i rtuťové přípravky, doporučil pocení a nařídil izolaci nemocných – většina z nich se vyléčila. Tyto zveřejněné výsledky výzkumu infekcí měly obrovský význam, protože v 16. století byly infekční choroby základním zdravotnickým problémem vzhledem k dnes nepředstavitelné masové úmrtnosti.

Gustav Gellner vyzvedl důležitost Jordanových objevů ve své studii „Z dějin epidemií“ z roku 1936. V témže roce vydal jeho životopis, kde se na začátku druhé části obrací k jeho práci balneologické a poznamenává, že byla poslední prací vydanou za Jordanova života, neboť „již jen 5 roků života mu popřeje osud“. To Jordan netušil, a stejně tak ani Gustav Gellner netušil, že i jemu od vydání studie o Jordanovi zbývá podobně krátká lhůta. 8. ledna 1943 zahynul ve vězení Gestapa v terezínské Malé pevnosti.

Libuše Hrabová je emeritní profesorkou historie na Univerzitě Palackého v Olomouci. Věnovala se především středověkým dějinám střední Evropy. Po roce 1970 pracovala ve Vědecké knihovně v Olomouci, začátkem roku 1990 se vrátila na katedru historie FF UP. Nyní v KROKu zveřejňuje sérii článků inspirovaných rukopisy a tisky z fondů Vědecké knihovny.

hrabova@cbox.cz

Tomáš Soldán On Air

Nela Kvapilová

Setkání s člověkem, který i přes svůj mladý věk má mnoho zkušeností s prací v rozhlasu, mi dalo možnost nahlédnout do pomyslného studia, kde se tvoří mnoho zajímavých rozhlasových pořadů. A že je cesta od nápadu k odvysílání pořadu někdy velice dlouhá, organizačně a technicky náročná, mi prozradil Tomáš Soldán, dramaturg a režisér Českého rozhlasu Olomouc.

Jak dlouho pracujete v ČRo OL?

Už během školy si mě Michal Bureš, režisér ČRo OL, začal zvat jako studenta a zadával mi

různé praktické úkoly, a protože jsem o tuto práci jevil zájem, dával mi úkoly větší a větší a hlavně takové, které se týkaly rozhlasové režie. Od roku 2007 jsem začal s rozhlasem spolupracovat jako externista, od letošního dubna už zde pracuji na stálo.

Studoval jste přímo obor rozhlasová režie?

Vystudoval jsem obor rozhlasová a televizní dramaturgie a scenáristika, obor, který na JAMU založil profesor Antonín Přidal. Od letošního roku se zde studuje i rozhlasová režie. Předtím jsem studoval tři roky na Vyšší odborné škole při Konzervatoři Jaroslava Ježka, a sice tvorbu písňového textu a scénáře.

Dramaturgie, scenáristika, režie, to vše jsou podmnožiny divadla. Jste nebo byl jste členem nějakého divadelního souboru?

Jako dramaturg se podílím na představeních divadla D'Epog, které jsme založili s kolegy z JAMU a občas na sebe beru i herecký rubáš.

A to je autorské divadlo?

Je to autorské divadlo, bojím se říct profesionální, ale protože jsme všichni re-

krutování z absolventů JAMU, jsme profesionální vzděláním a zkušenostmi, nejsme profesionální tým, že by nás to živilo.

To divadlo se hodně zaměřuje na autorské projekty a má takové dvě linie. Jedna se vytvořila kolem Lucie Repašské, která navazuje mimo jiné na způsob divadla, jaké dělal Jerzy Grotowski, pracuje s energiemi a napětím. Druhá linie, to jsme my kolem režisérky Evy Rysové a snažíme se vzkřísit českou i světovou poezii, děláme představení, která jsou založena na básních a vlastně částečně i na životě básníků.

Koncept divadla vychází z dramaturgie prostoru, každé představení vzniká pro určitý specifický prostor, například Ninivea, předposlední představení, se uskutečnilo v brněnském plaveckém stadionu za Lužánkami. Na tribuně seděli diváci a hra se odehrávala na tribuně bazénu.

Nebo představení Cesty/Poutě je dělané pro kavárny a jídelny, je totiž založeno na práci se stoly. Cesty/Poutě II navazuje na Cesty/Poutě, a to vniklo v prostoru raketového sila.

Takže vy si nejdříve vyberete prostor a teprve pak hru šijete na míru tomuto prostoru, kde se má hra odehrát?

Je to tak, z toho prostoru se vychází, ale zároveň se prostor hledá už se vznikem textu. Na začátku jsou myšlenky a pak se hledá prostor. Chystáme se teď reprízovat Cesty/Poutě II, představení, které vzniklo v Maďarsku v opuštěném raketové základně, v betonovém hangáru, v Lotyšsku jsme to zase hráli v bývalém skladišti v dokách. Brněnská premiéra se odehrála v továrním prostředí Zbrojovky. Velice rádi bychom se taky vlámali do nějaké brněnské psychiatrické léčeb-

ny nebo do nemocnice, protože to s tím má co dělat. Chceme, aby ten prostor nesl významovou informaci, aby na diváka působil a stal se jedním z významotvorných prvků celého představení.

A plánujete představení i v Olomouci?

Plánujeme, ale zatím hledáme prostory.

Máte nějaký nápad?

Nápad máme, je tady takový sympatický prostor v ulici, co vede od McDonaldu vedle pošty dál z náměstí...

...Riegrova

Ano, tady je jeden opuštěný nevyužitý barák s velkým zaprášeným vyklizeným prostorem. Ale zatím to není domluvené.

A to budou Cesty/Poutě II.

Pracujete na pořadech Počteníčko a Setkání s literaturou. Jak hledáte autory, oslovujete vy je nebo oni vás?

Je to tak i tak, i když hodně dramaturgické práce musím zastat já. Do Počteníčka si většinou vybírám tituly sám, tituly, které mně nějakým způsobem konvenují do tohoto cyklu. Mám představu, jak by literární cyklus měl vypadat, co by měl sdělovat a jaké příběhy by měl přinášet. Samozřejmě sleduji, co se právě vydává.

Dáváte jakožto regionální stanice přednost regionálním autorům nebo tímto nejste omezen?

Tím nejsem omezen a ani nechci být, je to na jednu stranu výzva a mám snahu je sem přinášet, protože to je jeden ze smyslů této stanice, na druhou stranu se tu člověk mnohem více musí

potýkat s kvalitou samotných textů. Snažím se vyhledávat autory, kteří mají co do činění s tímto krajem, ale není jich tolik.

A narážíte při výběru literatury třeba na žánrové omezení?

No, vyřčené nebylo, na druhou stranu není možné uvést cokoli, ale daří se nám a posluchači na to slyší, přinášet texty, které nejsou úplně jednoduché a plytké. Nemyslím si, že bych měl vybírat texty podle toho, co chtějí posluchači, naopak se snažím přinášet jim něco nového, něco, co nečekají, a něco, co je někam posune. Beru to tak, že jim chci nabídnout to, k čemu by se nikdy nedostali. Jsem to já, kdo jim vyšlapává cestu a pokud to nedělám dobře, dokážu si představit, že mě zlynčují. Ale to je moje zodpovědnost.

Jak se tento přístup odráží v poslechovisťi?

Za poslední roky se ukázal jako pozitivní, dnes máme kolem 50 000 posluchačů.

Přichází posluchači sami s nápady, co by se v rozhlase mělo načíst nebo zdramatizovat?

Toto se prakticky neděje. Spíš se někdo ozve, když se mu něco hodně nelíbí. Komunikace v tomto směru příliš nefunguje a odezvy jsou malé. Tohle bych rád změnil.

Dá se říci, že byste uvítal, kdyby čtenáři do rozhlasu volali a sami měli nápady.

Na jednu stranu bych to uvítal, ale aby nebyli moc aktivní a já měl čas na svoji práci. (smích)

Pocházíte z Boskovic a připravoval jste pořad z tohoto kraje.

Ten pořad se jmenoval Cesty domů. Jezdil jsem s etnografem Jiřím Pokorným po Malé Haně a popisovali jsme specifika malohanácké architektury, takže každý pořad byl zaměřen na jeden typ domů a stavení, ať už užitkových, zemědělských nebo obytných. Objevili jsme velmi staré domy a chtěli jsme zprostředkovat zvláštnosti doby, jak se tu žilo, pracovalo, jak bylo soužití místních pod jednou střechou složitě.

Připravujete něco podobného z jiného místa?

Ano, ale zatím na to není čas. Budu se ale snažit, abychom začali natáčet začátkem příštího roku.

A z jakého prostředí?

Mělo by to být Prostějovsko, anebo přímo Střední Haná, Olomoucko. Bylo by to buď o architektuře Haná a Prostějovska, nebo o starých lidových řemeslech z Malé Hané.

Prostřednictvím folklóru se dostáváme k dalšímu velkému tématu, a to jsou pohádky. Vy jste připravoval cyklus moravských pohádek.

Nebyly to pohádky, ale spíše pověsti. V jednom knihkupectví jsem objevil knihu sudetských pověstí Gustava Mikusche. Poté vznikl asi čtyřicetidílný cyklus pověstí, které pocházely z oblastí od Prostějovska až po Jeseník. Kromě Mikusche jsem čerpal i od jiných autorů, často lidových písmačků.

Ale na cyklu pohádek jste se podílel také.

Ano, připravovali jsme pohádky Heleny Lisické, byly to příběhy z knih Devatero řemesel a Pohádky a pověsti z Moravské brány. Když

jsem objevil její pohádky, zdálo se mi, že by bylo dobré je uvést, že byly fajn, a opět to bylo něco, co ukazovalo na náš region. V září nebo v říjnu budu natáčet další cyklus, což by měly být jeseňické pověsti či pohádky. Snad to poběží ještě v roce 2012, nebo až od nového roku. Pravidelně uvádíme okno Pohádka na dobré ráno, pro které většina těchto pohádek vzniká.

Hledáte pohádky nebo pověsti i ve staré literatuře, které třeba ještě nikdo nevydal, které leží zapadlé někde v nezpracovaných knihovních fondech nebo dokonce u někoho doma na půdě?

Ano, spolupracujeme s katedrou germanistiky FF UP, už nám poskytli několik textů německých olomouckých autorů, pátráme a i lidi nám čas od času donesou nějaký nevydaný text. Například tam mám pověsti Vlastimila Artura Poláka Bílá paní z ghetta.

Je to těžké oslovit dětského posluchače, na kterého se valí produkce z jiných médií, hlavně s vizuální složkou, kde je hodně akce? Dokáží dnešní dětští posluchači vydržet a soustředit se pouze na mluvené slovo?

Záleží také na rodičích a na tom, zda si dítě najde k tomu cestu. Problém je spíše v tom, že tady dlouhou dobu byla jakási přetržka a dlouho se nevyráběly pohádky v rozhlase a prakticky neexistovala redakce pro děti a mládež. Až v současné době je obnovena v Praze. A je obrovská snaha, aby se zase začaly natáčet původní věci a hledali se původní autoři. Upřímně řečeno, kdo dnes dokáže napsat pohádku. Pavel Šrut nebo Radek Malý jsou spíše výjimky a většina autorů to spíše neumí. Je snaha, aby vznikala velká plátna

se vším všudy, tedy pohádky se zpěvy a se vším, co k nim patří.

Je ale určitě těžké získat si posluchače a je ještě těžší získat si dětského posluchače.

Já bych se toho nebál, myslím si, že je teď příležitost a doba pro to přitáhnout i mladé lidi. V současné době pro nás píše pohádku Radek Malý, kterou bude natáčet Michal Bureš pro ČRo 2. Dvakrát do roka pro ně natáčíme původní pohádky. A Ondřej Novotný zase píše pohádku pro mě. Tu bychom chtěli zařadit do vysílání příští rok.

K folklóru neodmyslitelně patří lidový jazyk a myslím, že právě rozhlas je to nejlepší médium k jeho udržení, připomenutí, oživení.

Pro speciální, sváteční vysílací schéma se natácejí věci v hanáčtině, protože je třeba hanáčtinu udržovat. Proběhla i soutěž o hanáckého řečníka, vypravěče a její vítěz by měl v říjnu načíst jeden ten hanácké věšplecht. Vždy se snažíme na některé svátky pro hanáčtinu vyhradit místo ve vysílacím čase. Také bychom chtěli připravit cyklus krátkých hanáckých povídek, protože jsme spolupracovali s divadelním souborem Větrák z Pivína, který už nám napsal a načetl povídku Stréček Křópal kopoje automobil, což byla další povídka z historek ze života stréčka Křópala. Rádi bychom v této spolupráci pokračovali i do budoucna.

Hodně se psalo o projektu, který jste připravoval pro ČR Praha, a sice dramatinu zaklánačské povídky Andrzeje Sapkowského – Hranice možností. Jak to celé vzniklo?

S nápadem přišel můj kolega z JAMU Vojtěch Landa, který se stal i autorem dramatinu textu.

Je Sapkowskiho fanouškem a získal práva na rozhlasové zpracování jedné jeho povídky. Já se sám snažím do budoucna pro rozhlas připravovat i sci-fi a fantasy. Povídka se jmenuje Hranice možností a mou snahou bylo najít hranice rozhlasového zpracování. Měla to být třídílná dramatizovaná četba. Od června 2011 to vznikalo a hotové to bylo v květnu 2012. ČRo 2 všechny díly odvysílal v červnu tohoto roku a ČRo OL je zařadil do svého dramaturgického plánu na leden 2013.

Jak taková práce vypadá prakticky?

Na začátku byla povídka asi dvacetistránková. Vojta pak vytvořil dramatický scénář pro rozhlas. Pak jsem se toho chopil já. Udělal jsem rozhlasovou úpravu textu, něco ještě změnil a v listopadu jsme začali natáčet. Pak bylo třeba domluvit herce, zorganizovat celé natáčení, což nebývá jednoduché, zvlášť když v tom účinkovalo asi 20 herců.

20 herců je na rozhlasovou dramatizaci asi hodně?

Je, je to hodně hlasů, je těžké, aby se hlasy nepletly, aby byly charakteristické, navíc je dobré vybrat herce, kteří mají mikrofon rádi a on je. Jedno solitérní natáčení se uskutečnilo mimo studio 1. dubna na Býčí skále v Moravském krasu.

V externích prostorách jste natáčeli, aby to obohatilo atmosféru okamžiku, ale to také není běžný postup, natáčet pro rozhlas v exteriérech?

Chtěli jsme, aby byl slyšet prostor, aby herci měli větší svobodu, která však byla omezována tím, že 1. dubna na Býčí skále padal sníh. Ostatní scény už byly natáčeny ve studiu, protože natáčet venku je velice technicky náročné a mně šlo o to,

aby si to technici a herci mohli vyzkoušet. Bylo to vlastně poprvé, co se v našem studiu natáčelo venku. Je to ozvláštňení a pro nás obrovská zkušenost. Především pro budoucí natáčení. Například v Anglii se totiž takto pracuje běžně.

Chystáte teď nějakou rozhlasovou hru?

Ne přímo hru, ale dialogizaci, což je takový tvar mezi literaturou a dramatem, dialogizaci Větrné hůrky Emily Brontëové. V příštím roce by ji měl ČRo OL uvést, bude to desetidílná četba na pokračování.

Na jakou práci se nejvíce těšíte v nejbližší době?

Doděláváme povídku Vratislava Maňáka, za kterou dostal Ortenovu cenu, Šaty z igelitu, tato povídka se mnou zatřásla, a je hrozně krásně napsaná s velkým smyslem pro poezii, je velmi obrazová a přitom úsporná. Na to jsem se z celého podzimu těšil nejvíc.

Čeká mě povídka Francise Scotta Fitzgeralda Rodina ve vichřici nebo povídky Ivana Klímy, mám tam do konce roku pěkné tituly.

Chtěla bych Vám popřát ještě mnoho takových pěkných titulů a radosti z práce.

Já děkuju za prostor.

Za rozhovor děkuje Nela Kvapilová.

Nela Kvapilová (1984), absolvovala obory česká filologie-historie na FF UP v Olomouci. Pracuje ve Vědecké knihovně v Olomouci, kromě toho působí externě v Českém rozhlase Olomouc, pro který připravuje stoleté aktuality.

nela.kvapilova@volny.cz

Zajímají nás nové souvislosti a technologické proměny

Průvodce po Přehlídce animovaného filmu od ředitele Alexandra Jančíka

Petr Pláteník

„V případě Přehlídky animovaného filmu (PAF) se v mnoha ohledech jednalo o poměrně přirozený vývoj jako u jiných festivalů: z menší studentské akce postupně PAF vyrostl v mezinárodně uznávaný celoroční projekt, který i nadále zůstává z velké části v rukou studentů,“ takto popisuje genezi a růst olomoucké filmové přehlídky její ředitel Alexandr Jančík.

Když roku 2000 PAF začínal (tzv. nultým ročníkem pořádaným v Jihlavě, následovala roční pauza a oficiální start roku 2002, již v Olomouci), dělo se tak do značné míry z důvodu pocíťované absence filmové akce zaměřené na animovaný film v zemi, která v této oblasti filmové tvorby ještě před nedávnem patřila mezi velmoci. Tak aspoň hovořívá o startovním impulsu a velké motivaci Petr Bilík, který spolu se svým spolužákem ze studií olomoucké filmové vědy Petrem Kubickou Přehlídku animovaného filmu zakládal. V průběhu let se ovšem na české festivalové mapě výsledkem dosti složitých událostí ustavily další dvě obdobně zaměřené a programově rozměrnější (především pokud jde o délku trvání festivalu) akce, AniFest a Anifilm. PAF tak nejen musel mj. hledat nové zaměření a profilaci, aby nedocházelo k neproduktivnímu překrývání programů, ale také svůj vztah k oběma festivalům.

O soužití tří festivalů animovaného filmu u nás hovoří Jančík konkrétně takto: „Se zmiňovanými

festivaly se nemíjíme, navzájem komunikujeme a mediálně se podporujeme. Za sebe můžu říct, že letošní ročník AniFestu, který jsem navštívil poprvé v Teplicích, byl mimořádně zajímavý, úroveň soutěžních pásem vysoce nadprůměrná a v noci u piva jsem si moc dobře popovídal s programovým ředitelem Pavlem Horáčkem. Ten do letošního programu přinesl novou soutěžní sekci, věnující se spíše netradičnímu či experimentálnímu využívání animačních postupů, a jsem přesvědčen, že inspirací mu byla mj. soutěžní sekce Jiné vize, kterou již několik let provozujeme v rámci našeho festivalu. V porotě AniFestu, a této nové soutěže navíc, zasedl hlavní dramaturg PAFu Martin Mazanec. Říkám to především proto, abych demonstroval onu spolupráci, pracovní i lidskou. Co se týče Anifilmu, tak jsem se ho dosud nezúčastnil, proto ho nemohu nijak hodnotit. Nicméně si myslím, že zatímco tyto dva festivaly jsou si navzájem velmi nepříjemnou konkurencí, která české animaci rozhodně neprospívá, tak PAF jako jejich konkurence vnímán není a nevnímá to tak ani PAF. Ten si totiž razí velmi osobitou vlastní cestu a příliš si nepotrpí na škatulkování, byť by nás název festivalu mohl determinovat nějakými zkratkatelnými pseudopřavidly, jak má správný animovaný film vypadat.“

A co přesně myslí Jančík tou „velmi osobitou vlastní cestou“, kterou se PAF ubírá? „Za-

jímají nás nové souvislosti a technologické proměny, které se snažíme reflektovat v rámci soutěžní sekce Jiné vize, zaměřené na originální autorská díla na pomezí animace, videoartu a experimentálních forem. Samostatné sekce jsou věnovány nejrůznějším technologiím a třeba i kontroverzním uměleckým formám, letos např. Net Artu (umění vytvářenému a prezentovanému prostřednictvím internetu, pozn. autora), kterého se ujala nová dramaturgyně PAFu Marie Maixnerová, a věřím, že její zapálení a vlastní rostoucí zájem o různé možnosti on-line zobrazování dokážou nakazit i největší pochybovače.“

Program 11. ročníku festivalu je opět bohatý na zážitky, vjemy, myšlenky. Něco málo z jeho nabídky nám ve zkratce charakterizoval sám ředitel PAFu: „Hlavním tématem letošního ročníku je Animace urbanismu, toto téma zpracovala Eliška Děcká a jejím cílem bylo představení konceptu urbanistická koncepce (architekti, urbanisté, sociologové) versus žité město (intervence do městského prostředí, viz grafici, umělci, skrze mediální fasády...) a jeho interpretování (narativní animované filmy a městské symfonie). To jsou tři základní okruhy, které obsahují množství různorodých přístupů. Na PAFu samozřejmě postihujeme jen některé z nich tak, aby společně tvořily pestrou mapu názorů a metod. Zmiňoval jsem již také

Net Art, s nímž jsou spojeny nejen prezentace českých i světových netartistů a odborníků na danou problematiku, ale také různé interaktivní projekty, které představíme v Uměleckém centru Univerzity Palackého (bývalý jezuitský konvikt) i např. v Galerii U Mloka. V rámci sekcí Konvikt Resident & PAF Art se prezentuje několik zajímavých audiovizuálních instalací, např. holandského netartisty Constanta Dullaarta a anglického hudebníka a vizuálního tvůrce Marka Fella, jehož performance se koná již tradičně v akusticky vynikajícím sále kina Metropol, zatímco vlastní instalace je umístěna v ‚suterénním‘ divadelním prostoru Bílá nora. Pastvu pro oči i uši bezesporu představuje také vystoupení francouzské legendy Metamkine, pracující ve svých audiovizuálních setech s 16mm filmovými pásy. A pak samozřejmě také instalace Lenky Burdové, Pavly Scerankové

a mnoha dalších v prostorách konviktu, prázdná nezůstane ani s PAFem spolupracující Vitrína Deniska.“

Pro ty, kdo PAF (ale i třeba spřátelený Academia film Olomouc) už někdy navštívili, patří k největším mimofilmovým zážitkům velmi mladistvý duch, kterým se festival vyznačuje. Samozřejmě, že charakter festivalu do značné míry utváří jeho návštěvníci (pro ně taky festivaly vznikají a jsou pořádány) a prezentovaná díla, ale tu mnohdy tolik nevnímanou životadárnou energii do něj (někdy až doslova) vlívají jeho pořadatelé a organizátoři. A protože PAF je od svých začátků pořádán v úzké spolupráci s Katedrou divadelních, filmových a mediálních studií FF UP, rekrutovaly se a stále rekrutují jeho pracovní síly do značné míry právě z okruhu studentů a absolventů tohoto pracoviště. O výhodách a kvalitách takovéto spolupráci s katedrou a jejími studenty Alexandr Jančík, sám zdejší absolvent, hovoří těmito slovy: „Spolupráce je to dobrá, cítím v ní jistou rovnováhu, něco si od studentů bereme a něco jim dáváme, dosavadní zkušenost je taková, že i když občas bereme hodně (myšleny jsou naše vysoké požadavky), tak v drtivé většině se po výsledném festivalu setkáváme s nadšeným ohlasem, neboť samotné festivalové dění je pro studenty pokaždé překvapivé a inspirativní, i když participují třebaš jen jako dobrovolníci. PAF je festivalem, který se snaží neslibovat nic, co by nemohl splnit, nenaplněná očekávání mohou být bolestivá, takže raději zastáváme jistou strídmost v nabídce, po které pak může následovat jen příjemné překvapení.“

A na závěr menší anketa, taková osobní inventura (odpovídá Alexandr Jančík):

- *Oblíbený animovaný film?*
Můj soused Totoro
- *Oblíbený (audio)vizuální umělec?*
Stanley Kubrick
- *Největší osobnost české animace minulosti?*
Jiří Trnka
- *Největší osobnost české animace budoucnosti?*
Matěj Smetana
- *Osobnost světového animovaného filmu, kterou byste rozhodně chtěli jednou na PAF pozvat, pokud by to bylo možné?*
Walt Disney, pokud by to bylo možné

Alexandr Jančík je absolventem Vyšší odborné školy filmové ve Zlíně a Katedry divadelních, filmových a mediálních studií Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Již během studií spolupracoval vedle PAFu a Academia filmu Olomouc i s jinými festivaly, jako např. Mezinárodním festivalem dokumentárních filmů v Jihlavě či Letní filmovou školou v Uherském Hradišti. S funkcí ředitele PAFu do jisté míry souvisí i participace na projektu Mediabáze.cz, realizovaném pod záštitou FAMU (Filmové a televizní fakulty Akademie múzických umění v Praze).

www.pifpaf.cz

Petr Pláteník (1981) je absolventem Pedagogické fakulty a Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Zaměřuje se především na současnou filmovou tvorbu v severských zemích a na problematiku filmového a mediálního vzdělávání. Publikuje texty o filmu v časopisech A2, Cinepur, Film a doba. Dlouhodoběji spolupracuje s Letní filmovou školou v Uherském Hradišti.

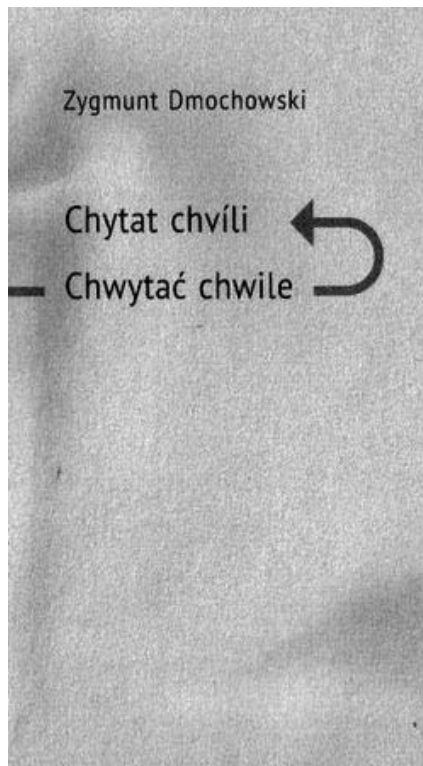
pitir.pan@email.cz

Chytat chvíli básníka Zygmunta Dmochowského je objevné

Bohumír Kolář

Zásluhou olomouckého literárního teoretika Františka Všetických vyšly v rozmezí jednoho roku tři pozoruhodné překlady polské poezie: Výbor básní Zygmunta Dmochowského *Chytat chvíli*, Tadeusze Soroczyńskiego *Úlomek útěchy* a Waltera Pyky *Zrcadlo zdraví*. Tvoří edici s názvem *Kroky Kaliopé*, jež se vyznačuje literární kvalitou ve spojení se solidním vydavatelským přístupem. Kultivovaná podoba prvních tří svažků je více než sympatická.

Vstupní svazek – Tadeusze Dmochowského *Chytat chvíli* – nebyl českou literární publicistikou zaznamenán, a tak se stručným textem odvažujeme vydaný konvolut polských veršů mezi čtenáře vyprovodit. Básník se v minulém roce dožil osmdesátky (nar. 1931), vystudoval polštinu na univerzitě, působil jako pedagog a knihovník, poezii se věnuje od roku 1950, je autorem osmi básnických sbírek a duchovně je spjat s katolicismem a evropskou kulturou. Uměleckou tvorbu (i svou) vnímá jako poselství, po-

souvající člověka do nejvyšších duchovních sfér. Konkrétními umělci je sám inspirován a jejich tvorbou fascinován.

Všetickýchův výbor představuje básníka jako filosoficky vzdělaného literáta s náročnými humanitními kritérii. Týká se to i lingvistických nároků, jež mohou čtenáře nejednou zaskočit. Píše jako intelektuál, protože to vnímá jako povinnost. Jen namátkově připomeňme, že čtenář narazí na výrazy typu ananké, křížmo, meandr, hosana, gehenna, měl by si uvědomit, kdo je Médea, Berenika, Holofern, Galathea, Héra z Villeneuve, mít ponětí kdo je Debussy, Bruegel, Verlaine, Cranach, Braque, Whitman, Norwid... Polská literární věda a kritika se o Dmochowském zmiňuje jako o Kujawanovi (Kujawy – etnograficky výrazný kraj v severní části středního Polska; básníkově rodiště – pozn. aut.), což vede k domněnce, že básník by mohl být a priori pokládán jako Kujawan za tvůrce provinčního se všemi omyly, jež se k takovému zařazení vážou. Jazykové

*Básník Z. Dmochowski (*1931)*

vazby k rodnému kraji však Dmochowski kompenzuje příklonem ke světové kultuře a umění, což z něj dělá básníka značně osobitého.

K Dmochowskému vede správná cesta velmi strmě. Jeho hodnotový žebříček naznačují samotné názvy básní: Každý má své nebe, Křik mlčení, Člověk I, Parabola, Paranoia, Dno bylo nad hlavou, Věčné pravdy, Rozpráší šero v sobě, Vzdycy je dotek, Zamyšlení nad osvětivskou pietou. Básník se v žádném verši nepodbízí zjednodušující náповědou, ale čtenáře povzbuzuje, aby přemýšlel. Určitě už tím, že se vyhýbá banalitám...

Jako překladatel se František Všetíčka představil jako všetečka. Nespokojil se překladem z první vody, ale objevoval české ekvivalenty shodného jádra i podle chuti a vůně.

Forma básnickovy poetiky je ve výboru Chytat chvíli velmi odlišná, mimo jiné nejen proto, že ve vydaném titulu jsou zastoupeny všechny jeho vydané sbírky, ale i proto, že básník vždy preferoval obsah a pouze sledoval, zda zvolená forma je k němu optimální. Doslov Františka Všetíčky by měl být s ohledem na výhody opačné posloupnosti v uchopení díla spíše předmluvou. Ale bystrý čtenář nepochybně začne intuitivně číst od konce sám.

Bohumír Kolář (1932) se narodil v Prostějově. Povoláním učitel jazyka českého a dějepisu, studia absolvoval na Pedagogickém gymnáziu v Olomouci a Pedagogické fakultě Univerzity Palackého. Působil na Šternbersku a v Olomouci. Do kulturního povědomí Olomouce a Olomouckého kraje vstoupil jako publicista, editor, literát a kulturní činitel. Je nositelem Ceny města Olomouce, Ceny Olomouckého kraje, čestným členem VSMO, MPS Nešvára a Unie výtvarných umělců Olomoucka. Založil Literární klub Olomouc a několik let se věnoval jeho činnosti. Jeho rozsáhlá bibliografie zahrnuje četné ediční projekty, almanachy, soubory z tvorby regionálních autorů i vlastní literární a publicistické texty. bohkol@volny.cz

O Václava z Václavova poště

Květuše Soukupová

Soutěžní přehlídka ochotnických souborů „O Václava z Václavova“ má za sebou již šestý ročník. Hlavním sídlem divadelního festivalu, pořádaného ve Václavově u Zábřehu na Moravě, je tradičně místní kulturní dům. V roce 2012 uplynulo už padesát let od jeho založení a pro místní i ty z blízkého okolí je důležitým kulturním střediskem, protože v jeho útrobách návštěvníci překvapivě nenajdou tělocvičnu, což bývá v malých vesnicích zvykem, ale divadelní sál, o nějž pečuje místní divadelní spolek Václav. Festival O Václava z Václavova probíhá v rámci Václavovského podzimu pořádaného též místními divadelníky.

Úvodem podotýkám, že jsem program přehlídky spjaté s amatérským divadlem strávila v těsném sepětí s herci, režiséry a porotou, a proto všechny mé postřehy vycházejí přímo z této zkušenosti. Díky principálovi václavovského souboru Josefu Königovi a dramaturgovi Jiřímu Matějčkovi se Václavov na čtyři dny stal rájem amatérských divadelníků. Obec Václavov má necelých dvě stě obyvatel, proto přehlídka představuje pro domorodé jedno z příjemných oživení jinak poklidné vesnické atmosféry. Bylo k vidění dvanáct amatérských divadelních souborů, z toho dva nesoutěžní, **DS Vojan Libice nad Cidlinou** (*Půldruhé hodiny zpoždění* v režii Milana Schejbala j.h.) a **Ty-já-tr/ Bylo nebylo Praha** (*Pověsti pro štěstí* režírované Ludkem Horkým). K setkání návštěvníků s herci docházelo nejčastěji u baru, kde vedli „filozofické“ debaty o amatérských divadelních soutěžích, ale naštěstí se zapálené rozhovory nestaly věčným

tématem večerů. Divadelníci se umí také bavit, takže se vydatně jedlo, pilo, hrálo na hudební nástroje a občas tancovalo.

Soutěžní přehlídka O Václava z Václavova neměla po dramaturgické stránce chybu. Mám pouze výtku k dramaturgovi a organizátorovi Matějčkovi, který si toho na svá bedra naložil příliš, čímž vznikaly nepříjemné situace při moderování seminářů, které souborům měly poskytnout zpětnou vazbu od porotců a publika. Pokud příští ročník nabídne spolupráci dalším lidem a nebude se angažovat ve většině složek přehlídky sám (uvítání hostů, uvádění představení, moderování seminářů...), určitě se setká pouze s pozitivní kritikou. Kromě tohoto detailu měl organizátor a dramaturg v jedné osobě „podchycené“ všechno. Představení měla během čtyř dnů zpoždění pouze ve dvou případech, což je vzhledem k divadelnímu maratónu obdivuhodné. Matějček zapojil i gymnázia, jimž vytvořil samostatnou diváckou soutěž – té se účastnily soubory **Problém Divadla Point** z Prostějova a **Skeble** z Lanškrounu.

Zahájení probíhalo za přítomnosti starosty města Zábřeh Františka Johna a starostky obce Svěbohov Martiny Šťastné, jimž König připil šampaňským na zdraví a poděkoval za podporu festivalu O Václava z Václavova. Oddechla jsem si, když jsem pozorovala počáteční „ceremonii“, protože nedošlo k dlouhému a nudnému úvodu, který bývá mnohdy podřízen sponzorskému protokolu. Divadelní nadšení nezkazila ani odborná porota, jež při seminářích každému souboru bez servítků přednesla výhrady k představení, ale zároveň nezapomněla ani na pozitivní kritiku. Například u **DS Kroměříž** (*Jeptišky k výročí* režírované Ladislavem Lára Kolářem j.h.) porota zahájila

seminář „hudebním“ číslem. Její předseda doprovázel kolegy na kytaru a zbylí porotci vykřikovali několikaslavní hodnocení, po němž se soustředěně pustili do debaty se souborem. Porota, i přesto, že budila v mnohých respekt, nudě ani pesimismu nepropadala a dovedla zbytek přehlídky pobavit stejně dobře jako herci diváky.

Z celého festivalu na mě nejvíc zapůsobily soubory **Amadis** s pěti jednoaktovkami nazvanými *Smíšené dvouhry*, **Ty-já-tr/Načerno** s komedií *Tři mušketýři* a **SemTamFór** s konverzační komedií *Benátky pod sněhem*. Zaměřím se jen na soubory **Amadis** a **SemTamFór**, o **Ty-já-tru/Načerno** se zmíním v závěru.

Amadis si zvolil výborné předlohy do detailu popisující vztahy mezi partnery. Vybrali si pouze pět příběhů z osmi jednoaktovek autorů Jamese Saunderse, Lyndona Brooka, Alana Ayckbourna, Davida Camptona a Harolda Pintera. Dobrý literární základ ve spojení s hereckými výkony Kláry Havránkové a Josefa Širhala měl překvapivě

Úvodní scéna inscenace *Modré z nebe*, DS Kroměříž; foto: Klára Havránková

osvěžující účinek. Jejich představení zakončovalo páteční večer, což byl výborný dramaturgický nápad, neboť soubor hrál v té správné atmosféře jako stvořené pro „vztahovky“. Čtyři jednoaktovky by stačily a neměla bych k nim výhrady. Ale s pátou jsem změnila názor, nezapadala mi do konceptu režiséra Jana Lipšanského, vyčnívala jako neposlušné vlasy z drdolu.

Představení *Benátky pod sněhem* završilo sobotní večer. Vzhledem k tomu, že se v rámci václavovské přehlídky jednalo o další konverzační komedii, neočekávala jsem nic nadprůměrného. Ale už v půlce vystoupení jsem si uvědomila, že soubor SemTamFór zahrál nejlepší „konverzačku“ festivalu. Správný rytmus, přesně mířené vtipy, přehnané reakce a talentovaná čtveřice herců. První pár v podání Milana Cimeráka a Ley Koncerové byl pro mě zajímavější, protože se doplňovali lépe a jejich pitvoření a přehánění ve vyhrocených situacích bylo trefné. Druhý pár hraný Janem Julínkem a Vlastou Křížovou jim dobře „nadhazoval“ a nechýběla jim ani výrazná stylizace, ale Cimerák s Koncerovou je přesto zastínili. V průběhu představení se přihodilo, že některé gagy zanikly v „rehotu“ diváků. Neslyšela jsem je ani z třetí řady, což by měl režisér Milan Janček vzít v potaz a tempo inscenace mírně usměrnit. Herci pracovali vhodně s divadelním prostorem, využívali rekvizit a šli do hraní s vervou, možná proto se tolik odlišovali od ostatních souborů.

Na konci festivalu se návštěvníci dozvěděli od odborné poroty, kdo získal diváckou a hlavní cenu festivalu. V gymnaziální kategorii zvítězil soubor **Problém Divadla Point** s inscenací *Velký šéf*, ale ani soubor **Škeble** neodešel s prázdnou. Cenu Vác-Vác si z Václavova odvezl Adam Blažek

za herecký výkon v představení *Rozoumek*. Hlavní a diváckou soutěž vyhrál soubor **Ty-já-tr/Načerno**, který se představil s inscenací *Tři mušketýři* – tento kus vřele doporučuji.

Letošní ročník organizátory překvapil, protože se festivalu zúčastnil zatím největší počet diváků. Myslím, že přehlídka O Václava z Václavova se ubírá správnou cestou. Potkala jsem mnoho pohodových a dobře naladěných lidí, kteří mají rádi divadlo a žijí pro něj.

It's alive!

Robert Hanus

Třicetitisícový Šumperk se letos v listopadu opět stal evropským bluesovým centrem. Již posedmnácté organizátoři sezvali výběr současné vrcholné scény, především do prostor typického městského domu kultury, jenž rázem změnil tvář, ale i k festivalu přidruženým satelitním koncertům v jiných městech.

První hlavní koncert této věhlasné události se začínal rozeznívat už ve foyer před oficiálním začátkem polským energickým duem Przytuła & Kruk, jejichž osobité expresivní pojetí předválečného blues skvěle naladilo publikum. Silný hlas, steel kytara, nadhled podpořený dupáním do malého pódia a harmonikářský afekt v klasických strukturách byl skvělým hudebním aperitivem, kterýžto se v polovině celého večera ještě jednou vrátil jako občerstvení v jedné z přestávek mezi vystoupeními hlavních hvězd. Duo však netrpělo žádným statusem méněcennosti a sklízelo zasloužené ovace.

Květuše Soukupová pochází z Vysokého Mýta. Studuje na Filozofické fakultě v Olomouci obor Teorie a dějiny dramatických umění. Je redaktorkou na serveru www.divabaze.cz, v němž se zaměřuje převážně na olomoucké Divadlo Tramtarie. Dříve psala i pro server www.topzine.cz do pod-rubriky sci-fi a fantasy seriály. Aktivně se zapojuje do organizování divadelních i filmových festivalů. Jejím dalším koníčkem je Japonsko, ať už jde o divadlo Kjógenu nebo anime.

soukkv@email.cz

Hlavní sál poté započali čile rozhoupávat výherci letošního Blues Aperitivu (jarní vyhledávací soutěž hudebníků) – čtveřice energických muzikantů – The Kingsize Boogiemen. Profesionální zvládnutí klasického bluesového materiálu s cejchem vlastní autenticity kombinovali s tradičními rock'n'rollovými postupy, které místy převažovaly, a to až ke kytarové zběsilosti. Pozitivní energii a radost z hraní (a sehranosti) zdatně předávali publiku, stále více podvolnějšímu dynamickému výkonu Boogiemanů, vyhocenému v posledních třech skladbách svázaných v jeden celek.

Festivalový večer se rozhýbával tím správným směrem a atmosféra začala nabírat na správné a především upřímné chuti. Postarší plnovousy v kožených a riflových bundách, které jsou prostoupeny láskou k blues jako foyer kouřem z doutníků, jež odhazují do plechových popelníků, se linuly davem a zapředávaly se do vzrušených horů s pivem nebo se zbytkem nadšenců, pro které je blues nejen hudbou, ale i esencí životního stylu či postoje. Frankensteinovské „It's alive!“ dostává i doslovného významu. Blues žije a upřímně těžko říct, zda-li si někdo myslel opak.

O tom také přesvědčil Australan Hugo Race se svými italskými kolegy The Fatalists, hudebníky s citem do posledního tónu. Někdejší zakladatel The Bad Seeds Nicka Cavea, se kterým se jeho osud prolнул v jeho barvitě kariéře vícekrát, s sebou přivál i drsný australský podtón. Urputná elegance temnosvitných balad, v mnoha polohách slyšitelně ovlivněná již zmíněným známějším kolegou, servírovaná se skvělými rockovými sóly a velmi vynalézavými perkusionistickými tendencemi. A právě vynalézavost hrála v tomto vystoupení plném rytmičnosti prim. Hugův hlas, z něhož šla cítit whiskey víc než z polité podlahy v předsálí, naplňoval celý prostor domu kultury, občasně pozměněný modulátorem hlasu, či podbarvený až těžkotonážními zvukovými stěnami výborného kytaristy Antonia Gramentieriho (dle mého nejlepšího kytaristy toho večera, pozn. autora). Zvláště ve spodních procítěných polohách připomínal Raceův projev také Toma Waitse, jemuž nebyl vzdálen ani mimicky či vizáží. Upřímné nadšení posluchačů tepalo celým davem. Již tradičně beznadějně vyprodaný svátek bluesového podzimu zažil jeden ze svých vrcholů. Těch se ostatně návštěvníci dočkali ještě několikrát.

Právě dramaturgie totiž zaslouží zvláštní uznání, jelikož se nezasekává v typických stejnorodých vodách, jako to bývalo v dobách festivalových začátků nebo jaká by mohla být očekávání. Velmi umně reflektuje současné trendy, je otevřená, vnímavá a především poučená. Je vidět, cítit a především slyšet, že lidé stojící za touto událostí evropské-

ho formátu se vyznaží, mají rozhled a především upřímnou vášeň pro téma. Což prokázali nejen výběrem maďarských Mississippi Big Beat band. Harmonikový virtuóz Andor Oláh s kytaristou a zpěvákem Csabou „Boogie“ Gálem se spojili s „elektronickou“ generací

dnešních muzikantů aby, při příležitosti loňských stých narozenin Roberta Johnsona, předvedli funkční propojení současných tendencí se starým mississippským blues bez toho, aby by ztratilo své kouzlo naléhavosti. Dramaturgicky nejodvážnější formaci letošního ročníku uvedl svým krátkým beatboxovým entré bubeník s pseudonymem Djammal. Střídání klasické a steel kytary, Oláhova harmonikářská nekompromisnost, elektronika, beatboxové beats prokládané živými bicími, basové klávesy a odhodlanost definitivně roztančily dav. Covery padesátkových klasik v moderní fúzi jednoduššího, ale zato energičtějšího silného projevu, byly radostí pro oba póly sálu.

A v tom byla také nejsilnější doména celého festivalu, v radosti a lidech. Obecenstvo dýchalo zájmem, lidé přišli opravdu na blues, poslouchat, bavit se, ukázat vnímavost i energii. Oboustranná komunikace fungovala, i když ne všichni byli zdatní angličtináři, či v případě Przytuły & Kruka polštináři, neboť se komunikovalo emočně, láskou k blues a hudbě obecně.

Vřelý potlesk přivítal i kytarového mága Jima Campilonga, světově známého newyorského instrumentalistu, jenž nedosáhl na vrchol všeobecné popularity, avšak zasvěcenějším je dobře znám.

Například díky spolupracím s Norah Jones nebo Marthou Wainwright. Prošedivělý elegán s kontrabasistou a bubeníkem přivedli večer na další vrchol. Fúzní postupy koketující s country, rockem a jazzem se slévaly v jeden velmi inteligentní hudební celek. Minimalistické vyhrávky s grácií a dechberoucí sóla, nabourávající standardně očekávané harmonické struktury, sálaly skrytou vniřní silou a hybností. Právě harmonicky zajímavé počiny i rytmicky důvtipné principy ukázaly opět jinou formu, v jaké se dá s blues funkčně pracovat. Flažolety kořenily profesionálně imponující koncert, zakončený instrumentací Cashova Folsom Prison Blues či mnou blíže neurčeného kusu Jimiho Hendrixe.

Virtuos strun dozněl v ozvěnách sálu a pod konstantně svítícími světly, občas měnícími barvu, se chystali hudebníci Shemekie Copeland. Současná bluesová královna, dcera slavného texaského kytaristy Johnnyho Copelanda, má za sebou již šest alb a byla bezesporu, co do popularity, největší hvězdou letošního ročníku. Nástup, při kterém prvním tónem svého klasicky černě zastřeného hlasu rozčísila celý prostor, byl vskutku dechberoucí. Za svou hudební cestu si již prošla mnohým a dá se říci, že má svůj osobitý styl a umí ho používat. Textové výpovědi o politice, osobních ranách i radostech uváděla vřelým slovem s nasazením a předváděla umnou komunikaci s publikem, natěšeným na každou další skladbu. Obklopena profesionálními hudebníky ukazovala, jak se dělá moderní blues s ozvěnami města a feelingem starých kořenů. Zvukově diverzní kytary (americký zvuk; folkově maloměstská a profesionálně jazz-rocková) předváděly energická, místy až ostentativní sóla, avšak zabraly se zpěvem takřka celý

prostor a na přehlídce basových a bubenických dovedností se nedostalo, což byla jistě škoda. Výraznějším hřebem byla skladba Ain't gonna be your tattoo, podmanivá a silná kompozice, jež neměla ten večer obdoby. Stejně jako časový prostor, kterého dostali do vítku pozhnaně. Působivost královny blues však poněkud kulhala, což je možná zapříčiněno velkou pozorností k ní upnutou. S glorifikací neoddiskutovatelné nadvlády není radno spěchat. Vyšperkované osazenstvo i produkční zázemí místy působilo spíše konstruovaně, jednotvárně s přehnaností na rtech si dovolím tvrdit, že i vyprázdněně. Hlasový rejstřík i samotná reflexe hudebního vývoje je účtyhodná, avšak barva hlasu či samotný projev je spíše „zlatým typickým“. Každopádně posluchači, uchváteni závěrečným zpěvem bez mikrofonu, kdy mlčky sledovali upřímnou energii směřující přímo do davu, si vyteskali přídavek v podobě skladby It's 2 A.M., skvělé tečky za prvním hlavním koncertem Blues Alive. Nutno ještě zmínit skvělé ozvučení celého večera, což bývá častým neduhem, zvláště pak v takovýchto prostorách.

Dozvuky ve foyer v podobě jamování přítomných muzikantů korunovaly příjemnou a přátelskou atmosféru festivalu, festivalu, na který v našem regionálním i republikovém kontextu můžeme být více než pyšní.

Robert Hanus je studentem překročené standardní doby studia Uměnověd na FF UP s bezbřehým entusiasmem k umění, především pak k hudbě. Mezi jeho záliby patří luštění křížovek, práce na zahrádce a psaní autorských medailonů o sobě samém.

vampRaziel@seznam.cz

Rukověť návštěvníka kulturních událostí v Olomouckém kraji (leden–březen 2013)

OLOMOUC

MUZEUM UMĚNÍ

V době, kdy listujete stránkami čtvrtého čísla KROKu, vstupuje výstava *Od Tiziana po Warhola/ Muzeum umění Olomouc 1951–2011* do druhé poloviny svého trvání. Procházku dějinami výtvarné kultury od antiky po současnost můžete absolvovat až do konce března. Jeden z nenáročnějších výstavních projektů posledních let však nenabízí jen bezmála 600 výtvarných skvostů od věhlasných autorů ve dvou muzeích, nýbrž také bohatý doprovodný program. A jsou mezi nimi skutečné „lahůdky“.

Tak například v pátek 18. ledna můžete do Muzea moderního umění vyrazit s dětmi na speciální muzejní noc. „*Muzejní noc bude tentokrát detektivní. Děti budou řešit záhadu, kterou ale zatím nebudeme prozrazovat, více se návštěvníci dozví až na místě. Malí i velcí detektivové se mohou každopádně výstavou procházet až do devíti večer,*“ řekl lektor Marek Šobán.

Atraktivní součástí doprovodného programu k výstavě *Od Tiziana po Warhola* jsou

rovněž workshopy. V lednu, konkrétně v sobotu 19. ledna se zájemci mohou seznámit s tím, jak tvoří komiks jedna z nejznámějších a nejuznávanějších českých autorek, Lucie Lomová, která je podepsaná například pod knížkami *Divoši* nebo *sérií o malých myškách Aniče a Pepíkovi*. V únoru (v sobotu 9. 2.) se mohou rodiče s dětmi přiučit kreslířskému portrétnímu umění v tvůrčí dílně nazvané *Tváří v tvář*. „*Tématem našeho setkání se stane lidská tvář a proměny jejího zobrazení v dílech výtvarných umělců první poloviny dvacátého století.*

*Mezi vzácné exponáty, jež dlouhá léta odpočívaly v muzejním depozitáři, patří čtyřmetrová dvojdílná vitráž Karla Svolinského nazvaná **Z města i venkova**, která byla jedním z ústředních exponátů československého pavilonu na EXPU 1958 v Bruselu. Poté se přestěhovala do beden a více než 50 let čekala na další příležitost. Olomoucké muzeum ji nyní, po 50 letech, v souvislosti s jubilejní výstavou zrekonstruovalo a představuje ji veřejnosti. „Bruselský sen“, jak zní název slavné výstavy a knihy o československé účasti na EXPU 1958 a životním stylu 1. poloviny 60. let, nerezultuje na výstavě *Od Tiziana po Warhola* jen Svolinského vitráž. „Vystavujeme i dvě textilní díla, která rovněž zdobila československý pavilon v Bruselu, totiž rozměrný gobelín Antonína Kybala s názvem *Hrála si má milá s holubičkou* a slavný vlněný koberec *Ludmily Kybalové Srdcová dáma* odměněný v Bruselu Velkou cenou,“ uvedla kurátorka Anežka Šimková.*

Účastníky čeká povídání a několik výtvarných etud přímo před originály vystavených děl, následně pak kreativní činnost v ateliéru, v níž zužitkují získané poznatky o portrétu a autoportrétu,“ přiblížila lektorka Michaela Čapková Johnová. A v březnu muzeum opakuje populární tvůrčí dílnu zaměřenou na knihařské řemeslo. Účastníci si ze setkání s knižní restaurátorkou Marií Strnadovou odnesou vlastnoručně vyrobenou knížku.

Výstavou *Od Tiziana po Warhola* nemusejí zájemci procházet sami, mohou se nechat provést odborníky. Muzeum v následujících měsících opakuje komentované prohlídky všech jednotlivých expozic. Pokračuje také přednáškový cyklus, který představuje sbírkové fondy, o něž Muzeum umění Olomouc pečuje. Kurátoři postupně během ledna, února a března představí knižní a sochařskou sbírku, ale také fondy architektury, fotografií nebo mincí a medailí. Cyklus i výstavu pak na konci března uzavře přednáška ředitele muzea Pavla Zatloukala, v níž nechá posluchače nahlédnout do historie instituce. Kompletní doprovodný program najdete na stránkách www.olmuart.cz.

Petr Bieleš

VLASTIVĚDNÉ MUZEUM

Dotykové výstavy přiblíží návštěvníkům nejstarší období lidských dějin

Vlastivědné muzeum v Olomouci hostí do 13. ledna dotykovou výstavu **Od doby kamenné po dobu Slovaných hradišť**, připravenou ve spolupráci s Městským muzeem a galerií Polička. Od února 2013 na ni naváže stejně koncipovaná výstava **Doba měst a hradů**, mapující následující historickou etapu lidských dějin, středověk. Vznik

výstav podpořili grantem Nadace Open Society Fund Praha, program Brána muzea otevřená a Ministerstvo kultury ČR.

Obě výstavy vycházejí z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a jsou tedy vynikajícím doplňkem běžného školního vyučování. Interaktivita obou výstav spočívá v možnosti zkoumání předmětů jinak, než je na výstavách běžně zvykem. Dovoluje návštěvníkům brát předměty do ruky a zapojit tak více svých smyslů k seznámení se s předměty, materiály a s dobou, kdy byly lidmi v běžném životě využívány. Vystavené předměty nejsou originály, ale věrnými kopiemi nástrojů, nádob, šperků, zbraní a dalších součástí života člověka v pravěku a středověku.

Výstava Od doby kamenné po dobu slovan-
ských hradišť zve návštěvníky vyzkoušet si například vrták na vrtání do kamene, zrnotěrku na drcení obilí, vertikální tkalcovský stav, zkusit rozdělat oheň pomocí rotace dřívěk a další. Na výstavě Doba měst a hradů si návštěvníci od února 2013 mohou osahat a vyzkoušet na vlastní kůži těžký život středověkého válečníka – obléknout si kroužkové brnění, košili a kapuci o váze téměř 20 kilogramů, plátové chlapecké brnění, jakož i různé typy přileb pěchotních i jízdních. V rukou mohou potěžkat zbraně chladné i palné. Pro dámy je zde na vyzkoušení několik kostýmů dle poslední středověké módy včetně klobouků. Pro hazardu chtivé se nabízí partie vrhcábů či mlýna. Dále se návštěvník může seznámit s druhy řemesel, která člověk v pravěku i ve středověku potřeboval, i s možnostmi tehdejší kuchyně. Vřele vás zveme na výstavy, pro které platí: „Dotýkejte se, prosím!“.

Martina Zedková

KNIHOVNA MĚSTA OLMOUCE

Kryl opět u nás. Knihovna města Olomouce vzdá hold bardu českého písničkářství

Výjimečnou výstavu, věnovanou jednomu z našich předních folkových písničkářů, chystá na první měsíce nového roku Knihovna města Olomouce. Prostřednictvím dosud nepublikovaných fotografií, portrétů a dobových článků představí osobnost Karla Kryla a jeho dílo. Autora nejznámějšího českého protestsongu Bratříčku, zavírej vrátka budou moci zájemci poznat z trochu jiné perspektivy od 2. ledna 2013.

Karel Kryl – Doteky života. To je název putovní výstavy, jež je dílem Krylovy velké příznivkyně, Jarky Otavové Szabóové, která se s umělcem i přátelila a spolupracovala s ním. A proč vlastně výstavu vytvořila? „Mám tlustý sešit, kam jsem si vlepovala každou vstupenku z jeho koncertu, a protože jsem i trochu fotila, je tam něco málo momentek. Některé jsou součástí výstavy. Materiálů bylo dost, byla to taková moje osobní sbírka. A když nás Karel opustil (3. března 1994) a já se vyplakala, chtěla jsem se podělit o vše, jaký Karel byl a co nám sděloval. Jeho texty jsou nadčasové. Leoš

Protiva z Mohelnice mi poskytl prostory a já jsem výstavu dávala dohromady. Poprvé byla uvedena Pavlem Dostálem 21. srpna 1994 v Olomouci v Galerii Patro. Výstavou chci přiblížit život a tvorbu Karla Kryla i mladším generacím, které si ho nemohou pamatovat z koncertů, ale i pamětníkům, kteří na něj mohou zavzpomínat,“ objasnila důvody svého rozhodnutí pořadatelka výstavy.

Podobně jako mnoho jiných i ji oslovila Krylova tvorba již v raném mládí. „Poprvé jsem se s jeho dílem setkala v roce 1968, kdy jsem se nedokázala vyrovnat s okupací sovětských vojsk. Karel zpíval přesně to, co jsem cítila. Tehdy mi bylo šestnáct let. V roce 1969 vyšla deska Bratříčku, zavírej vrátka a ta oslovila nejen mne,“ vzpomíná Otavová. Osobně se se zpěvákem setkala po jeho návratu do vlasti v roce 1989. Poté se stali blízkými přáteli a díky vzájemné spolupráci měla velká umělcova fanyнка možnost nahlédnout i do jeho nitra. „Měla jsem to štěstí, že jsem mohla Karla poznat i v soukromí, a ne jenom z koncertních šňůr. Opomíjí se, že Karel byl i básníkem. V básních i písních je slyšet dokonalá čeština. Karlův hlas, jeho myšleny ani zvuk jeho kytary se nedají napodobit,“ zdůraznila.

Díky blízkému přátelství s českým písničkářem může pořadatelka výstavy nabídnout zvědavému oku návštěvníka nejenom snadněji dostupný materiál, ale i velmi cenné doklady o Krylově osobním životě. Na výstavě tak najdete i fotografie ze zákulisí koncertů, z umělcova soukromí nebo třeba z debat nad pivem. Chybět nebudou ani novinové výstřižky o legendě českého folku, záznamy Krylových reakcí na politickou scénu a dokumenty o rozloučení s Krylem.

Do Olomouce se putovní výstava vrací po osmnácti letech. Důvody, proč míří znovu do hanácké metropole, jsou zřejmé. „Karlů Krylovi byla Olomouc velmi blízká už z dob mládí, kdy v bytě pana Richarda Pogody v Riegrově ulici, kde nějaký čas bydlel, složil známou píseň Nevidomá dívka, kterou věnoval paní Haně Urychové. Knihovnu města Olomouce jsme zvolily proto, že je to kulturní zařízení, do kterého se lidé rádi vrací, proto je takové místo vhodné pro uspořádání této úctyhodné výstavy,“ shrnula organizátorka, které s pořádáním výstavy velmi pomáhá i její dcera Ester Benešová, taktéž velká fanyška Karla Kryla.

Výstava bude probíhat od 2. ledna do 9. února v prostorách pobočky Brněnská. Slavnostní vernisáž spojená s koncertem se však bude konat na hlavní budově knihovny na náměstí Republiky a je naplánována na 17. leden na sedmáctou hodinu. Jednu z našich nejvýraznějších osobností novodobých dějin zde představí nejenom pořadatelka výstavy, ale i písničkářův bratr Jan Kryl. Nenechte si tento výjimečný zážitek ujít.

Kamila Kotková

VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V ŠUMPERKU

Expozice Čarodějnické procesy

V dubnu roku 2010 se v tzv. Geschaderově domě veřejnosti otevřela stálá expozice Čarodějnické procesy, kterou zřídilo Město Šumperk ve spolupráci s Vlastivědným muzeem v Šumperku jako jedno ze zastavení Čarodějnické cyklotrasy po česko-polském pohraničí. Ve městě se tak natrvalo objevila významná připomínka nejtemnějšího úseku šumperských dějin, navíc v domě, jenž v době řádění inkvizice patřil jeho obětem.

Čarodějnické procesy na Velkolosinsku a v Šumperku započaly v roce 1678 obviněním vernířovské žebračky z čarodějnictví, když uschovala svatou hostii v sobotinském kostele pro jistou ženu, která ji chtěla dát krávě pro lepší dojení. Na popud losinské vrchnosti usedl do čela inkvizičního tribunálu Heinrich Franz Boblig z Edeldstadtu, kterému se záhy podařilo prostřednictvím útrpného práva získat obvinění i na šumperské obyvatele; na sklonku roku 1679 byl ustanoven nový inkviziční tribunál pro šumperské záležitosti, opět s Bobligem v čele. Postupně se ve spárech inkvizice objevili přední šumperští měšťané, např. rodina Sattlerova, děkan Kryštof Alois Lautner nebo Marie a Heinrich Peschkeovi, kterým toho času Geschaderův dům patřil. Až v roce 1694 byly císařem Leopoldem I. procesy ukončeny s 25 šumperskými a 56 losinskými oběťmi.

Samotná expozice je umístěna ve starobylém sklepení výše uvedeného domu, hlavním atributem atraktivnosti je ale elektronický průvodce guidePORT, jehož prostřednictvím expozicí provází sám H. F. Boblig. Hlas mu propůjčil herec pražského divadla Pod Palmovkou Du-

šan Sitek. Díky této technologii se lze expozici pohybovat bez jakéhokoliv doprovodu „živého“ průvodce.

Prohlídka expozice trvá přibližně 40 minut, její začátek seznamuje se Šumperkem a počátky řádění inkvizice a s dokumenty a příručkami, které inkvizitorům sloužily, mezi nimiž je i slavný dominikánský spis *Malleus Maleficarum*. V dalších částech se promítají filmy na televizních obrazovkách, chodbou ortelů se dostanete i k rekonstrukci vězení Heinricha Peschkeho – ten byl vůbec nestatečnější Bobligovou obětí, neboť se k čarodějnickým praktikám přes všechna krutá mučení nikdy nepřiznal.

Expozici je možné navštívit denně v červnu a září od 9.00 do 15.00 hodin, v červenci a srpnu od 9.00 do 17.00 hodin, poslední prohlídka se koná 45 minut před koncem provozní doby. Mimo letní sezónu je možné se k prohlídce objednat, nejlépe v několikadenním předstihu prostřednictvím e-mailu expozice@sumperk.cz nebo tel. 721 346 527. Více informací také na stránkách www.sumperk.cz a www.infosumperk.cz

Bohumil Vondruška

Člověk tvůrce

Příběh čtvrtý: KOV

Ve Výstavní síni Vlastivědného muzea v Šumperku byla ve čtvrtek 25. října 2012 v 9 hodin celodenní akcí nazvanou *Den železný, měděný a zlatý* otevřena další výstava z cyklu *Člověk tvůrce*. V minulých letech měli návštěvníci možnost zhlédnout výstavy z tohoto cyklu, věnované nejprve kameni, dřevu a hlině. V letošním roce je prezentován kov, materiál, který člověka rovněž provází jeho dějinami. První využití kovu se ztrá-

cí v nedohlednu dějin. V průběhu doby se práce rozdělila na vyhledávání a těžbu nerostů, úpravu a čištění rudy, tavbu kovů, zpracování a prodej výrobků. Tato hierarchie je v podstatě zachována dodnes a podle ní je výstava i rozdělena. V úvodní části čeká návštěvníky model čela štoly a náradí, které člověk používal k těžbě rud, v druhé části je dokumentováno to, jak člověk rudy čistil, drtil a taval. Milovníky techniky čekají zejména zajímavé modely zařízení a tavicích pecí. Poslední nejobsáhlejší část výstavy se věnuje zpracování kovu do podoby finálních výrobků.

Postupné objevování a užívání kovů dalo názvy jednotlivým úsekům lidských dějin – doba bronzová i železná jsou všeobecně známé, velmi důležité je však předchozí období, pro které se na Balkáně vžil název chalkolit – tedy doba měděná (u nás eneolit). Nejstaršími měděnými artefakty z našeho regionu tak začíná i archeologická část výstavy – v posledních letech se podařilo získat několik vzácných měděných nálezů, které budou na výstavě vůbec poprvé prezentovány veřejnosti. Bronzu i železa bylo nejdříve používáno pro výrobu šperků a oděvních doplňků, nicméně záhy se sortiment rozšířil do široké škály náradí, samozřejmě zbraní a mnoha dalších výrobků včetně např. plechových nádob či součástí vozů a koňských postrojů. Prezentovány jsou i doklady pravěkého zpracování kovů a zhotovování finálních výrobků.

V málokteré profesi došlo ve středověku k takové specializaci výroby jako právě u kovů. Běžné výrobky ze železa, určené zejména k práci v zemědělství a pro venkovské domácnosti, zvládl vesnický kovář, ve městech se však kovářství členilo podle druhů výrobků na kovářství, zámečnictví, cvočkařství a jiné. Kováři původně provozovali

i podkovářství, teprve až v roce 1874 byla z kování koní utvořena zvláštní koncesovaná živnost. Mezi železo zpracující řemesla, která jsou na výstavě zastoupena, patří i klempířství. Kromě řemeslníků, kteří zpracovávali železo, existovala ještě řada specialistů, kteří zpracovávali cín, měď, drahé kovy nebo také slitiny kovů. Výstava, která prezentuje geologické, archeologické, etnografické, historické a umělecké fondy sbírek Vlastivědného muzea v Šumperku a jeho zařízení, potrvá do 3. února 2013.

Mária Kudelová, Jakub Halama

MUZEUM PROSTĚJOVSKA V PROSTĚJOVĚ

V úvodních měsících nového roku zde potrvají dvě výstavy zahájené v tom uplynulém. Retrospektivní výstavou malíře, grafika a ilustrátora **Jana Preislera** (1872–1918), velmi významně spjatého s Prostějovem, pokračuje Muzeum Prostějovska v cyklu prezentací vynikajících osobností českého výtvarného umění. Preislerovo dílo je poznamenáno věčnými návraty do rodného kraje. Ožívají v něm pohádkové touhy, melancholické nálady, erotické smutky a osudová traumata. Díla posledního období jsou poezií vyjádřenou pouze malířskými prostředky: vyváženou kompozicí, zjednodušenými tvary a intenzitou barev. Inspiroval se verši tehdejších básníků (Antonín Sova, Otakar Březina, Karel Hlaváček). Preislerův triptych *Jaro* byl vystaven na třetí výstavě SVU Mánes v roce 1900. Byl vyjádřením pocitů moderního člověka, vstupujícího do nového století. Výstava s podtitulem „malíř melancholické touhy“ potrvá do 3. února. **Kočárek v průběhu staletí** – tak zní název expozice, pocházející ze soukromé sbírky

Miroslavy Pecháčkové a zvoucí k prohlídce bohaté kolekce historických kočárků, ve kterých se vozily děti, panenky a medvídci.

V lednu a únoru budou pak v prostějovském muzeu realizovány tři nové výstavy. Od února zde budou návštěvníci moci spatřit obrazy brněnského malíře **Vladimíra Svobody** (*1937). Ovlivněn surrealismem a fantaskním uměním si Svoboda vytvořil osobitou malířskou poetiku, motivovanou úctou ke starým mistrům. Náměty jeho obrazů vycházejí hlavně ze dvou inspiračních zdrojů. Je to příroda se svými zákonitostmi a bible. Domácí i zahraniční veřejnost zná jeho práce s četnými výstavami a jeho velkoformátové obrazy nacházejí uplatnění v mnohých veřejných prostorách včetně sakrálních. V budově Špalíčku bude od ledna k vidění expozice **Jak semena putují krajinou** – putovní výstava o šíření semen na příkladech chráněných a ohrožených rostlin Krkonoš. Zřejmě zásadním počinem muzea bude v únoru započatá skupinová výstava českých i zahraničních umělců, které spojuje téma erotiky – **Erotismus v surrealismu**.

(lun)

MUZEUM KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ

Písmo na papíře otištěné a v kameni tesané

U příležitosti 490. výročí narození Jana Blahoslava a 90. výročí odhalení jeho pomníku od Františka Bílka v Přerově připravuje Muzeum Komenského výstavu **Písmo na papíře otištěné a v kameni tesané**. Biskup Jan Blahoslav bude představen jako přerovský rodák a především jako první překladatel Nového zákona z původního biblického jazyka, z řečtiny, do češtiny.

Návštěvníci budou mít možnost dozvědět se více informací například o typografii bratrských knih a výzdobě knižních vazeb v 16. století. Prezentována bude také písňová tvorba Jana Blahoslava a její význam v Jednotě bratrské. Druhá část výstavy se bude věnovat pomníku Jana Blahoslava, který byl postaven v roce 1923 v Přerově. Jeho autorem je František Bílek, který je znám také jako grafik. Ilustroval několik vydání Blahoslavových a Komenského knih. V jeho tvorbě má slovo velmi důležité postavení. Ať už jako sochař, grafik nebo architekt, vždy zachycoval symbolické zobrazení jeho významu. Přerovský pomník Jana Blahoslava patří k typickým příkladům Bílkova spojení výtvarného díla s architekturou a slovem. Blahoslav na něm pozvedá k nebi Českou bibli, knihu předurčující život a dílo Jana Blahoslava i Františka Bílka.

Výstava bude otevřena v den narození Jana Blahoslava, 20. února 2013. Komentovaná prohlídka pro veřejnost proběhne ve čtvrtek 21. února 2013. Výstavu můžete v přerovském zámku navštívit až do 14. 4. 2013.

Helena Kovářová

Pomník Jana Blahoslava v roce 1924

Osmdesát let společně pro ptáky a pro lidi (do 30. 3. 2013 v galerii přerovského zámku v 1. poschodí)

Moravský ornitologický spolek (MOS) je jednou z nejstarších organizací pro ochranu ptáků a vůbec přírody u nás. Byl založen menší skupinou přerovských nadšenců v roce 1932. Při příležitosti 80. výročí založení se rozhodl výbor MOS společně s ornitologickou stanicí (ORNIS) Muzea Komenského v Přerově uspořádat výstavu. Činnost MOS a ORNIS byly od počátku pevně spjaty mnoha společnými aktivitami, MOS byl např. také iniciátorem výstavy ORNIS v roce 1938.

Účelem výstavy je představit návštěvníkům pestrou činnost spolku v uplynulých osmdesáti letech – zejména počátky středomoravské ornitologie, odvahu a potíže nadšenců při budování unikátní ornitologické stanice, vlivy společenských změn a vývoj až do současnosti. Výstava bude návštěvníky zároveň informovat o aktuálních problémech ochrany ptáků a životního prostředí nejen v regionu.

Na výstavě budou využity dobové ornitologické pomůcky – literatura (knihy, časopisy), odchytová zařízení, kroužky, dalekohledy, preparátorské pomůcky, tematicky blízké sbírkové předměty, archivní materiál – fotografie, písemnosti, pomůcky využívané v ornitologii a ochraně ptáků, exponáty s interaktivními prvky, dioramata, ukázky získaných dermoplastických preparátů včetně historických obrazů s polopreparáty ptáků. Nosnými prvky výstavy bude 20 panelů pojednávajících o historii MOS a 8 panelů seznamujících návštěvníky s nejdůležitějšími ornitologickými lokalitami členů MOS.

Josef Chytil

František Toth – fotografie

V průběhu posledních dvou let bylo zkompleťováno a zařazeno spousta materiálů týkajících se osoby Františka Totha, který působil v našem regionu jako významný dokumentární, reportážní a portrétní fotograf mezi lety 1928–1981. Retrospektivní výstava představuje návštěvníkům průřez autorovou tvorbou napříč žánry reportážní i umělecké fotografie. K vidění jsou hlavně fotografie Přerova a jeho velké přestavby mezi lety 1960–1975 a dále potom portrétní fotografie. *„Z portrétních fotografií bych vyzvedl především*

serii aktů, které nebyly doposud zveřejněny na žádné výstavě Františka Totha.“ řekl kurátor výstavy MgA. Jaroslav Široký. Součástí instalace výstavy je také improvizovaný dobový ateliér, ve kterém se budou moci návštěvníci vyfotografovat a o snímky se podělit na profilové stránce Františka Totha, která k příležitosti výstavy vznikla na sociální síti Facebook a na které je možnost vyhledat některé ukázky z jeho tvorby. Výstavu můžete shlédnout ve velkém výstavním sále Muzea Komenského do 28. března 2013.

(lun)

Krok informuje

Krok vychází čtvrtletně v březnu, červnu, září a prosinci. Je možné si jej **BEZPLATNĚ** vyzvednout v obou budovách **Vědecké knihovny** na Bezručově ulici (poblíž Červeného kostela v Olomouci). KROK je k dispozici u informační služby, ve studovnách a ve volném výběru. **Seznam distribučních míst, kde je KROK ZDARMA k dostání:** Knihovna města Olomouce, Vlastivědné muzeum v Olomouci, Městská knihovna Šumperk, Vlastivědné Muzeum v Šumperku, Městská knihovna v Přerově, Muzeum Komenského v Přerově, Knihovna Vincence Priessnitzze v Jeseníku, Vlastivědné muzeum Jesenicka, Městská knihovna Lipník nad Bečvou, Městská knihovna Hranice, Městská knihovna Prostějov, Muzeum Prostějovska v Prostějově, Městská knihovna Zábřeh, Městská knihovna Mohelnice, Městská knihovna v Němčicích nad Hanou, Místní knihovna Všechnovice, Masarykova knihovna Brodek u Přerova, Místní knihovna Hustopeče nad Bečvou, Městská knihovna Litovel, Městská knihovna Uničov, Městská knihovna Žulová, Městská knihovna Kojetín, Městská knihovna Šternberk

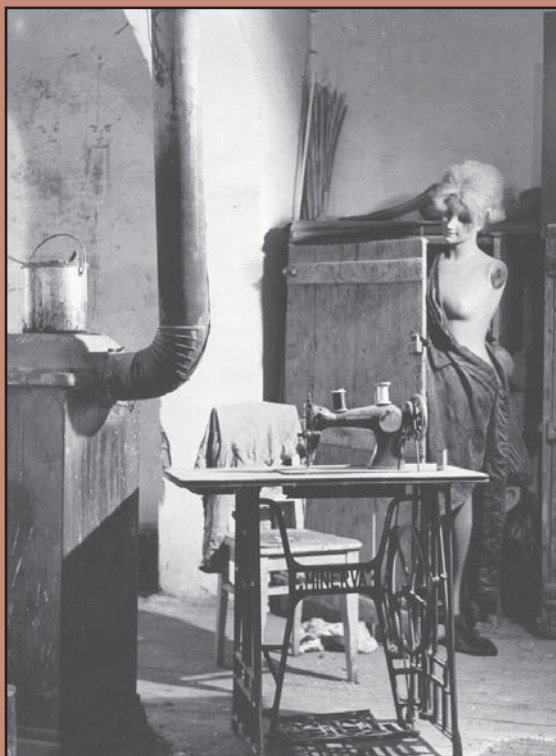
Časopis si lze také předplatit částkou 80 Kč (tj. 20 Kč na každé ze čtyř ročních čísel). Jde o příspěvek na cenu poštovního a balného. **Objednávky předplatného** zasílejte na sekretariát Vědecké knihovny, Bezručova 3, 779 11 Olomouc, nebo na e-mail info@vkol.cz. Krok lze objednat i telefonicky na čísle 585 205 394. Nevyžádané rukopisy se nevracejí, názory autorů nemusí vždy vyjadřovat stanovisko redakce. Za věcný obsah článku ručí autor.

Jednotlivá čísla KROKu jsou ke stažení na webových stránkách VKOL: <http://www.vkol.cz/cs/dokumenty/krok---kulturni-revue-olomouckeho-kraje/> Nově KROK najdete také na sociální síti Facebook na adrese: <https://www.facebook.com/kulturnirevue>. Zde budou uveřejňovány informace o kulturních akcích a událostech v Olomouckém kraji, články a reportáže, jež vyšly, vycházejí či brzo vyjdou na stránkách tištěného časopisu. Těšit se také můžete na hlasování o budoucích tématech, o kterých byste se na stránkách KROKu chtěli dočíst. Těšíme se na vás, vaše názory, tipy, postřehy.

Redakce revue KROK děkuje fotografu Josefu Pavlíčkovi a vydavateli Pavlu Ševčíkovi za laskavé svolení k otisknutí snímků z publikace *ŠUMPERK ve fotografiích Josefa Pavlíčka*.

Objektiv Josefa Pavlíčka je vynalézavý, nápaditý, vtipný a místy až ironický. Snad nejcennějším vkladem je tu objevení poezie a kouzla starých a nepotřebných věcí. Nejde ovšem o staromilství, ani o sentimentální melancholii, spíše o donkichotskou marnost existence. Pavlíčkovy umělecké snímky lze hodnotit jako angažované, není jim naprosto lhostejný osud věcí, hodnot i člověka. Přes jakýkoliv experiment, přes jakékoliv bizarní představy, jde autorovi ve svém důsledku vždy o to, aby se vyjadřoval srozumitelně, aby jeho radost z dobře zachyceného výjevu nebo situace mohl divák opravdu sdílet, aby ho divák co nejvíce pochopil. (Výňato z textu Ctirada Medlíka, který takto v 70. letech nahlížel na Pavlíčkovu tvorbu v katalogích vydaných při příležitosti autorských výstav.)

Z obsahu:

Šumpersko

Pozvánka do muzeí v regionu

Muzeum silnic ve Vikýřovicích

Pravěk Mohelnicka

JUDr. Auředníček – zapomenutá oběť hilsneriády

Rozhlasová publicistika: Tomáš Soldán On Air

Za zvuku sitárů

aneb Na kus řeči s muzikantem Karlem Cvrkem

Divadlo Šumperk:

Macbeth se stal naším Taxisem – skočili jsme ho

S Pavlem Ševčíkem

o vydávání literatury s regionální tematikou

Šumperské hřbitovy a pohřebiště

Knihy a osudy

Knihy o léčivých vodách. Příběh dvou lékařů

Divadelní a hudební reportáž

O Václava z Václavova a Blues Alive

4